

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Наукова бібліотека

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВУЗІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Колективна монографія

Чернівці
Чернівецький національний університет
2021

УДК 027.7
Т 33

Друкується за ухвалою редакційно-видавничої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Редакційна колегія:

канд. філол. наук. М.Б. Зушман,
Н.М. Загородна, Т.Д. Мурашевич, В.І. Ряба

Т 33

Тенденції розвитку сучасної вузівської бібліотеки: реалії та перспективи : колективна монографія / М-во освіти і науки України, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Наук. б-ка. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2020. – 196 с.

Видання підготовлено на основі доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю „Тенденції розвитку сучасної вузівської бібліотеки: реалії та перспективи” з нагоди 165-річчя з дня заснування Наукової бібліотеки ЧНУ (м. Чернівці, 19-20 вересня 2017 року).

Розраховано на фахівців і дослідників у галузі бібліотечної справи.

УДК 027.7

© Чернівецький національний
університет, 2021

ЗМІСТ

<i>Зушман М.Б.</i> Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: минуле і сьогодення	6
<i>Акатріні В.М.</i> З історії бібліотеки Чернівецького університету: Йоганн Полек.....	16
<i>Бабюк О.І.</i> Міжнародна діяльність Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича в період незалежності України.....	21
<i>Ворнік Л.Д.</i> Інформаційне забезпечення питань євроінтеграції: діяльність Інформаційного центру ЄС Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.....	47
<i>Дячук М.П.</i> З архівних документів діяльності бібліотеки Чернівецького університету в австрійсько-румунський період.....	54
<i>Загородна Н.М.</i> Краєзнавча діяльність бібліотеки (з досвіду роботи Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича).....	71
<i>Калуш Ю.І.</i> Картографічні матеріали з колекції Аркадія Жуковського (з фонду Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича).....	77
<i>Косташ М.М.</i> Віртуальна виставка – як багатофункціональний інформаційний ресурс бібліотеки.....	85
<i>Махмутова М.І.</i> Еволюція форм та методів інформаційно-бібліографічного обслуговування в Науковій бібліотеці	

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.....	94
<i>Медведь М.М.</i> Періодика у фондах Наукової бібліотеки Ужгородського університету як історичне джерело Закарпаття.....	102
<i>Мурашевич Т.Д.</i> Підвищення кваліфікації бібліотекарів в Науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.....	110
<i>Назаровець С.А.</i> Не Facebook єдиним: як аспіранти використовують смартфони.....	118
<i>Панчук Н.О.</i> Австрійська бібліотека – місток між Україною і Європою.....	131
<i>Сарафінчан Л.І.</i> Інновації у бібліотечному обслуговуванні Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.....	137
<i>Січкарь-Цимбалюк О.Б.</i> Приватні бібліотеки у відділі рідкісних книг та рукописів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.....	146
<i>Трачук Г.І.</i> Формування фондів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.....	158
<i>Шилюк О.І.</i> Сервісна система VS системи документів.....	169
<i>Щербанюк Л.І.</i> Приватні бібліотеки чернівчан як збереження культурного простору міста: на прикладі Муніципальної бібліотеки імені Анатолія Добрянського.....	174

<i>Югансон Н.Е.</i> Твори Іммануїла Канта у фондах Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.....	184
Відомості про авторів.....	190
Додатки.....	193

Михайло Зушман

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Наукова бібліотека (м. Чернівці)

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА: МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ

В історії Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича минуле й сьогодення тісно й органічно переплетені. За більш як 165-річний шлях, який прошла книгозбірня від часу заснування Крайової бібліотеки, на початковому етапі, і до Наукової університетської, на сучасному історичному відрізку, – відбулось формування безцінного інформаційного простору, унікальних колекцій, що мають загальнодержавне значення (фонд „Буковинензія”), а також сучасних інформаційних ресурсів на різних формах носіїв.

Фонд відділу рідкісних книг та рукописів структурований за колекціями, створеними згідно критеріїв рідкісності та цінності, хронологічними, видавничими, шрифтовими або форматними ознаками, видом друку тощо. Фонд нараховує понад 70 тисяч документів більше 15-ма мовами світу. Це рукописи, інкунабули – книги другої половини XV століття, палеотипи – книги першої половини XVI століття, українські та іноземні видання до 1830 р., література, періодичні видання, що вийшли в світ в міжвоєнний період та в роки Другої світової війни, а також сучасні видання.

Наявність колекцій, що входять до Державного реєстру наукових об'єктів, які становлять національне надбання, дозволяє нам отримувати додаткове фінансування на збереження, вивчення та популяризацію цих колекцій.

Сьогодні практично не можливо назвати сферу людської діяльності, яка не зазнала б залежності від ринку інформації і не мала б потреби у використанні новітніх інформаційних технологій. Все це в значній мірі змінює уявлення, погляди, поведінку, спосіб життя і мислення сучасної людини і ставить

до неї нові вимоги, найважливішою серед яких є опанування інформаційною грамотністю та інформаційною культурою.

Під інформаційною культурою слід розуміти такий рівень інформаційної підготовки, який дає змогу людині не тільки вільно орієнтуватися в потрібному інформаційному середовищі, а й брати участь у його формуванні та перетворенні, сприяти інформаційним контактам.

Інформаційна культура особистості стає дедалі актуальнішою і для тих, хто навчається – учнів загальноосвітніх навчальних закладів, студентів вишів, і для тих, хто вчить – вчителів, викладачів, а також й бібліотекарів. Провідна роль у формуванні в користувачів знань, умінь та навичок використання сучасних інформаційних ресурсів належить, перш за все, бібліотекарям, які, по суті, є фахівцями з питань задоволення інформаційних потреб, організації та управління ресурсами знань, досвіду та інформаційно-бібліотечної підтримки навчально-виховного процесу. Тому дуже важливим сьогодні є питання підвищення інформаційної культури самих бібліотекарів.

Останнім часом в суспільстві стверджується погляд на бібліотеки як на значну частину його інформаційного середовища. До величезних інформаційних ресурсів книгозбірень додаються комп'ютери, програмні засоби, цифрові джерела інформації, а можливість підключення до міжнародних комп'ютерних мереж збагачує їх ще й світовими інформаційними ресурсами. Формування інформаційної культури читачів, яка включала б не тільки традиційну бібліотечно-бібліографічну культуру, але й вміння оперувати інформацією з використанням сучасних комп'ютерних засобів, тобто поєднувала б традиційний бібліографічний інструментарій з комп'ютерними засобами, є однією з головних функцій сучасної бібліотеки. Для її реалізації бібліотеки повинні перейти від традиційної пропаганди бібліотечно-бібліографічних знань серед читачів до їх цілеспрямованої інформаційної освіти.

В період переходу до інформаційного суспільства необхідно підготувати людину до швидкого сприйняття і обробки великих обсягів інформації, навчити її володіти сучасними засобами, методами і технологіями. Крім того, нові умови роботи викликають залежність інформованості однієї людини від інформації, що набута іншими людьми. Тому вже недостатньо вміти тільки самостійно освоювати і накопичувати інформацію, а потрібно навчитися такій технології роботи з інформацією, коли готуються і приймаються рішення на основі колективного знання. Це говорить про те, що людина повинна мати певний рівень культури роботи з інформацією. Саме для відображення цього факту і був введений термін „інформаційна культура”.

Для вільної орієнтації в інформаційному просторі людина повинна володіти інформаційною культурою як однією із складових загальної культури. Інформаційна культура тісно пов'язана з соціальною природою людини. Вона є продуктом різноманітних творчих здібностей людини і виявляється в наступних аспектах – в конкретних навичках з використання технічного обладнання (від телефону до персонального комп'ютера і комп'ютерних систем):

- в умінні використовувати в своїй діяльності комп'ютерну інформаційну технологію, базовою складовою якої є різноманітні програмні продукти;
- в умінні вишукувати інформацію з різних джерел: як з періодичного друку, так і з електронних комунікацій, надавати її в зрозумілому вигляді і вміти ефективно використовувати;
- в оволодінні основами аналітичної переробки інформації;
- в умінні працювати з різноманітною інформацією;
- у розумінні особливостей інформаційних джерел в своїй галузі знань.

Інформаційна культура вміщує в собі знання з тих наук, які допомагають її розвитку і пристосуванню до конкретного виду діяльності (кібернетика, інформатика, теорія інформації,

математика, теорія проектування баз даних і ряду інших дисциплін). Невід'ємною частиною інформаційної культури є знання нової інформаційної технології і вміння використовувати її як для автоматизації рутинних операцій, так і в неординарних ситуаціях, які потребують нетрадиційного творчого підходу.

Виховання інформаційної культури особистості – суспільна проблема. Останнім часом стверджується погляд на бібліотеки як на органічну частину інформаційного середовища суспільства. До їх величезних інформаційних ресурсів додаються комп'ютери, програмні засоби, машиночитані джерела інформації, а можливість підключення до міжнародних комп'ютерних мереж збагачує їх ще й світовими інформаційними ресурсами. Формування інформаційної культури читачів, яка включала б не тільки традиційну бібліотечно-бібліографічну культуру, але й вміння оперувати інформацією з використанням сучасних комп'ютерних засобів, тобто поєднувала б традиційний бібліографічний інструментарій з комп'ютерними засобами, є однією з головних функцій сучасної бібліотеки. Для її реалізації бібліотеки повинні перейти від традиційної пропаганди бібліотечно-бібліографічних знань серед читачів до їх цілеспрямованої інформаційної освіти.

Тому, якщо розглядати діяльність бібліотеки в цілому, то можна сказати, що вона спрямована на підвищення інформаційної освіти суспільства.

Інформаційна культура особистості – це складна структура характеристик, які забезпечують нашу життєдіяльність в інформаційному середовищі. Але при цьому не потрібно забувати, що кожна людина пов'язана з навколишнім світом конкретними соціальними стосунками, які й визначають структуру, рівень, зміст її інформаційної культури.

Тому під інформаційною культурою користувача маємо розуміти такий рівень інформаційної підготовки, який дозволяє йому не тільки вільно орієнтуватися в потрібному

інформаційному середовищі, а й брати участь у його формуванні та перетворенні, сприяти інформаційним контактам.

Категоріями інформаційної культури користувача можна вважати його вміння формулювати свою потребу в інформації, ефективно здійснювати її пошук в усій сукупності інформаційних ресурсів, переробляти і створювати якісно нову інформацію, вести індивідуальні інформаційно-пошукові системи, відбирати та оцінювати інформацію, а також – здатність до інформаційного спілкування і комп'ютерна грамотність.

Інтернет забезпечує швидкий віддалений доступ до численних джерел інформації, що робить навик роботи в Інтернеті важливим компонентом інформаційної культури особистості.

Коли ми говоримо про інформаційну культуру користувача, то в якості головних її складових виділяємо наступні аспекти:

- навик з використання своїх розумових (інтелектуальних) здібностей;
- високу ступінь відкритості до сприйняття нової інформації;
- вміння надавати інформацію в зрозумілому вигляді і ефективно її використовувати;
- здібності до аналітичної обробки інформації.

Враховуючи ці аспекти, можна зробити висновок, що інформаційна культура це:

- новий тип світогляду;
- новий тип спілкування;
- вільний доступ в інформаційному просторі;
- новий тип мислення, який зорієнтований на саморозвиток і самоосвіту.

Бібліотека як соціальний інститут інформаційної культури завжди рухається назустріч своєму споживачу інформації, являючись показником духовного та інформаційного розвитку суспільства.

Нові можливості значно збагачують діяльність бібліотек, прискорюють і удосконалюють процес пошуку інформації, розширюють рамки інформаційного простору. Одна з найголовніших можливостей – навчити користувачів методів доступу до багатства нових інформаційних ресурсів у вигляді індивідуальних і групових консультацій. В даний час найпоширеніший і реальний спосіб навчання користувача – процес обслуговування.

Сучасний користувач повинен володіти комплексом знань та вмінь, які дозволять йому адаптуватися в навколишньому середовищі. Адже, з одного боку, сучасні комп'ютерні технології значно розширили можливості задоволення інформаційних потреб. З іншого боку, багато залежить від того, наскільки конкретний користувач в змозі своєчасно знаходити, отримувати, адекватно сприймати і продуктивно використовувати нову інформацію. Тому, важливе значення тут має вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, володіння навичками роботи з масивами інформації, які постійно змінюються.

Останнім часом кваліфікація користувачів Інтернету помітно зросла – сьогодні більшість з них працюють самостійно і з великою користю для себе. Такі користувачі не вибагливі, завжди коректні і доброзичливі під час відвідування бібліотеки.

Але є ще багато і таких користувачів, які не мають уяви, як знайти інформацію в Інтернеті, якщо немає даних про конкретну WWW адресу. Деяких користувачів інформаційно-грамотними назвати також неможливо: невміння формувати запити; погана орієнтація в своїй темі, невміле володіння методами самостійного пошуку в Інтернеті; невміння визначити найважливіші моменти. Тому перед бібліотечними фахівцями стоїть завдання навчити такого користувача:

- грамотно формувати свої інформаційні запити;
- здійснювати самостійний інформаційний пошук необхідної інформації;
- орієнтуватися в інформаційних ресурсах бібліотеки.

Велике значення в вихованні інформаційної культури користувача має якісна освіта, яка повинна формувати нового спеціаліста інформаційного суспільства.

При формуванні інформаційної культури особистості, бібліотечні фахівці звертають особливу увагу на необхідність впровадження в навчальні програми спецкурсу, основною метою якого є формування у студентів цілісної системи знань і вмінь в галузі інформаційного самозабезпечення. Засвоєння таких навичок повинно проходити паралельно з вивченням загальноуніверситетських програм, що буде сприяти навчальній, науково-дослідницькій і самоосвітній діяльності студентів, задоволенню їх культурних і творчих потреб, соціалізації особистості в цілому.

Визначаються і основні завдання курсу:

- знайомство студентів з основними інформаційними поняттями, джерелами інформації і інформаційно-пошуковими системами;
- навчання раціональних способів і методів самостійного ведення пошуку, відбору, аналізу і критичного ставлення до інформації;
- навчання методів згортання (аналітико-синтетична переробка) інформації;
- сприяння вивченню і практичному використанню технології підготовки і оформлення результатів навчальної і науково-дослідницької роботи (підготовка доповідей, оглядів, резюме, тезисів, конспектів, курсових і т.д.).

Отже, вивчення інформаційної культури – це вивчення базових знань, вмінь, навичок в ділянці пошуку, відбору і застосування інформації. В зміст інформаційної культури входять:

- аналіз і синтез отриманої інформації;
- вміння виділити головне з великої кількості другорядного;
- переробити (осмислити) інформацію;
- запам'ятати інформаційні одиниці;

- подальше відновлення в пам'яті;
- перетворення отриманої інформації у власні знання;
- процес створення нової інформації і нового знання (евристика).

При цьому кожен студент навчиться:

- вільно адаптуватися в будь-якому бібліотечно-інформаційному середовищі;
- формулювати і аналізувати інформаційні потреби;
- виявляти і оцінювати ймовірні джерела інформації;
- здійснювати різноманітні види пошуку інформації за допомогою інформаційно-пошукових систем;
- вміти критично оцінювати і фіксувати інформацію;
- здійснювати аналіз, синтез, оцінку, інтерпретацію інформації;
- застосовувати правила і норми мовного етикету.

Володіючи інформаційною культурою, молодь, яка навчається, накопичує важливі якості: вміння мислити системно, стратегічно, критично та творчо.

Користувач, який володіє інформаційною культурою, має змогу самостійно в Інтернеті контролювати потрібну йому глибину висвітлення тієї чи іншої події, визначати, які матеріали переглядати, які посилання вибирати, а які ні. Адже, маючи такий великий вибір, кожен споживач інформації сприймає різні події по-різному.

В сучасному інформаційному суспільстві оволодіти інформаційною культурою потрібно починати ще з дитинства, спочатку за допомогою електронних іграшок, а потім залучати до персонального комп'ютера. Для вищих навчальних закладів соціальним замовленням інформаційного суспільства потрібно вважати забезпечення рівня інформаційної культури студента, необхідного для роботи в конкретній сфері діяльності. В процесі оволодіння інформаційною культурою студентом у ВНЗ поряд з вивченням теоретичних дисциплін інформаційного напрямку багато часу необхідно приділяти комп'ютерним інформаційним технологіям, які є базовими складовими майбутньої сфери діяльності. При цьому якість навчання повинна визначатися

ступенем закріплених і стійких навиків роботи в середовищі базових інформаційних технологій при вирішенні типових задач сфери діяльності.

В програмі інформатизації потрібно особливу увагу звернути на інформатизацію освіти як напрямку, пов'язаного з набуттям і розвитком інформаційної культури людини. І це, в свою чергу, ставить освіту в позицію „об'єкта” інформації, де потрібно так змінити зміст підготовки, щоб можна було забезпечити майбутньому фахівцю не тільки загальноосвітні й професійні знання в галузі інформатики, але й необхідний рівень інформаційної культури.

Впровадження комп'ютерної техніки у всі сфери життєдіяльності людини, його нові можливості з організації „дружнього” програмного середовища, орієнтованого на користувача, використання телекомунікаційного зв'язку, який забезпечує нові умови для спільної роботи фахівців, застосування інформаційних технологій для найрізноманітнішої діяльності, потреба в фахівцях, яка постійно зростає, ставлять перед державою проблему з перегляду всієї системи підготовки фахівців на сучасних технологічних принципах.

Вирішення цієї проблеми в нашій країні знаходиться на початковій стадії, тому доцільно враховувати досвід найбільш розвинених країн, до числа яких входять США, Японія, Англія, Німеччина, Франція, де цей процес вже отримав значний розвиток.

Оволодіння інформаційною культурою – це шлях універсалізації якостей людини, який сприяє реальному розумінню людиною самої себе, свого місця і своєї ролі.

Актуальною проблемою сучасності являється формування суспільства знань, яке трансформує не тільки світову економіку, економіку окремих країн, але й матеріальне та духовне життя кожної людини, спосіб її існування. Бібліотека як стабільна система може і повинна активно включитися в формування інформаційного суспільства та зайняти в ньому свою належну нішу.

В інформаційному суспільстві особлива роль належить інформації та знанням. Термін „інформаційне суспільство” поки що не має сталого визначення, а характеризується за допомогою окремих ознак, серед яких: створення єдиного інформаційного простору, збільшення швидкості передачі та обсягів використання інформації, зміна характеру та способу збереження; інформація впливає на високий рівень інновацій, на темпи змін в суспільстві. В тексті концепції „Стратегія переходу Санкт-Петербурга до інформаційного суспільства” завдяки сучасним поглядам на розвиток суспільства вперше дається визначення цього терміну: „інформаційне суспільство – це таке суспільство, в якому виробництво та використання інформації є найважливішим видом діяльності, а інформація визначається як значущий ресурс, нові інформаційні та телекомунікаційні технології і техніка постають базовими технологіями і технікою, а інформаційне середовище поряд з соціальним та екологічним – новим середовищем існування людини”. Таким чином, інформаційне суспільство – це особлива стадія еволюції суспільства, яка пов’язана з переходом від періода НТР до інформаційної епохи.

Передумовою для виникнення інформаційного суспільства стали фактори постіндустріального суспільства. Бурхливий розвиток наукоємних галузей промисловості та сфери послуг приводить до розвитку таких видів діяльності як маркетинг, реклама, менеджмент, розвиток яких неможливий без високого рівня інформаційних технологій. ЮНЕСКО першою в світі в кінці ХХ століття заявила про створення інформаційного суспільства та наступної її фази – суспільства знань. Вона запропонувала Програму „Інформація для всіх”, котра визначила стратегію поступу до інформаційного суспільства як першого етапу суспільства знань. Про те, як співвідносяться поняття „суспільство знань” та „інформаційне суспільство”, говорив на 32-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, яка проходила в Парижі в 2003 році, Генеральний директор ЮНЕСКО Коїтиро Маццура. Поняття „суспільство інформації” потрібно замінити поняттям „суспільство знань”,

заявив він, тому що тільки різноманітність галузей знань сприяє розбудові сучасного світу. Концепція „суспільства знань” припускає, що „будь-яке втручання людини носить творчий характер та в різних своїх виразах породжує плюралізм та відмінності”. ЮНЕСКО проголосила чотири найважливіших принципи устрою суспільства знань: свобода самовираження; рівний доступ до освіти; загальний та універсальний доступ до інформації, широке використання інформації як суспільного надбання; збереження та розвиток культурної та мовної різноманітності.

Бібліотека повинна бути не тільки важливим, але й визначним структурним елементом цього суспільства, від розвитку якого в значній мірі буде залежати прогрес цивілізації. Сьогодні міняється уявлення про задачі і можливості бібліотеки, про її місце в культурній, освітній та інформаційній інфраструктурі, її ролі в побудові інформаційного суспільства в країні та інтеграції в глобальний інформаційний простір. Потрібно визначити нову місію наукової бібліотеки, її стратегічні напрямки діяльності та способи взаємодії, партнерства та співробітництва.

Таким чином, виконуючи основні завдання бібліотеки – забезпечення повного, якісного і оперативного бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування студентів, аспірантів, наукових і науково-педагогічних працівників, співробітників вищого навчального закладу згідно з їх інформаційними запитами на основі широкого доступу до бібліотечних та інформаційних ресурсів, формування бібліотечного фонду відповідно до профілю вищого навчального закладу та інформаційних потреб усіх категорій користувачів, розширення номенклатури бібліотечно-інформаційних послуг, удосконалення традиційних і впровадження нових бібліотечних форм і методів роботи на основі новітніх інформаційних технологій та комп’ютеризації інформаційно-бібліотечних процесів, створення електронних баз даних, організація та ведення довідково-бібліографічного апарату з використанням як традиційних, так і новітніх

інформаційних технологій – університетська бібліотека трансформується в інтегрований університетський інформаційний науково-освітній центр з наданням широкого спектру інформаційних послуг та функціями досвідченого навігатора по інформаційних потоках задля досягнення вищого рівня якості освітніх послуг Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібліотека в освітньому просторі. Інформаційне суспільство. Формування інформаційної культури : інформ. бюл. для працівників бібліотек ВНЗ III – IV рівнів акредитації державної форми власності Хмельницької області. №11. / редкол. : О. О. Мацей, Т. К. Онишук, О. О. Костюк ; гол. ред. О. Б. Айвазян. Хмельницький : ХНУ, 2011. 68 с.
2. Колесникова Т. Інформатизація бібліотек вищої школи: шляхи еволюції та сучасний стан. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/SOC_Gum/vkp/2010_2/V_2_10/st_7_10.pdf
3. Копанєва В. Бібліотека в системі наукової електронної комунікації. *Бібліотечний вісник*. 2007. № 5. С. 3–9.
4. Крижановська А. В. Університетська бібліотека в інформаційно-освітньому просторі: огляд основних можливостей. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2012/18.pdf
5. Синиця Н. М. Інтернет як комунікативний простір для бібліотекарів постійно. URL: http://library.tup.km.ua/about_library/naukova_robota/konfer/synzyza.htm
6. Шепелява Н. Аналіз досвіду автоматизації бібліотек : основні етапи. *Вісник Книжкової палати*. 2005. № 3. С. 21–22.
7. Шилук О. Діяльність вузівської бібліотеки в умовах інформатизації суспільства. *Вища школа*. 2008. № 5. С. 52–54.
8. Ярошенко Т. О. Університетська бібліотека в інформаційному суспільстві. *Бібліотечний форум України*. 2006. № 2. С. 34–38.

З ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ЙОГАНН ПОЛЕК

„Хто не знає минулого свого народу, той не має майбутнього”, – говорить відоме прислів'я. Його можна перефразувати так: хто не знає минулого свого роду – той не може називатись сином чи донькою родини чи громади. Тому завжди буде актуальною кожна тема дослідження, котра стосуватиметься визначних подій, постатей та особистостей. Мета повідомлення – ознайомити загал із забутим на Буковині істориком, бібліотекарем Чернівецького університету Йоганном Полеком.

Йоганн Полек (1843–1920) – професор філології, краєзнавець, поліглот, історик і бібліограф Буковини, високоерудована людина, досконало володів вісьмома мовами. Йому належить почесне місце серед університетських буковинознавців. Він часто подорожував Буковиною, вивчав архівні матеріали, публікував чимало праць. Основні з них: „Придбання Буковини Австрією” (Чернівці, 1889 р.), „Поїздка Йосифа II до Галичини і Буковини та її значення для останньої провінції” (1895 р.), „Старообрядці на Буковині” (1896–1899 рр.). Більше 20-ти творів науковця зберігаються в науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича й сьогодні [1, с. 152].

Йоганн Полек – автор досліджень з історії, економіки, політики, культури, етнографії, географії, статистики Буковини кінця XVIII – початку XIX ст. З 1904–1912 рр. був директором бібліотеки Чернівецького університету.

Будучи бібліотекарем, під час наукових пошуків у віденських архівах, натрапив на „Опис Буковини”. Ця брошура була доповідною запискою голови військової адміністрації на Буковині генерала барона Габріеля фон Сплени у Придворну

військову раду. В цьому документі містяться важливі відомості про становище нашого краю напередодні та після приєднання його до Австрії [1, с. 152]. Йоганн Полек опублікував його окремим виданням у 1893 році. Оскільки на документі не було вказано дати, він вважав, що ця доповідь написана між 15 серпня і 15 вересня 1775 року.

Опис Буковинського дистрикту надійшов до Придворної військової ради в 1775 році та з часом потрапив у архів. Найбільшу цікавість викликають дві його доповідні записки до Придворної військової ради. Перша датована 10 грудня 1774 року і опублікована в 1888 році Фердинандом Ціглауером у книзі „Становище Буковини на час австрійської окупації”. Друга, більш повна, отримала назву „Опис Буковини” (написана між 15 серпня та 15 вересня 1775 р.). „Опис Буковини” – це розгорнута доповідна записка голови адміністрації на Буковині генерала барона Габрієля фон Сплєні фон Мігальді (2 жовтня 1734 р. – 1 квітня 1818 р.).

Тут містяться важливі відомості про становище краю напередодні та після приєднання його до Австрії, а також деякі пропозиції стосовно вдосконалення Буковини та розвитку її економіки. Ця доповідна записка надійшла до Придворної військової ради, звідки з часом потрапила до архіву. Оригінал здали в імператорсько-королівський військовий архів, а копію – у Придворний державний архів.

Сам „Опис Буковини” складається з трьох частин: „З минулого становища Буковинського дистрикту”, у першій описується становище Буковини напередодні приєднання до Австрії, у другій подаються пропозиції Сплєні щодо реформування управління краєм, а в третій генерал викладає свої міркування щодо заходів, які доцільно застосувати для поліпшення економіки.

Михайло Никифорак, доктор юридичних наук, писав про „Опис Буковини”: „Його цінність полягала не тільки у відомостях історичного змісту, а й у тому, що це був своєрідний план адміністративно-правового реформування краю. Як не дивно, але після цього за 100 років не вийшло жодної помітної

буковинознавчої праці, в якій би аналізувались питання державно-правового розвитку Буковини” [2, с. 5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Акатріні В. М. Историчне краєзнавство на Буковині: кінець XVIII – початок XX ст. *Буковинський журнал*. 2012. № 2. С. 151–157.
2. Добржанський О. Система органів влади Буковини у складі Австрійської (Австро-Угорської) монархії (Частина I). *Буковинський вісник*. 2015. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/naukovadumka/499/>
3. Никифорак М. В. Державний лад і право на Буковині в 1774–1918 рр. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. 1999. Вип. 70. С. 21–26.
4. Сплени, Габріель фон. Опис Буковини = Beschreibung der Bukowina / пер. з нім., передм. і коментар: О. Д. Огуя, М. М. Сайка. Чернівці : Рута, 1995. 110 с.

**МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА В ПЕРІОД
НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ**

У статті висвітлено основні напрямки міжнародної діяльності Наукової бібліотеки ЧНУ. Охоплено період незалежності України. Основну увагу звернено на співпрацю з університетами-партнерами ЧНУ, міжнародний книгообмін, видавничу діяльність, участь у міжнародних проєктах і угодах, проведення спільних заходів та співпрацю з науковцями зарубіжних країн.

Ключові слова: наукова бібліотека, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (ЧНУ), міжнародна співпраця.

Наукова бібліотека ЧНУ є потужним науковим та інформаційним центром Буковини, одна з найдавніших і найбільших книгозбірень України. Її винятковими фондами користувалися і користуються багато поколінь студентів, викладачів, наукових працівників дослідних установ і вузів міста Чернівців, України та зарубіжних країн.

Для успішного забезпечення навчального та науково-дослідного процесів в університеті бібліотека відводить важливе місце інтеграції з різними бібліотеками, науковцями та науково-інформаційними центрами зарубіжних країн. Один з напрямків інтеграції – підключення до світових інформаційних ресурсів та доступ до аналітичних і повнотекстових матеріалів.

Міжнародні зв'язки бібліотеки спрямовані на пошук та створення нових можливостей для додаткового наукового простору і зросту студентів та науковців ЧНУ, підвищення

внутрішніх наукових та освітніх стандартів, сприяння поширенню позитивного іміджу України, як перспективної академічної спільноти в світі.

Основним напрямком міжнародної співпраці є обмін науковою інформацією для популяризації та наповнення фонду Наукової бібліотеки ЧНУ, а також розвиток бібліотечно-інформаційного обслуговування, бібліотечної справи і бібліотечної професії в цілому на взаємовигідних засадах.

Держава сприяє розширенню міжнародного співробітництва в галузі бібліотечної справи, надає можливість здійснювати міжнародні зв'язки будь-якою бібліотекою України, визначеною наявною законодавчою базою:

- Закон України „Про культуру” (від 14.12.2010 р. № 2778-VI) – Розділ VIII „Міжнародні культурні зв'язки”, ст. 33 „Державне сприяння міжнародному культурному співробітництву”;
- Закон України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” (введено в дію Постановою ВР № 33/95-ВР від 27.01.1995 р.) – Розділ XI „Міжнародне співробітництво в галузі бібліотечної справи”, ст. 31 „Міжнародне співробітництво в галузі бібліотечної справи” – Основними напрямками міжнародного співробітництва в бібліотечній справі є: проведення спільних наукових досліджень; організація міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів; участь у роботі міжнародних організацій; документообмін; спільна видавнича діяльність.

Інтенсивність міжнародних зв'язків в період незалежності України суттєво вплинула на розвиток практики міжнародної співпраці в галузі бібліотечної справи. Включення бібліотек України в міжнародні програми і проекти, посилення зв'язків у сфері забезпечення доступу до документів на основі нових інформаційних технологій, збільшення кількості

особистих контактів багато в чому визначили зміни і в практичній діяльності бібліотек вищих навчальних закладів.

УНІВЕРСИТЕТИ-ПАРТНЕРИ ЧНУ

Протягом останніх 25-ти років ЧНУ розвинуло тісні зв'язки з навчальними і науковими інституціями в більш ніж 50-ти країнах світу. Підписано понад 150 угод про міжнародну співпрацю.

Для розвитку, розширення та зміцнення міжнародних зв'язків у сфері освіти та науки в університеті створено відділ міжнародних зв'язків. Одні з основних напрямків діяльності відділу: пошук зарубіжних університетів-партнерів (понад 150), участь у міжнародних форумах, конференціях, семінарах, міжнародних програмах та проектах із залученням грантів тощо.

З метою розширення наукових контактів із закордонними навчальними закладами та науковими установами в університеті успішно функціонує 30 науково-навчальних центрів різного спрямування, серед них: Інформаційний центр Європейського Союзу; Лінгвістичний центр; Навчально-науковий центр „Технологія функціональних матеріалів”; Національний контактний пункт „Нанотехнології, сучасні матеріали та передові промислові виробництва”; Науково-дослідний інститут Європейської інтеграції та регіоналістичних досліджень; Науково-дослідний центр буковинознавства; Науково-навчальний центр „Оптико-фізичний і біохімічний кластер в енергозберігаючих технологіях і в науках про життя”; Центр „Східна школа польських студій імені Антона Кохановського”; Центр американських студій; Центр балтійських мовних студій; Центр богемістики; Центр економічних досліджень імені Йозефа Шумпетера; Центр євроатлантичної інтеграції та безпеки; Центр європейських студій; Центр канадських студій імені Рамона Гнатишина; Центр німецького права; Центр „Gedankendach”; Центр німецькомовних студій; Центр порівняльної румунської філології імені Григорія Бостана; Центр румунських студій; Центр славістичних студій „SLAVIA”; Центр співпраці з підприємствами; Центр юдаїки; Буковинський інформаційно-

комунікаційний центр історичного та етнографічного туристичного розвитку; Еколого-просвітницький центр збереження біорізноманіття; Історико-культурний центр (Історико-архітектурний музейний комплекс); Центр управління об'єктом ЮНЕСКО; Центр інформаційно-комунікаційних технологій; Університетський центр кар'єри; Буковинський центр реконструкції і розвитку ЧНУ.

У кожному центрі формується власна бібліотека, здійснюється обмін науковими виданнями та дослідженнями, проводяться різноманітні заходи та прийоми делегацій.

Завдяки тому, що університет організовує міжнародні зв'язки з різними провідними університетами світу, бібліотека має змогу співпрацювати з науковцями та студентами цих закладів вищої освіти.

Найчастіше здійснюється співпраця з університетами сусідніх країн: Молдови, Румунії, Польщі, Словаччини, Чехії, Білорусі, Росії, Німеччини, Австрії. Зокрема, з Державним університетом Республіки Молдови, Сучавським університетом „Штефан чел Марє”, Університетом Бабеш-Бояй, Яським університетом, Бухарестським університетом, Інститутом історії імені Г. Баріціу, Ягеллонським університетом, Українським вільним університетом та ін.

Міжуніверситетські проекти та угоди про співробітництво відкривають широкі можливості діяльності у різних сферах: проведенні спільної науково-дослідної роботи та спільних заходів; обмін студентами, викладачами та науковцями для навчання, стажування і практики за грантовими програмами мобільності Європейського Союзу „Еразмус-Мундус” та „Еразмус+” („Європейський Союз та його сусіди”); обмін досвідом між бібліотеками університетів-партнерів; обмін друкованою продукцією; участь у конференціях, семінарах, круглих столах тощо.

Працівники Наукової бібліотеки ЧНУ неодноразово приймали участь у роботі науково-практичних конференцій, конгресів, симпозіумів та обміні досвідом, які проводилися на базі наукових бібліотек та закладів вищої освіти: Австрії,

Білорусі, Молдови, Німеччини, Польщі, Португалії, Словенії, Росії, Румунії, Сполучених Штатів Америки.

МІЖНАРОДНИЙ КНИГООБМІН ТА ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Плідна співпраця між університетами-партнерами ЧНУ допомагає здійснювати міжнародний книгообмін та видавничу діяльність, що дозволяє щороку поповнювати фонди бібліотеки виданнями науковців з різних країн світу.

Наприклад, отримано друковану продукцію науковців з: Українського вільного університету (Німеччина, 2004); Української вільної академії наук (США, 2005); Посольства Швейцарії в Україні (2005); Посольства Фінляндії в Україні (2005); Українського наукового інституту Гарвардського університету (2007); Музею Тараса Григоровича Шевченка (Канада, 2014); Видавництва „УПА” (Канада, 2015); Тираспольського державного університету імені Тараса Шевченка (2017); Європейського Азербайджанського товариства; Державного університету Молдови; Центру етнології Інституту культурної спадщини Академії наук Молдови; Генерального консульства Російської Федерації; Сучавського університету „Штефан чел Маре” та ін.

Фонди бібліотеки також поповнилися подарунками від приватних осіб: сім'ї Франко (Канада), Стелли Гринюк (Канада), Настасії Марусик-Жмендак (США), Яна-Урбана Сандала (Норвегія), Джузеппе Мартучі (Італія), Еріха Бека (Німеччина), Всеволода-Стефана Мардака (Німеччина), Ребіндера Манфреда (Німеччина), Хааса Алоїса (Німеччина), Фелікса Зігельбаума (Німеччина), Томаса Марка (Німеччина), Аркадія Жуковського (заповів передати приватну бібліотеку після своєї смерті в фонд Наукової бібліотеки ЧНУ, яку перевезено з Парижу (Франція) в грудні 2014 року за підтримки Валерія Чинуша і Каті Шаховської. Бібліотека налічує понад п'ять тисяч документів і зберігається в окремій кімнаті на першому поверсі, поряд з якою експонується постійно діюча виставка „Науковий доробок та відзнаки Аркадія Жуковського”) [5].

Щороку відбувається обмін періодичними виданнями. Бібліотека регулярно отримує польські, румунські, австрійські та німецькі газети і журнали, а саме: Anadiss, Di zeit, News, Buchkultur, Europäische Rundschau, Profil, Literatur und Kritik, Celluloid, Polish Journal of Chemistry та ін.

Здійснюється міжнародний книгообмін з бібліотеками: Державного університету Республіки Молдови, Сучавського університету „Штефан чел Маре”, Яського університету, Ягеллонського університету, Інституту наукової інформації з суспільних наук, Всеросійською державною бібліотекою іноземної літератури імені М. Рудоміно, Всеросійським інститутом наукової і технічної інформації Російської академії, Білоруського університету, Варшавського інституту математики, Австрійською національною бібліотекою та ін.

Завдяки міжнародному книгообміну і співпраці з науковцями бібліотека щороку поповнює свої фонди науковими виданнями, зокрема: науково-дослідних установ США (2004, 10 посилон); Сім'ї Франко (Канада, 2009 – 75 кн. з екслібрисами); Стелли Пурич (м. Сучава, Румунія); Сучавського університету „Штефан чел Маре” (2009-2017); Академії наук Республіки Молдови (2009-2017); Інституту історії Національної академії наук Білорусі (2010); Університету Бабеш-Бояй (2010-2012); української діаспори (Канада); Еріха Бека (Німеччина, 2007-2012 – 261 пр.); Австрійської національної бібліотеки (2011-2017); Мардака Всеволода-Стефана (Німеччина, 2011 – 224 кн. з екслібрисами); Яна-Урбана Сандаля (2012-2014, 8 кн.); Центральної бібліотеки Університету „Лучіана Блага” (2012, 16 кн.); Томаса Марка (Німеччина, 2013-2015 – 3 кн.); Ягеллонського університету (2013); Хааса Алоїса (Німеччина, 2013 – 16 кн.); Видавництва „Літопис УПА” (2016, 105 кн.); Ребіндера Манфреда (Німеччина, 2016-2017 – 5 кн.); Дітмара Фрізенегера (Німеччина, 2017 – 4 кн.).

У свою чергу бібліотека подарувала книги: Хенанському університету (2004); Девіду Бішопу (2008); Еріху Беку (2010); Сучавському університету „Штефан чел Маре” (2012-2017); Інституту історії імені Г. Баріціу, м. Клуж-Напока (2012) та ін.

Підтримуються міцні зв'язки з буковинською та українською діаспорами в багатьох країнах світу, що також сприяє наповненню фонду бібліотеки.

Безцінну допомогу і внесок у міжнародне співробітництво вносять науковці ЧНУ, які дбають про наповнення фонду бібліотеки. Серед них: Ангельський Олег Вячеславович, Жалоба Ігор Володимирович (сприяв доставці приватної бібліотеки Еріха Бека з Німеччини в 2007 році), Круглашов Анатолій Миколайович (сприяв доставці книг з науково-дослідних установ США в 2004 році), Лусте Олег Янович, Макар Юрій Іванович (сприяв доставці книг, виданих українською діаспорою в Канаді), Марусик Тамара Володимирівна (сприяла доставці книг Аркадія Жуковського з Франції), Нежурбіда Сергій Ігорович, Осачук Сергій Дмитрович (сприяв наповненню фонду Австрійської бібліотеки при Науково-дослідному центрі буковинознавства в ЧНУ), Піддубний Ігор Андрійович, Рихло Петро Васильович (директор Австрійської бібліотеки в ЧНУ на громадських засадах, сприяє наповненню фонду бібліотеки), Руснак Іван Степанович (сприяв доставці книг, виданих українською діаспорою в Канаді) та ін.

Всі структурні підрозділи ЧНУ: інститути, факультети, кафедри, науково-навчальні центри, відділ міжнародних зв'язків та наукова бібліотека активно працюють у сфері міжнародної діяльності.

У 2007 році Наукова бібліотека ЧНУ у співпраці із Австрійською кооперацією у Львові та Товариством Георга Дроздовського у Клагенфурті видали: Laske O. Bucovina : 10 Litografii originale. – Чернівці : Ант, 2007. – 13 арк. – Факс. відтворення вид.: Laske O. Bucovina : 10 Litografii originale. – Viena : Inst. de arte grafice E. Danzinger, [s. a.].

Здійснюється обмін науковою інформацією в галузі історії Буковини з бібліотекою Сучавського університету „Штефан чел Маре” та пошукова робота друкованих праць з етнографічної роботи бібліотек Буковини в Науковій бібліотеці ЧНУ і бібліотеках м. Сучава. Зокрема, у 2013 році надано

бібліографічну довідку для наукового дослідження „Історична бібліографія Румунії”.

Щороку проводиться пошукова робота матеріалів для укладання бібліографічних покажчиків серій „Вчені Чернівецького університету” та „Буковина”, які видаються Науковою бібліотекою ЧНУ.

Укладено бібліографічні списки літератури: „Історія румунів на Північній Буковині”, „Місто Чернівці у виданнях радянського та пострадянського періоду (духовна та культурна спадщина)”, „Культура Галичини”, „Руська Правда та Литовські статuti”.

Вийшли друком бібліографічні покажчики: „Йозеф Алоїз Шумпетер: праці вченого та література про нього з фондів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича” (2011); „Храм краси і науки: до 135-ї річниці від дня заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: каталог книжкової виставки” (2011); „Чернівці – чарівне і неповторне місто буковинського краю: до 604-ї річниці з дня заснування” (2012); „Фрідріх Кляйнвехтер” (2013); „Анатолій Добрянський” (2014); „Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні: до 140-річчя від дня заснування” (2015); „Тарас Шевченко – поет, художник, мислитель: з матеріалів газети „Буковина” (2015); „Ольга Кобилянська: до 150-ї річниці з дня народження” (2015); „Ганс Гросс: праці вченого та література про нього з фондів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: до 100-річчя з дня смерті” (2015).

Готуються до друку бібліографічні покажчики: „Євген Ерліх”, „Надія Бабич”, „Марія Никирса”, „Діяльність товариства ICONAR”, „Віктор Конрад”, „Костянтин Томашук”, „Наукова бібліотека ЧНУ”.

З жовтня 2015 року – під час святкування Дня міста Чернівців у номінації „Наукове відкриття року” відзначено Муніципальною відзнакою імені Антона Кохановського колектив укладачів бібліографічного покажчика „Ганс Гросс:

праці вченого та література про нього з фондів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича”, а саме: Сергія Нежурбіду, Романа Сабадаша, Марію Дячук, Настасію Загородну. У фондах Наукової бібліотеки ЧНУ зберігається унікальний науковий доробок відомого в світі юриста і криміналіста Ганса Густава Адольфа Гросса. Працівники бібліотеки спільно з науковцями юридичного факультету ЧНУ вперше дослідили наукову спадщину вченого. Результатом цієї праці є укладання бібліографічного покажчика з нагоди 100-річчя від дня його смерті.

МІЖНАРОДНІ ПРОЄКТИ ТА УГОДИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ЧНУ

Наукова бібліотека ЧНУ співпрацює з науковими установами зарубіжних країн в різних проєктах та угодах. Одинадцять з них:

1. У 1992 році на базі ЧНУ створено першу Австрійську бібліотеку в Україні, згідно з Угодою між ЧНУ та Австрійською кооперацією, проєктом угоди між ЧНУ та Федеральним міністерством європейських та міжнародних справ Австрійської Республіки, досягнутими домовленостями з Посольством Австрійської Республіки в Україні, Договором про побратимство між містом Клагенфуртом (Австрія) і Чернівцями, угодами між ЧНУ та австрійськими університетами. *Мета угоди:* розвиток українсько-австрійської дружби у сфері науково-освітнього процесу, покращення забезпечення викладачів і студентів ЧНУ австрійською літературою.

Щороку Австрійська бібліотека приймає іноземні делегації, організовує робочі зустрічі студентів і викладачів з Надзвичайним і Повноважним Послом Австрії в Україні, співпрацює із Австрійською національною бібліотекою. Проводить різноманітні заходи, зустрічі, телетижні. Бібліотекар 1-ї категорії Наталія Панчук щороку бере участь в роботі семінарів, організованих для бібліотекарів Австрійських бібліотек Центром Східної та Південно-Східної Європи за дорученням Федерального Міністерства європейських та

міжнародних зв'язків та за підтримки Академії землі Нижня Австрія (м. Санкт-Пьольтен, Австрія), де представляє щорічний звіт про роботу Австрійської бібліотеки в Чернівцях. У 2017 році бібліотека відзначила 25-ту річницю.

2. У червні 2005 року підписано угоду про співробітництво між Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича та Брестським державним університетом імені Олександра Пушкіна (Білорусь). *Мета угоди:* обмін студентами, науково-педагогічне стажування, здійснення книгообміну між бібліотеками, обмін досвідом, підготовка спільних проєктів.

3. У жовтні 2006 року підписано договір про співробітництво між Науковою бібліотекою ЧНУ та Всеукраїнською громадською організацією „Демократична Дія” щодо відкриття інформаційного стенду „Україна-НАТО”: стан та перспективи, безпека та партнерство в університетах України”.

1 листопада 2006 року з нагоди відкриття Інформаційного стенду „Україна-НАТО” в Науковій бібліотеці ЧНУ відбулося засідання Круглого столу в рамках проєкту „Встановлення інформаційних стендів НАТО в університетах України: створення доступу до інформації з питань міжнародної безпеки в Україні”, за підтримки: ВГО „Демократична дія”, Громадської ліги Україна-НАТО, Посольства Словацької Республіки в Україні та Центру інформації та документації НАТО в Україні. На сесії „Стан та перспективи співробітництва Україна-НАТО” виступили: Аттіла Сеп, Посольство Словацької Республіки в Україні; Володимир Фурашев, Національний Центр з питань євроатлантичної інтеграції України; Тарас Боїцький, Міністерство закордонних справ України [6, с. 29].

На стенді розміщено інформаційно-ілюстровані матеріали, бюлетені, довідники, посібники, брошури та інші документи з проблематики співпраці України і НАТО. Також до уваги читачів представлено рекомендаційні списки літератури щодо діяльності Альянсу та співробітництва України з НАТО.

12 березня 2007 року прийнято участь в роботі ІV Асамблеї Громадської Ліги „Україна-НАТО” (м. Київ).

19 червня 2007 року та 11 березня 2008 року прийнято участь в роботі круглого столу на тему: „Інформаційно-освітні аспекти співробітництва України з НАТО”, який проводився з метою інформаційної підтримки функціонування Інформаційних стендів „Україна-НАТО” в бібліотеках України (м. Київ).

23 вересня 2008 року прийнято участь у міжнародній конференції „Безпека Південно-Східної Європи як складова європейської та глобальної безпеки” (м. Київ).

4. У жовтні 2007 року розпочав свою роботу новий проєкт Європейської Комісії з підтримки діяльності Інформаційних центрів Європейського Союзу в Україні. Згідно з угодою, підписаною між Представництвом Європейського Союзу в Україні та Чернівецьким національним університетом від 07.11.2007 р., в Науковій бібліотеці створено Інформаційний центр Європейського Союзу, який розмістився в читальному залі наукової літератури і активно діє 10 років. *Мета діяльності центру:* поширення інформації про ЄС та його політику, надання допомоги університетам і дослідницьким центрам в навчанні студентів та проведенні дослідницької роботи з питань європейської інтеграції, а також сприяння участі студентів в дебатах з питань європейської інтеграції [7, с. 31].

Щороку координатор центру Лариса Ворнік проводить різноманітні заходи: екскурсії, книжкові виставки, тренінги, дебати, конкурси, студентські ярмарки вакансій тощо. Також бере участь у семінарах, прес-конференціях, щорічних зустрічах для координаторів центрів та готує річні звіти про роботу центру для Голови представництва Європейського Союзу в Україні (м. Київ).

В рамках проєкту щороку проводяться заходи до Дня Європи в Україні: експонуються книжкові виставки, поповнюється постійно діючий Інформаційних стенд новими матеріалами, розповсюджується рекламно-інформаційна та

друкована продукція про діяльність Європейського Союзу серед студентства університету та міста.

Інформація про Інформаційний центр Європейського Союзу розміщена на сайті бібліотеки www.library.chnu.edu.ua у підрозділі „Проекти бібліотеки” [2].

5. У січні 2009 року ЧНУ долучився до проекту міжнародної технічної допомоги „ELibUkr” – „Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах України”, який виконує Києво-Могилянська Фундація в Америці за контрактом-грантом № 803605976, отриманим від Агентства США з міжнародного розвитку. Цей великий міжнародний проект, аналогів якому в Україні немає, об’єднав Національний університет „Києво-Могилянська академія”, Києво-Могилянську Фундацію в Америці, Всеукраїнську громадську асоціацію „Інформатіо-Консорціум”, Харківський національний університет ім. В. Каразіна, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Нортвестерн Університет (м. Чикаго, США) та ін. *Мета проекту*: інтеграція української академічної спільноти до світової науки, подолання відірваності від світового наукового контексту [9, с. 55].

26-28 січня 2009 року в Національному університеті „Києво-Могилянська академія” (м. Київ) відбулися: церемонія відкриття унікального проекту „Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах України”; перше засідання Наглядової Ради проекту; засідання Виконавчої Ради; конференція „Електронна інформація для науки та освіти”. Взяли участь: ректор ЧНУ – проф. Мельничук С. В., директор Наукової бібліотеки ЧНУ – Шилук О. І.

Завдяки тому, що наукова бібліотека є членом Асоціації „Інформатіо-Консорціум” (користувачів електронних інформаційних ресурсів) та „ELibUkr”, науковці та студенти ЧНУ отримали доступ до цілого ряду зарубіжних інформаційних ресурсів: колекції IOPscience Journals (Institute of Physics); електронних ресурсів Emerald; EBSCO; „Наука Онлайн”; Oxford Journals; ЕБС IPRbooks від IPR MEDIA; ЕБ Видавництва „Гребенніков”; мультидисциплінарних

БД Multi-Science; БД Американського математичного товариства MathSciNet; БД видавництва Palgrave Macmillan; БД Nature Publishing Group; ресурсів Encyclopaedia Britannica (Academic Edition та Britannica Image Quest); БД „БиблиОссика”; інформаційних ресурсів компанії Kluwer; БД Mary Ann Liebert Publishing, повнотекстового архіву видавництва „Institute of Physics Publishing” та ін.

Протягом 2010-2012 років бібліотека приймала участь в заходах, які проводилися на базі Національного університету „Києво-Могилянська академія”, а саме: II Міжнародному Форумі „Проблеми розвитку інформаційного суспільства” та щорічних зборах координаторів проекту „ELibUkr” (2009); щорічних науково-практичних семінарах „Інформаційні ресурси для науки та освіти” та нарадах по реалізації проекту „Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України”.

6. У червні 2010 року в рамках створення Центру порівняльної румунської філології імені Григорія Бостана на базі ЧНУ підписано угоду про співпрацю між Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича, Центром порівняльної румунської філології імені Григорія Бостана, Науковою бібліотекою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Ботошанською повітовою бібліотекою імені Михая Емінеску. *Мета угоди:* наукова та культурно-освітня організація, що об’єднує освітян та науковців різних галузей, зацікавлених в розвитку україно-румунських та інших зв’язків з європейськими країнами в сфері науки, освіти й культури, а також в просвітницькій діяльності; проведення спільних програм з питань культурної діяльності, стажування, участь у культурних заходах.

7. Протягом 2011-2014 років Наукова бібліотека ЧНУ приймала участь в проєкті „Towards Trust in Quality Assurance Systems” – „Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти – TRUST”, в рамках національного пріоритету: „Забезпечення якості освіти”, підтриманого програмою зовнішньої допомоги Європейського Союзу – TEMPUS. Україну в проєкті представляли: Харківський

національний університет радіоелектроніки, Чернівецький національний університет, Український Католицький університет, Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв, Українська асоціація студентського самоврядування. Партнерами українських вузів стали організації з Франції, Бельгії, Словаччини. Університет Ювяскюля (Фінляндія) виконував роботу координатора проекту і здійснював фінансовий та стратегічний менеджмент проекту.

Представниками ЧНУ в проекті виступали: науково-методичний центр моніторингу та забезпечення якості підготовки фахівців і наукова бібліотека. Координатором проекту призначений Зушман Михайло Богданович, директор наукової бібліотеки.

З 23 січня по 5 лютого 2012 року директор бібліотеки був запрошений до університету міста Коїмбра (Португалія) для участі в семінарах в рамках проекту TEMPUS.

18-20 квітня 2013 року Наукова бібліотека прийняла учасників семінару в рамках проекту TEMPUS: Раду Даміану (Бухарестський університет, Румунія), Тімо Тіхонена (університет Ювяскюля, Фінляндія), Олену Кайкову (університет Ювяскюля, Фінляндія). 18 квітня в Червоній залі ЧНУ відбулася нарада Генеральної Асамблеї консорціуму з метою моніторингу якості проміжних результатів проекту 516935-TEMPUS-1-2011-1-FITEMPUS-SMGR „Towards Trust in Quality Assurance” (TRUST).

За результатами проекту в 2014 році видано навчальний посібник „Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту”, за редакцією: Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіхонена.

8. У 2011 році налагоджена співпраця з Австрійською національною бібліотекою (м. Відень, Австрія). Зушман Михайло Богданович, директор бібліотеки, з 22 по 28 травня 2011 року їздив у відрядження до м. Відня з метою ознайомлення з роботою Австрійської національної бібліотеки, налагодження співпраці між бібліотеками та обміну досвідом.

9. У травні 2014 року підписано угоду про співробітництво між Науковою бібліотекою ЧНУ та бібліотекою Сучавського університету „Штефан чел Маре”. *Мета угоди:* співробітництво між сторонами щодо просування наукової інформації національного і міжнародного рівнів, організації заходів, подій, конференцій та виставок, запровадження науково-культурних проєктів, які представляють взаємний інтерес, здійснення книгообміну тощо.

Щороку, в рамках роботи проєкту, працівники бібліотеки беруть участь в обміні досвідом, конференціях, семінарах, симпозіумах, виставках і презентаціях, проведених на базі бібліотек Сучавського університету та ЧНУ.

Бібліотека є учасником Міжнародного проєкту „Чернівецька преса”, який передбачає оцифрування буковинських періодичних видань міжвоєнного періоду. Співпраця та кооперація в галузі оцифрування періодичних видань Буковини румунського періоду (1918-1940) з такою інституцією як бібліотека Сучавського університету „Штефан чел Маре” сприяє подальшому розвитку інформаційного та наукового потенціалу Наукової бібліотеки ЧНУ, інтеграції в світовий науковий контекст. В рамках проєкту підготовлено перелік місцевих періодичних видань за міжвоєнний період, які зберігаються у відділі рідкісних книг та рукописів і в фонді зарубіжних видань.

Необхідність співпраці та кооперації між Науковими бібліотеками ЧНУ та Сучавського університету зумовлена вагомими історико-культурними чинниками. Історія Північної Буковини тісно пов’язана з Південною Буковиною, Сучавою та місцевим університетом.

10. У 2015 році ЧНУ став учасником консорціуму e-VERUM. *Головною метою* діяльності Консорціуму є покращення забезпечення електронними інформаційними ресурсами університетських та науково-дослідних установ України, підвищення продуктивності та ефективності діяльності вчених, сприяння збільшенню числа публікацій у провідних

наукових виданнях, поліпшення показників української науки в міжнародних рейтингах.

11. У 2015 році бібліотека прийняла участь в проєкті „Новинка на Елізабетплац”, який реалізований Чернівецьким музеєм історії та культури євреїв Буковини спільно з ЧНУ, за підтримки Австрійського бюро академічних обмінів м. Львова та Австрійської бібліотеки в Чернівцях. *Проєкт мав на меті освітні та просвітницькі цілі і спрямований на вивчення життя міста та пересічних чернівчан шляхом дослідження рекламних оголошень чернівецької преси австрійського періоду.*

29 травня 2015 року відбулося відкриття тимчасової виставки Чернівецького музею історії та культури євреїв Буковини „Новинка на площі цесарівни Елізабет. Реклама та оголошення у чернівецькій пресі періоду 1848-1918 рр.”. На виставці експонувалися газети кінця ХІХ – початку ХХ століття, в яких розміщені рекламні оголошення і які зберігаються в фондах Наукової бібліотеки ЧНУ та Державного архіву Чернівецької області. Працівники бібліотеки здійснювали пошук рекламних матеріалів для виставки. Директор музею Микола Кушнір подарував у фонд бібліотеки каталог виставки.

Працівники Наукової бібліотеки ЧНУ також приймали участь в міжнародних бібліотечних програмах:

- у листопаді-грудні 2005 року Олег Шилюк, директор бібліотеки, прийняв участь у професійно-обмінному проєкті „Відкритий доступ до інформації і технологій в американських бібліотеках”, з відвідуванням бібліотек Сполучених Штатів Америки;
- у листопаді 2013 року Наталія Акімова, завідувач відділу інформаційних технологій та комп’ютерного забезпечення, пройшла стажування в бібліотеках Сполучених Штатів Америки в рамках програми Конгресу США „Відкритий світ” на тему: „Освіта та інновації”, організованої Організацією Американської Ради з міжнародної освіти ACTR/ACCELS (American Councils).

Налагоджено співпрацю з культурологічними центрами, музеями, народними товариствами та народними домами м. Чернівців: українським, румунським, німецьким, єврейським та польським. Проводяться спільні заходи, прийоми делегацій, презентації книг, відкриття виставок тощо.

Також бібліотека співпрацює з відділом міжнародних зв'язків, факультетом історії, політології та міжнародних відносин, науково-дослідним інститутом європейської інтеграції та регіональних досліджень ЧНУ та ін.

Бібліотека є учасником проєкту „eIFL в Україні” (2004) та членом українського консорціуму „Інформатіо” – доступ до баз даних компанії EBSCO (повнотекстові бази даних наукових періодичних видань світу).

В рамках проєкту взято участь в: V Міжнародній науково-практичній конференції „INFORMATIO-2008: Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ” (2008); Міжнародному форумі „Проблеми розвитку інформаційного суспільства”, що об'єднав дві конференції: VI Міжнародну науково-практичну конференцію „INFORMATIO-2009: Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ” та XIII Міжнародну науково-практичну конференцію УкрІНТЕІ „Побудова інформаційного суспільства: ресурси і технології” (м. Львів, 2009).

ПРОВЕДЕННЯ СПІЛЬНИХ ЗАХОДІВ

З 2002 по 2006 роки з метою привернення уваги широкого загалу громадськості до німецькомовної культури, в рамках реалізації проєкту „Відкрита бібліотека” – книги з фондів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича”, за дружньої підтримки Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччини, Інституту закордонних зв'язків та Фонду імені Роберта Боша (м. Штутгарт) в Науковій бібліотеці ЧНУ проводилися презентації книг з відділу рідкісних книг та рукописів, присвячені австрійським письменникам та німецьким вченим, організовані Науково-дослідним центром буковинознавства спільно з Австрійською бібліотекою ЧНУ.

Зокрема, 9 грудня 2003 року відбулася виставка-презентація рукописної книги з фонду рідкісних та цінних книг Наукової бібліотеки ЧНУ „Geschichte der Stadt Lübeck” (1541) – Історія міста Любека.

У лютому-травні 2003 року в Науковій бібліотеці ЧНУ експоновано стендову виставку „Додому, в райх”, присвячену переселенню німців Буковини до Німеччини в 1940 році, яка організована спільно з Науково-дослідним центром буковинознавства в ЧНУ та Інститутом буковинознавства (м. Аугсбург, Німеччина).

У травні 2003 року в рамках міжуніверситетського співробітництва і святкування Шевченківських днів в Сучавському університеті „Штефан чел Марє” (Румунія) на виставці під назвою „Кобзар” Тараса Шевченка” експонувалося 32 книги з фонду Наукової бібліотеки ЧНУ. Експозицію Кобзарів різних років видання представила Вікторія Васиївна Лунгу, бібліотекар 1-ї категорії відділу наукової обробки документів.

20 березня 2006 року спільно з Науково-дослідним центром буковинознавства в приміщенні бібліотеки відбулося відкриття експозиції „Відомі чернівчани, європейці, громадяни світу”, ініційованої товариством „Буковинський фенікс”, за сприяння „Товариства Георга Дроздовського” (м. Клагенфурт, Австрія) в рамках партнерської співпраці між Федеральною землею Каринтія та Чернівецькою областю. Експозиція представляла наочний матеріал про: О. Ласке, К. Борковського, С. Воробкевича, Г. Дроздовського, Р. Кайндля, В. Залозецького, Р. Влада, І. Майгера, Є. Ерліха, К. Ісопеску-Грекула, П. Целана, Й. Ельгісера, Ф. Кіслера, Р. Ауслендер, Й. Грегора, Г. Реццорі, Й. Мікулича-Радецького, К. Томащука [6, с. 9].

25 вересня 2007 року за підтримки Посольства Німеччини в Україні, Фонду імені Роберта Боша (м. Штутгарт), Товариства Георга Дроздовського в Каринтії у Науковій бібліотеці ЧНУ відбулося відкриття авторської виставки Петра Рихла та Олега Любківського „Літературні Чернівці: портрети

чернівецьких письменників” (27 фото та літературно-біографічних портретів відомих осіб, які народилися чи працювали на Буковині) [7, с. 27].

9 квітня 2008 року в Науковій бібліотеці ЧНУ відбулася презентація книги „Світова війна у поштових листівках”, яка видана за підтримки Австрійської кооперації (м. Відень) та Науково-дослідного центру буковинознавства в ЧНУ. Книга представляє колекцію поштових листівок періоду Першої світової війни чернівецького колекціонера, мистецтвознавця й краєзнавця Івана Снігура (1929-2016). Експоновано виставку поштових листівок періоду Першої світової війни з колекції Івана Снігура (13 планшетів, на яких розміщено 324 листівки) [8, с. 12].

18 серпня 2008 року в рамках святкування 600-річчя першої писемної згадки про місто Чернівці та „Днів єврейської культури на Буковині” (17-24 серпня) проходила Міжнародна наукова конференція: „Культура та мова їдиш 1908-2008” (до 100-ї річниці історичної чернівецької конференції з мови та культури їдиш). Конференція розпочалася з відкриття виставки „Єврейська книга на Буковині”, яка експонувалася в конференц-залі Наукової бібліотеки ЧНУ [1].

Виставка підготовлена Науковою бібліотекою ЧНУ та Центром юдаїки Національного університету „Києво-Могилянська академія”, за підтримки Євро-Азійського єврейського конгресу Ваад України та Чернівецького єврейського громадсько-культурного фонду.

На виставці експонувалося 32 книги з фонду зарубіжних видань – івритомовна література, видана в Чернівцях в XIX на початку XX століття, а саме: підручники, художня література, видання релігійного змісту, зокрема, Талмуд 1836 року видання, Пасхальна Агада. Представлялося 55 книг з наступних рубрик: дослідження „Євреї на Буковині”, „Статути єврейських об'єднань”, „Єврейська освіта на Буковині”, де експоновано навчальну книгу з бібліотеки І. Карбулицького „Der ewige jude”; 6 періодичних видань, серед них, двомовна іврито-німецька газета „Hatchijah”.

Учасники виставки: Член Української Хельсинської групи, правозахисник, провідний діяч єврейського національного руху, виконавчий віце-президент Всеукраїнського Єврейського конгресу, виконавчий віце-президент Єврейської конфедерації України Йосип Самуїлович Зісельс; доктор філологічних наук, філолог-славист, лінгвіст, культуролог, директор відділення славистики Єврейського університету в Єрусалимі Вольф Абрамович Москович; професор, академік Державної єврейської Академії наук імені Маймонида (м. Москва) і Академії історії та культури євреїв України імені Шимона Дубнова (м. Київ), генеральний секретар Євро-Азійського Конгресу (м. Москва) Михайло Членов; колекціонер Михайло Степанович Чернописький; спеціаліст в області єврейської книги Олександра Тарнопольська; директор Наукової бібліотеки ЧНУ Олег Шилук [1].

З 2011 по 2013 роки в бібліотеці щомісяця проводились літературні зустрічі з циклу „Австрійські вечори”, за участю викладачів ЧНУ, які знайомили присутніх з відомими особистостями Буковинського краю та їхнім становленням в німецькомовному середовищі за часів Австро-Угорської імперії (О. Маковей, Ю. Федькович, О. Кобилянська), а також з представниками австрійської літератури та культури (П. Целан, І. Бахманн, Г. фон Реццорі, Р. Ауслендер та ін.).

24-26 вересня 2012 року Наукова бібліотека ЧНУ провела Всеукраїнську науково-практичну конференцію за міжнародною участю: „Бібліотека ЧНУ: історія та сучасність”, з нагоди 160-ї річниці від часу заснування.

2014-2017 роках в бібліотеці проводилися заходи в межах роботи Міжнародного поетичного фестивалю „Meridian Czernowitz”, у тому числі поетичні перекладацькі воркшопи.

1 жовтня 2015 року в бібліотеці, в межах святкування 140-річчя Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, відбулася презентація монографії професорки кафедри екології та біомоніторингу Інституту біології, хімії та біоресурсів ЧНУ Марії Михайлівни Федоряк „Наукова спадщина Александру Рошки як основа для ретроспективного

аналізу аранеофауни Буковини” за участю науковців ЧНУ, Сучавського та Ясського університетів (Румунія), Генерального Консула Румунії в Чернівцях, доньки А. Рошки – Олівії-Ніколеті Годераш, працівників бібліотеки. У 2017 році монографію видано румунською мовою.

2 жовтня 2015 року в Австрійській бібліотеці відбулася зустріч із Надзвичайним і Повноважним Послом Австрії в Україні Герміне Поппеллером та Генеральним секретарем „Пан Європа-Австрія” Райнгардом Клучеком. Взяли участь: Сергій Осачук, Почесний австрійський консул у Чернівцях; Ігор Жалоба, завідувач кафедри дипломатичної і консульської служби Дипломатичної академії України; Петро Пацурківський, декан юридичного факультету ЧНУ; Сергій Нежурбіда, в. о. зав. кафедри кримінального права та криміналістики юридичного факультету ЧНУ; викладачі, студенти юридичного факультету та працівники Наукової бібліотеки ЧНУ.

16 травня-23 червня 2016 року в бібліотеці експонувалася виставка „Єжи Гедройць і його справа. Доробок бібліотеки „Культури” (26 планшетів) за підтримки Генерального консульства Республіки Польща у Вінниці, Міністерства культури і національної спадщини Республіки Польща. Продюсер: Фонд Паризької культури. Автор і куратор: Малюжата Птасінська. Генеральний консул Республіки Польща у Вінниці подарував у фонд бібліотеки книгу „Польща – нарис історії”, видану в Варшаві у 2015 році та каталог виставки.

У травні-вересні 2017 року взято участь у заходах, проведених в Чернівцях, з нагоди 25-ліття дипломатичних відносин Австрії та України.

19-20 вересня 2017 року бібліотека провела Всеукраїнську науково-практичну конференцію за міжнародною участю на тему: „Тенденції розвитку сучасної вузівської бібліотеки: реалії та перспективи”, з нагоди 165-ї річниці з дня заснування [4, с. 15].

СПІВПРАЦЯ З НАУКОВЦЯМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Чернівецький національний університет – один із найдавніших класичних університетів України і досить відомий

за кордоном. Постійними гостями книгозбірні є наступні науковці: Мельхіор Якубовський з Інституту історії Варшавського університету (Польща); Паоль Корнагліа, професор історії та архітектури Політехніки (Італія); Рудольф Граф, професор Університету Вабеш-Бояй (Румунія); Вольфганг Борк, професор з Німеччини, представник Центру німецького права Ханойського юридичного університету (В'єтнам); Ян-Урбан Санда, директор Приватного наукового інституту імені Яна-Урбана Санда (Норвегія); Манфред Ребіндер, німецький вчений, директор Інституту авторського права та інформаційного права в Мюнхені (Німеччина), Почесний доктор ЧНУ; Тетсуюру Кавата, професор з Цюрихського університету (Швейцарія); Стеліан Миндруц, науковець Інституту історії імені Г. Баріціу (Румунія); Томас Хамет, науковець (Німеччина); Аліна Мігік з Варшавського університету (Польща); Адольф Штепан, професор Віденського технічного університету (Австрія); Олександра Фішель, експерт в області єврейської книги (Ізраїль); Петер Воюцький з Будапешта (праправнук Еміліана Воюцького, колишнього ректора Чернівецького університету); Фелікс Зігельбаум, поет та композитор (Німеччина); Дітмар Фрізенеггер, аспірант Інституту буковинознавства в університеті м. Аугсбург (Німеччина) та кандидат музикознавства Корнелльського університету (США); Марія Костя, аспірантка Інституту соціальних наук „Г. Сінкай” (Румунія).

Бібліотека співпрацює з Дітмаром Фрізенеггером, який у 2017 році видав чотири видання на матеріалах, збережених у відділі рідкісних книг та рукописів Наукової бібліотеки ЧНУ та які він з вдячністю подарував у фонд книгозбірні, а саме:

1. Mandyczewski E. Der Alpenjäger = Стрілець = Vânătorul din Alpi / Eusebius Mandyczewski ; herausg. von Dietmar Friesenegger. – Chernivtsi : Knyhy – XXI, 2017. – XII, 26 S.
2. Mandyczewski E. Der Harmonie Gewalt = Сила гармонії = Puterea armoniei / Eusebius Mandyczewski ;

herausg. von Dietmar Frieesenegger. – Chernivtsi : Knyhy – XXI, 2017. – IV, 131 S.

3. Mandyczewski E. Kantate zur Fünfzigjahrfeier der griechisch-orientalischen Oberrealschule in Czernowitz = Кантата з нагоди святкування 50-річного ювілею Вищої православної реальної школи в Чернівцях = Contată pentru aniversarea a 50 de ani de existență a Școlii Reale Superioare Ortodoxe din Cernowitz / Eusebius Mandyczewski ; herausg. von Dietmar Frieesenegger. – Chernivtsi : Knyhy – XXI, 2017. – XV, 96 S.
4. Mandyczewski E. Messe in C-Dur („Tattendorfer Messe”) = Меса До мажор („Таттендорфська меса”) = Missa în Do major („Missa Tattendorf”) = Mass in C Major („Tattendorf Mass”) / Eusebius Mandyczewski ; herausg. von Dietmar Frieesenegger. – Chernivtsi : Knyhy – XXI, 2017. – XII, 63 S.

Бібліотека з кінця 1990-х до середини 2015 року співпрацювала з Еріхом Беком, німецьким бібліографом, дослідником культурної спадщини Буковини. Науковцю систематично надавалися бібліографічні довідки та здійснювалася доставка документів. Еріх Бек – буковинський німець, народився 23 серпня 1929 року в Чернівцях, помер в листопаді 2015 року в Німеччині. У 1940 році родина Еріха Бека виїхала в Румунію, а згодом переїхала до Німеччини. Сфера наукових інтересів бібліографа: німці Буковини, їхня роль у культурному й економічному житті краю, бібліографія краєзнавства Буковини, історія та розвиток Чернівецького університету, німецька мова й література на Буковині, бібліографія літературної критики на Буковині.

У Чернівцях налагоджені міжнародні контакти, побратимські стосунки з містами: Клагенфурт (Австрія); Сучава, Ясси, Тімішоара (Румунія). Тому активну діяльність проводять Генеральне консульство Румунії в Чернівцях та Генеральне консульство Австрії в Чернівцях. Бібліотека співпрацює з

консультами в процесі формування наукового та культурно-просвітницького іміджу Буковини.

Зокрема, в травні 2017 року в Генеральному консульстві Румунії в Чернівцях підписано спільний транскордонний проект: „Вплив музичної культури, освіти та інформаційних ресурсів на процеси міжкультурної комунікації серед молоді”. Реалізація проекту запланована на 2 роки, за участю: студентів та викладачів кафедри музики ЧНУ; Наукової бібліотеки ЧНУ; Муніципальної бібліотеки імені Анатолія Добрянського; Сучавського університету „Штефан чел Марє”; Яського університету імені А. Й. Кузи; Яського університету мистецтв імені Д. Енеску; Сучавської публічної бібліотеки імені І. Сбієра.

Підтримуються зв'язки з науковими інституціями та науковцями Румунії: Румунською Академією; Інститутом соціальних наук „Г. Сінкай”; бібліотекою Університету „Штефан чел Марє”, проф. С. Пуріч, Л. Кобзару (м. Сучава); Центральною університетською бібліотекою „Лучіан Блага”, проф. Д. Радосав (м. Клуш-Напока); Центром трансільванських вчень, академіком Іоан-Аурел Поп (м. Клуш-Напока); Інститутом історії імені Г. Баріціу (м. Клуш-Напока), бібліографом С. Миндруцом (24-26 вересня 2012 року – приймав участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції „Бібліотека ЧНУ: історія та сучасність”, з нагоди 160-ї річниці; подарував у фонд бібліотеки 29 книг науковців інституту, у свою чергу Наукова бібліотека ЧНУ подарувала для інституту 10 книг); Яським університетом імені А. Й. Кузи, співробітником відділу міжнародних зв'язків Іоанном Паштінару (м. Ясси) та ін.

Отже, міжнародне співробітництво – це важлива умова розвитку бібліотек. Для розширення і зміцнення міжнародних зв'язків у сфері бібліотечної справи Наукова бібліотека ЧНУ акцентує на таких важливих питаннях: міжнародного книгообміну, участі у реалізації міжнародних проектів і програм із залученням грантів, спільної видавничої діяльності, проведення спільних наукових досліджень, організації міжнародних конференцій та інших заходів, співпраці з

українською діаспорою, участі в роботі міжнародних організацій, підвищення кваліфікації бібліотечних спеціалістів. Щороку надає доступ до своїх унікальних фондів та здійснює електронну доставку документів науковцям та студентам з різних країн світу, що сприяє обміну науковою інформацією для популяризації та наповнення фонду бібліотеки.

Серед основних завдань, які сьогодні стоять перед бібліотекою – це долучення до міжнародних проєктів, які надають доступ студентам і викладачам університету до світових інформаційних баз даних і колекцій електронних документів, наукометричних та бібліометричних інструментів оцінки наукових досліджень, відкритого доступу: інституційні та тематичні репозитарії, новітні інформаційно-телекомунікаційні технології тощо.

Щодо проблемних аспектів міжнародного співробітництва бібліотек у формуванні єдиного науково-інформаційного простору, можна наголосити на недостатній поінформованості вітчизняних бібліотекарів про діяльність світових бібліотек і неможливість використовувати їх досвід на практиці [3, с. 41].

ЛІТЕРАТУРА

1. Єврейська книга на Буковині. URL : <http://library.chnu.edu.ua/?page=/ua/05proekt/99virtual>.
2. Інформаційний центр Європейського Союзу. URL : <http://library.chnu.edu.ua/?page=/ua/05proekt/02euro>.
3. Кулаковська Т., Солоїденко Г. Міжнародне співробітництво бібліотек у формуванні єдиного науково-інформаційного простору. *Бібліотечний вісник*. 2006. № 6. С. 37–41.
4. 165-а річниця з дня заснування наукової бібліотеки. *Університетський вісник*. 2017. Січ.–груд. (№ 1). С. 15.
5. У бібліотеці ЧНУ представлено цикл виставок з приватної колекції Аркадія Жуковського. *Погляд*. 2017. 14 січ. URL : <https://bit.ly/2Xu9dFV>
6. Хроніка. Події, заходи, факти, коментарі за 2006 рік / уклад. М. Шафран ; ред. : Н. Загородна, О. Бабюк. Чернівці, 2007. 42 с.

7. Хроніка. Події, заходи, факти, коментарі за 2007 рік / уклад. М. Шафран ; ред. Н. Загородна ; техн. ред. О. Бабюк. Чернівці, 2011. 56 с.
8. Хроніка. Події, заходи, факти, коментарі за 2008 рік / уклад. : М. Костащ, А. Вamuш, О. Бабюк ; ред. : Н. Загородна, Т. Мурашевич. Чернівці, 2012. 53 с.
9. Хроніка. Події, заходи, факти, коментарі за 2009 рік / уклад. : А. Вamuш, О. Бабюк ; ред. : Н. Загородна, Т. Мурашевич. Чернівці, 2015. 85 с.

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПИТАНЬ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ДІЯЛЬНІСТЬ
ІНФОРМАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ ЄС ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА**

Про європейську інтеграцію України говорять давно і багато. Цю привабливу для суспільства ідею використовують у політичній риторичі майже всі головні політичні сили. Запевнення у незмінності європейського курсу України стали невід'ємним атрибутом офіційних урочистих промов найвищого рівня [1].

Можливо, через це багато громадян України сприймають євроінтеграцію як суто політичну матерію, предмет міжнародних переговорів, справу президентів та прем'єрів, укладання угод, підписання протоколів, щось відірване від повсякденного життя.

Проте, реальна, а не декларативна європейська інтеграція, насамперед, має стосуватися внутрішнього розвитку країни, покращення життя пересічної людини. Євроінтеграція – це, коли економіка працює на благо всього суспільства, а не окремих наділених владою осіб чи близьких до них корпорацій; коли всі рівні перед законом, незалежно від посади та майнового стану; коли держава дбає про довкілля та пильно стежить за якістю харчів; бюджетні витрати здійснюють якомога ощадливіше та в інтересах суспільства. Це гарні дороги, безпечні вулиці, якісна вода. Звичайно, це також чесні вибори, свобода слова, боротьба з корупцією, немає жодної сфери, якої б не стосувалася євроінтеграція.

Для країн колишнього соціалістичного табору величезним стимулом проєвропейських перетворень було

прагнення якомога тісніших відносин з Європейським Союзом – аж до вступу до нього. Сусідні держави України: Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія вже досягли кращого рівня життя, а Чорногорія та Сербія наполегливо рухаються до поставленої мети.

У 1998 році Україна проголосила курс на європейську інтеграцію. Але без реальних зрушень, одними лише гарними словами і деклараціями цього не досягнеш. Треба діяти, а щоб діяти – потрібно бути добре проінформованим.

Одним з основних джерел інформації про Європейський Союз в країнах, що не є членами ЄС є Інформаційні центри Європейського Союзу (колишні Центри європейської документації). Ці установи надають всім бажаючим необхідну інформацію про історію виникнення та принципи формування Європейського Союзу, спільний здобуток Держав-членів ЄС, поточну проблематику й стратегію подальшого розвитку європейської спільноти.

Перші Центри європейської документації були створені в 1963 році; на сьогоднішній день в світі діють більше 600 Центрів, які відкрито здебільшого при університетах, національних бібліотеках та дослідницьких центрах.

Беручи до уваги необхідність більш широкого розповсюдження інформації про Європейський Союз, підвищення громадської поінформованості про загальноєвропейські процеси, а також забезпечення кращої наочної ідентичності та ефективності діяльності цих осередків знань про ЄС у вересні 2007 року розпочав роботу новий Проєкт Європейської Комісії з підтримки інформаційних центрів Європейського Союзу в Україні та Беларусі.

Сьогодні в Україні діє 21 інформаційний центр ЄС. Центри розташовані у вищих навчальних закладах багатьох міст України: Дніпро, Київ, Луцьк, Тернопіль, Харків, Херсон, Суми, Одеса, Біла Церква, Вінниця та Львів.

У 2008 р. на базі читального залу наукової літератури Наукової бібліотеки (далі – НБ) Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича було відкрито

Інформаційний центр Європейського Союзу. Основна мета діяльності Інформаційного центру ЄС – поширення інформації про Європейський Союз та його політику, надання допомоги в навчанні студентів та проведенні дослідницької роботи з питань європейської інтеграції, а також сприяння участі студентів в дебатах з питань європейської інтеграції.

З метою широкого наочного інформування відвідувачів Інфоцентру відкрито інформаційний стенд про історію розвитку та роботу Європейського Союзу, який постійно поповнюється новими матеріалами.

Інформаційний центр Європейського Союзу має широкий вибір публікацій та матеріалів офіційних установ Європейського Союзу, а також періодичних видань, журналів ЄС та інших матеріалів, що стосуються діяльності ЄС, життя та соціальних стандартів, освіти в країнах ЄС, питань співпраці України та ЄС, та багато інших матеріалів.

У традиційних карткових картотеках бібліотеки виділено тематичні розділи: „ЄС”, „ЄС – Україна”, „Зовнішньоекономічні зв’язки України”. Крім того відвідувачі Інформаційного центру користуються електронним каталогом і з допомогою представника центру здійснюють пошук потрібної інформації за багатьма параметрами: автором, назвою матеріалу, ключовим словом, географічним або хронологічним фактором, за предметною або тематичною рубрикою, персоналіями тощо. Електронний каталог налічує багато рубрик пов’язаних з діяльністю ЄС, євроінтеграцією та іншими похідними темами.

В рамках проекту „Підтримка діяльності Інформаційних центрів в Україні та Беларусі”, що фінансується Європейським Союзом, в користування нашому Інфоцентру було передано 2 комп’ютери (1 – для відвідувачів Центру, 1 – для координатора) та багатофункціональний пристрій (принтер/сканер/копір). Отже, всі відвідувачі Центру можуть скористатися вільним доступом до інформаційних ресурсів ЄС через Інтернет: таких, наприклад, як **Інтернет сайт „Європа”, Сайт Представництва ЄС в Україні, Офіційний портал законодавства ЄС** (в електронному вигляді наявні усі види

правових актів ЄС, Офіційний бюлетень ЄС та інші документи), **Інформаційна служба наукових досліджень ЄС** (CORDIS) (наявні результати десятків тисяч наукових досліджень профінансованих ЄС), **Книжковий магазин ЄС** (більшість публікацій безкоштовно завантажуються у pdf форматі) та багато інших. Джерела електронної інформації про Європейський Союз, як і всі інші матеріали про наш Інфоцентр розміщені на сайті бібліотеки www.library.chnu.edu.ua в рубриці **ПРОЕКТИ БІБЛІОТЕКИ → ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**.

Інформаційний центр ЄС отримує інформацію від офіційних установ Європейського Союзу – Європейської Комісії, Ради Європи, Евростату, Комітету з соціальної політики, Комітету регіонів, Європейського Інвестиційного Банку, CEDEFOP (Центр професійної освіти). Представництво Європейського Союзу в Україні регулярно надсилає до Інформаційного центру цікаві публікації про Європейський Союз. Найбільшим попитом користуються такі видання: „Європейський Союз – Україна”, „Як працює Європейський Союз. Довідник інституцій ЄС” [5], „Світовий гравець. Зовнішні зв’язки Європейського Союзу” [3], „Партнерство Європейського Союзу та України”, „Асоціація ЄС – Україна: що це дасть Вам” [1], „Європа у 12 уроках” [4], „Путівник по програмах, що фінансуються Європейським Союзом” [2], „Навчайся в Європі” та інші. Дані публікації безкоштовно розповсюджуються серед відвідувачів Інформаційного центру.

З певною періодичністю в Інформаційному центрі ЄС розгортаються книжкові виставки. Назву деякі з них: „ЄС: етапи становлення”, „Європейський Союз: вчора, сьогодні, завтра”, „Європейський Союз у глобальному просторі”, „Україна на шляху до Європи”, „Молодь за Україну в об’єднаній Європі”, „Країни-члени Європейського Союзу”, „Багатолика Європа”, „Європейський чи Євразійський союз: переваги для України”, „Туристична Європа”, „Музеї Європи” та інші.

Інформаційний центр налагодив співпрацю з усіма інститутами та факультетами Чернівецького національного

університету, а також з ліцеями, гімназіями, школами та Євроклубами м. Чернівців.

На базі інформаційного центру ЄС Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (далі – ЧНУ) проводяться різноманітні інформаційні заходи для студентів та викладачів з найбільш актуальних питань стосовно діяльності Європейського Союзу, його відносин з Україною, презентації освітніх програм ЄС для студентів та молодих науковців.

Для прикладу наведемо заходи, які найбільш яскраво відображають діяльність Інформаційного центру ЄС ЧНУ.

13-14 жовтня 2011 р. в рамках програми „Підтримка діяльності Інформаційних центрів ЄС в Україні”, що реалізується Представництвом ЄС в Україні в НБ ЧНУ проведений захід Європейського Союзу за участю Голови відділу політики, преси та інформації Представництва ЄС в Україні Золтана Салайя, ректора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Степана Мельничука, учасників від Представництва ЄС в Україні, координаторів Інфоцентрів ЄС із тринадцяти Вузів України, представників компанії Action Global Communications, науковців та студентів ЧНУ. Захід проходив у вигляді зустрічей, круглих столів, дискусій, на яких обговорювалися питання співробітництва ЄС та України.

В рамках даного заходу Інформаційний центр ЄС при Чернівецькому національному університеті та Представництво Європейського Союзу в Україні організували та провели цікаву інтерактивну рольову гру з історії європейської інтеграції *„Об’єднуючи Європу: батьки-засновники”*, в якій взяли участь студенти факультету історії, політології та міжнародних відносин ЧНУ. Учасники мали змогу дізнатись більше про історію Європи після Другої світової війни та засвоїти віхи об’єднання країн у Європейський Союз, через легкий та захопливий світ гри.

18 червня 2013 року в Інфоцентрі ЄС ЧНУ відбулася презентація книжкової виставки для викладачів та студентів

юридичного факультету ЧНУ „Європейський Союз: правосуддя та захист прав громадян”. Виставка була представлена трьома розділами: „Правозахист в європейському суспільстві”, „Людина, її права та свободи – основні європейські цінності”, „Відносини ЄС – Україна: між надіями та можливостями”.

Програма заходу включала в себе:

– **доповіді:** „Європейський суд з прав людини як інституція Ради Європи для контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина” – Чепель Ольга Дмитрівна, к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права юридичного факультету ЧНУ; „Міжнародний кримінальний суд” – Нежурбіда Сергій Ігорович, к.ю.н., доцент кафедри кримінального права і криміналістики юридичного факультету НБ ЧНУ;

– **виступи:** „Джерельна база ЄС у фондах Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича” – Василюва Тетяна Дмитрівна, головний бібліотекар відділу обслуговування науковою літературою НБ ЧНУ; „Відображення матеріалів по законодавству ЄС в електронних каталогах НБ ЧНУ” – Махмутова Марія Іванівна, завідувач інформаційно-бібліографічного відділу НБ ЧНУ; „Забезпечення запитів користувачів Інформаційного центру ЄС ЧНУ з питань законодавства Європейського Союзу” – Ворнік Лариса Дмитрівна, завідувач сектору відділу обслуговування науковою літературою НБ ЧНУ;

– **обговорення** матеріалів, представлених на виставці.

25 вересня 2015 року в рамках інформаційної кампанії „Будуймо Європу в Україні” в нашому Інформаційному центрі за підтримки Представництва ЄС в Україні був проведений Інформаційний захід „Тет-а-тет з європейськими мовами”. Захід приурочений до Європейського дня мов. Свято, яке щорічно відзначається 26 вересня, започатковано з метою надихати вивченню європейських мов, адже їх знання розширює людські можливості та сприяє порозумінню між культурами. В заході взяли участь студенти-політологи ЧНУ, учні ліцею № 4 та гімназії № 6 м. Чернівці.

Для учасників була запропонована коротка лекція про європейські мови, їх значення та розвиток на теренах сучасного Європейського Союзу, специфіку використання офіційних та робочих мов Європейського Союзу, показ ppt презентації; проведена вікторина на знання фактів про багатомовну Європу, знайомство з мовною політикою Європейського Союзу, а також відбувся „speak-dating” або експрес-вивчення різними мовами головних європейських цінностей. Були запрошені викладачі 5-ти іноземних мов (англійської, німецької, французької, польської та румунської). Кожен учасник, який працював з викладачем, мав на роботу з ним 3 хвилини та від кожного викладача отримував 1 шматочок пазлу. Потім всі учасники склали великий пазл „Ти – європеєць”. Закінчився захід врученням подарунків з символікою Європейського Союзу та куштуванням великого торта з прапорами України та ЄС.

Отже, діяльність Інформаційного центру ЄС в НБ ЧНУ є досить різноманітною та цікавою.

Зважаючи на те, що сьогодні спектр інформаційних послуг і продуктів, які бібліотеки пропонують населенню, розширюється, створення подібних центрів є досить актуальним та корисним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асоціація ЄС – Україна: що це дає вам. Київ : Представництво ЄС в Україні, 2017. 19 с.
2. Путівник по програмах, що фінансуються Європейським Союзом в Україні. Київ : Представництво ЄС в Україні, 2011. 16 с.
3. Світовий гравець. Зовнішні зв'язки Європейського Союзу : пер. з англ. / Представництво Європ. Коміс. в Україні та Беларусі. Київ : Віва-Принт, 2007. 24 с.
4. Фонтейн П. Європа у 12 уроках / ілюстр. Маріо Рамоса ; Представництво Європ. Коміс. в Україні та Беларусі. – Київ : Віва-Принт, 2007. 63 с.
5. Як працює Європейський Союз : довід. інституцій ЄС. Київ : А-Скрін, 2006. 52 с.

Марія Дячук

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Наукова бібліотека (м. Чернівці)

З АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В АВСТРІЙСЬКО- РУМУНСЬКИЙ ПЕРІОД

Необхідність наукового дослідження фондів Наукової бібліотеки Чернівецького університету зумовлена їх унікальністю, з одного боку, і вагомістю, з іншого. Адже не кожна бібліотека може похвалитися таким багатим надбанням за більш ніж 165-річне існування. Особливо цінними, унікальними й різноманітними є книжкові фонди австрійсько-румунського комплектування, а також документальні й архівні матеріали роботи бібліотеки в австрійському та румунському періодах.

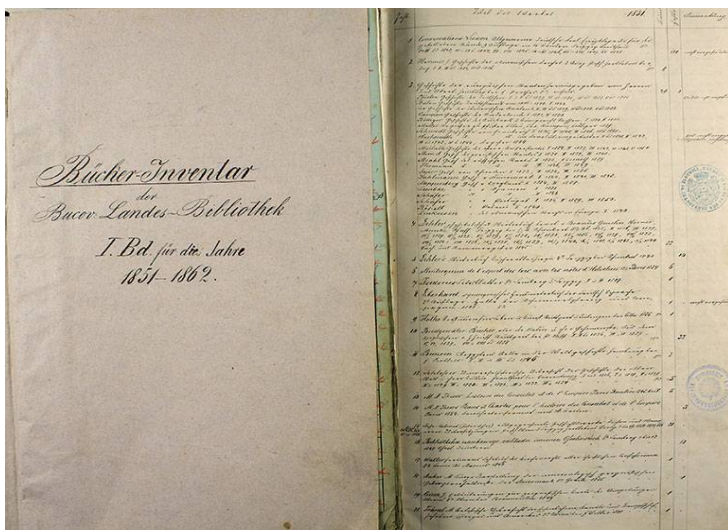

Рис. 1

Датою заснування Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича вважається 1852 рік, коли було створено Крайову публічну бібліотеку. В іноземному фонді збереглися журнали інвентарного обліку та алфавітний каталог книг Крайової публічної бібліотеки „Landesbibliothek”, відкритої в Чернівцях у приміщенні Урядової адміністративної палати (рис. 1). Пізніше стала основою багатого і унікального фонду бібліотеки Чернівецького університету. Багато освічених, інтелігентних та знаних у нашому краї осіб долучились до вагомій справі організації, становлення та примноження фондів першої публічної бібліотеки. Це – президент Буковини барон Адальберт Геннігер, освічений поміщик Михайл Зотта, композитор і піаніст Кароль Мікулі та багато інших [13, с. 259–282].

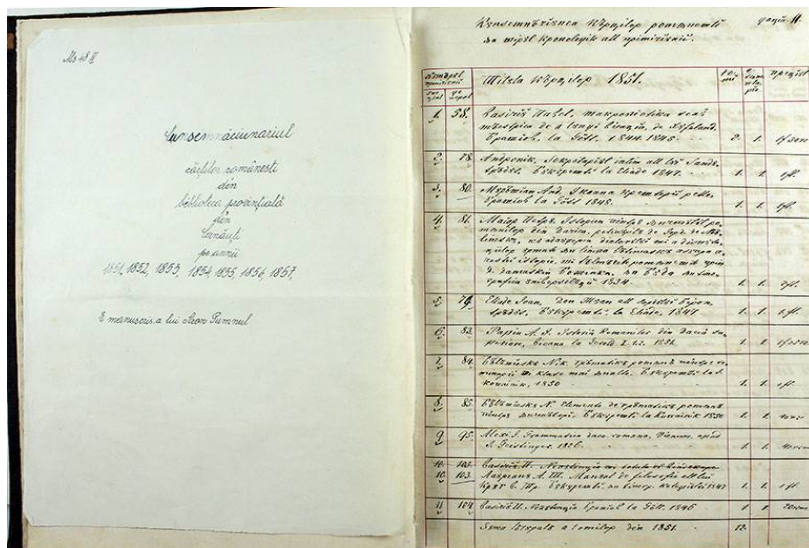

Рис. 2

Відомий румунський письменник, культурний і громадський діяч, один з перших фундаторів духовного життя румунів Буковини Арон Пумнул безпосередньо працював з літературою бібліотеки краю. В іноземному фонді зберігається

написаний рукою А. Пумнула „Каталог румунських книг провінційної бібліотеки міста Чернівці за роки: 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857” (рис. 2).

А вже з 1853 року Віденська Імператорська Академія Наук, різні архівні установи і вчений світ Відня надсилали свої книги бібліотеці, яка з фондом 7 тис. томів у 1861 році перейшла до відомства Адміністративно-крайового виконавчого комітету Буковинського сейму (рис. 3).

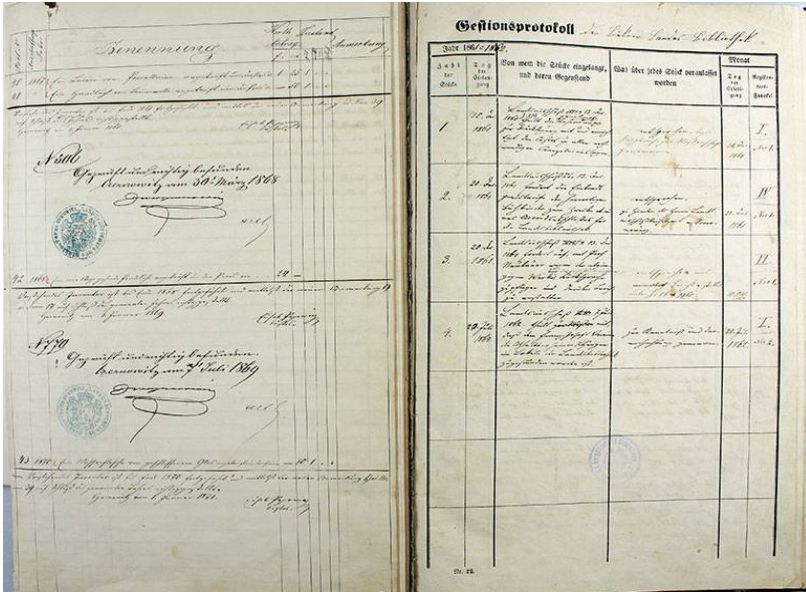

Рис. 3

Поступово поповнюючись здебільшого подарованими книгами (в основному німецькою та румунською мовами), у 1875 році Крайова публічна книгозбірня налічувала понад 15,5 тис. примірників, які перейшли з відкриттям у цьому ж році Чернівецького університету в його розпорядження. На основі зібраних видань, а також приватних дарувань і офіційних подарунків Королівської Академії Наук у Мюнхені, Королівської Румунської Академії Наук у Бухаресті, Російської

Академії Наук у Санкт-Петербурзі та ін. було відкрито 4 жовтня 1875 року на нижніх поверхах першого навчального корпусу університету бібліотеку західно-європейського типу з книжковим фондом, як вказується у звітах тодішнього керівництва бібліотеки – 31306 примірників [14, с. 231].

У той час Північна Буковина і Чернівці входили до складу Австро-Угорщини, і мовою викладання та діловодства в університеті на трьох факультетах – теологічному, юридичному та філософському – „Законом про відкриття Чернівецького імператорського і королівського імені Франца Йосифа університету” від 31 березня 1875 року [6, с. 87–88] було визначено німецьку мову і більша частина книжкових надходжень була, відповідно, німецькою мовою.

Для прикладу, в іноземному фонді зберігся список видань, отриманих бібліотекою безкоштовно за 1881 рік.

№	Titel	Von	Verlag	Ort	Jahr	Stück	Preis	Notiz
1/1	Archiv / publ. Leipzig, J. E. (1881)							1/1
1/2	Handbuch der Physik - Bernays							1/2
1/3	Handbuch der Physik - Bernays							1/3
1/4	Handbuch der Physik - Bernays							1/4
1/5	Handbuch der Physik - Bernays							1/5
1/6	Handbuch der Physik - Bernays							1/6
1/7	Handbuch der Physik - Bernays							1/7
1/8	Handbuch der Physik - Bernays							1/8
1/9	Handbuch der Physik - Bernays							1/9
1/10	Handbuch der Physik - Bernays							1/10
1/11	Handbuch der Physik - Bernays							1/11
1/12	Handbuch der Physik - Bernays							1/12
1/13	Handbuch der Physik - Bernays							1/13
1/14	Handbuch der Physik - Bernays							1/14
1/15	Handbuch der Physik - Bernays							1/15
1/16	Handbuch der Physik - Bernays							1/16
1/17	Handbuch der Physik - Bernays							1/17
1/18	Handbuch der Physik - Bernays							1/18
1/19	Handbuch der Physik - Bernays							1/19
1/20	Handbuch der Physik - Bernays							1/20
1/21	Handbuch der Physik - Bernays							1/21
1/22	Handbuch der Physik - Bernays							1/22
1/23	Handbuch der Physik - Bernays							1/23
1/24	Handbuch der Physik - Bernays							1/24
1/25	Handbuch der Physik - Bernays							1/25
1/26	Handbuch der Physik - Bernays							1/26
1/27	Handbuch der Physik - Bernays							1/27
1/28	Handbuch der Physik - Bernays							1/28
1/29	Handbuch der Physik - Bernays							1/29
1/30	Handbuch der Physik - Bernays							1/30
1/31	Handbuch der Physik - Bernays							1/31
1/32	Handbuch der Physik - Bernays							1/32
1/33	Handbuch der Physik - Bernays							1/33
1/34	Handbuch der Physik - Bernays							1/34
1/35	Handbuch der Physik - Bernays							1/35
1/36	Handbuch der Physik - Bernays							1/36
1/37	Handbuch der Physik - Bernays							1/37
1/38	Handbuch der Physik - Bernays							1/38
1/39	Handbuch der Physik - Bernays							1/39
1/40	Handbuch der Physik - Bernays							1/40

Рис. 4

Einzelnummer der Karte	Datum der Karte	Ausweis-Nummer	Ausweis-Ort	Dieses		Stände	Gebäude	Wohnung	Tiere und Pflanzen	Geschäftliche
								
1	1893
2	1894
...
1908	1908

Рис. 7

У „Журналі статистичного обліку щоденної роботи бібліотеки за 1893–1908 роки” можна чітко побачити всі необхідні показники (рис. 8).

Zahlen 1893										Zahlen 1894										
№		№
		
1	1
2	2
...
1908	1908

Рис. 8

Цікавим видається те, що бібліотека не працювала у неділю і у великі релігійні свята, причому вихідними були дні як за новим стилем, так і за старим стилем.

Документальним свідченням роботи бібліотеки в передвоєнні та воєнні роки (Перша світова війна) є „Журнал обліку видачі літератури студентам за порукою викладача або під заставу документів; повідомлення та попередження боржників за 1904–1913 роки” (рис. 9).

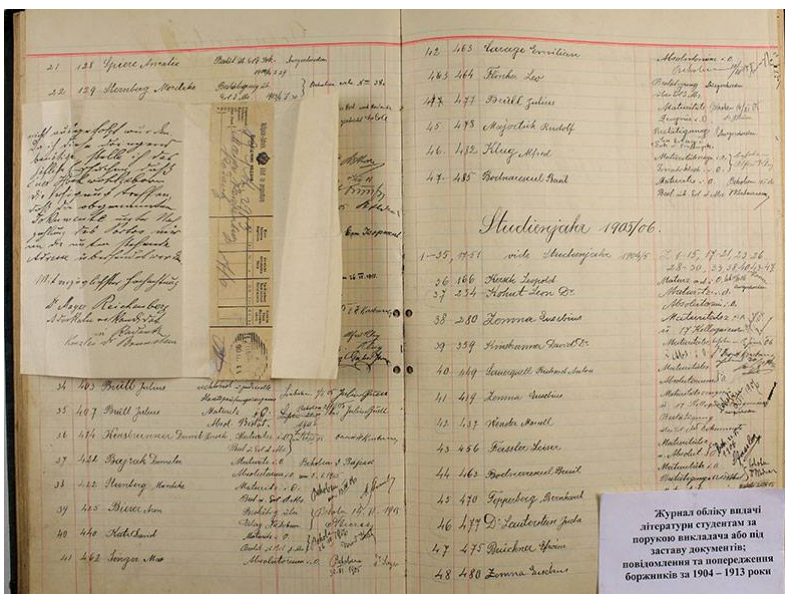

Рис. 9

Газета „Буковина” від 24 грудня 1896 року (8 січня 1897 року) відзначала: „університетська бібліотека в Чернівцях набула за час свого існування [...] книжок на суму 150452 зр. Тепер обнімає 70922 томів, 38578 менших брошур, 1496 зошитів і 3569 подвійних примірників – отже разом 114565 штук” [1, с. 5]. Тоді ж, в австрійський період, на факультетах почали формуватися бібліотеки семінарів, які в 1932 році стали структурними підрозділами університетської бібліотеки.

До прикладу, однією з таких бібліотек була бібліотека юридичного, а точніше – правничо- та державознавчого (recht- und staatswissenschaftliche Fakultät). В австрійський період найбільше студентів навчалося на юридичному факультеті, до послуг яких була окрема бібліотека, фонд якої у 1899 році налічував 27800 примірників правової та державознавчої літератури.

Правова та державознавча література складає найстаріший фонд іноземних видань бібліотеки Чернівецького університету.

В процесі дослідження старої іноземної юридичної літератури кількістю майже 70 тисяч примірників, що розміщена в дев'ятнадцяти відділах фонду зарубіжних видань, було виявлено, що тут надзвичайно широко представлені видання з німецького і феодального права, приватного німецького права і його історії; велика кількість літератури з румунського права та права інших держав, права приватного, публічного й адміністративного; надзвичайно цікавими є відділи римського і церковного права; значну кількість літератури містять відділи практики права, цивільної процедури, кримінального права і процедури, судочинства, вексельного і комерційного права, німецького конституційного й адміністративного права, міжнародного права і політики, державознавства; австрійського загального й адміністративного права, австрійського приватного, цивільного, кримінального, торгового, вексельного і конституційного права, історії права австрійської держави і підлеглих країн. Крім того, так як ще з часу заснування університету на юридичному факультеті викладалися курси народного господарства, національної економіки, статистики і фінансів, народно-економічної політики, то у фондах з права є достатня кількість літератури відділів законодавства, імперських і провінційних законів національної економіки періоду Австро-Угорщини та Румунії, фінансових і соціальних наук, адміністрації, статистики, порівняльного права. Не менш цікавими є відділи філософії права та відділи, в яких розміщені правові лексикони, словники,

енциклопедії, методологія права, бібліографія права, юридичні публікації загального змісту та великий перелік періодичних видань, авторефератів та старих дисертацій з правової тематики, політичної економії. В іноземному фонді є багато прижиттєвих видань всесвітньо відомих вчених економістів та юристів А. Смітта, Є. Філіпповича, Е. Ледерера, Д. Рікардо, Й. А. Шумпетера, Є. Ерліха, Г. Гросса, Ф. Кляйнвехтера та багатьох інших.

Серед вказаних імен найбільше нас зацікавили праці та архівні матеріали тих вчених, котрі працювали у Чернівецькому університеті, зокрема: Фрідріха Кляйнвехтера – визначного представника буковинської економічної освіти і науки в Австро-Угорщині на рубежі ХІХ–ХХ століть; Йозефа Алоїза Шумпетера – одного із найвидатніших соціологів і економістів минулого сторіччя, який створив оригінальну теорію динамічного економічного розвитку, що здійснила глибокий вплив на сучасну соціологію та економічну науку; відомого вченого-кримінолога, основоположника світової криміналістики Ганса Густава Адольфа Гросса; Євгена Ерліха – визначного ученого-юриста, що отримав світове визнання серед теоретиків права як один із засновників соціології права, та багатьох інших науковців університету. Про їхню викладацьку діяльність у Чернівцях свідчать збережені в Науковій бібліотеці тогочасні посеместрові університетські видання, зокрема списки публічних лекцій та щорічні огляди керівних академічних органів, професорів, приватних доцентів, викладачів і т. д. („Verzeichnis der öffentlichen Vorlesungen an der k.k. Franz-Jösephs- Universität zu Czernowitz”) тощо [18, с. 287–294].

Саме під час викладання в Чернівецькому університеті Йозеф Шумпетер написав свою першу фундаментальну працю „Теорія економічного розвитку” [16], а про наукові досягнення Ганса Гросса в чернівецький період його життя свідчать: „Порадник для судових слідчих як система криміналістики” [10], „Підробка раритету” (1901 р.) [12], „Енциклопедія криміналістики” (1901 р.) [8], „Криміналістика” (1901 р.) [11]

„Зібрані статті з криміналістики” (1902 р.) [9] та багато інших праць.

Саме в цей час Гросс редагує періодичне видання „Архів кримінальної антропології та криміналістики”, яке видавалось в Лейпцигу [3]. Наразі, збереглися всі 58 томів отриманих в австрійській період видань „Архіву” за 1899–1914 роки.

Фонди нашої бібліотеки містять одне з найбільших у світі зібрання різноманітних матеріалів стосовно особи Фрідріха Кляйнвехтера.

На відміну від більшості бібліотек Західної Європи, бібліотеці Чернівецького університету вдалося уникнути пожеж та масового розкрадання фондів під час Першої та Другої світових воєн, а в радянський період основну частину історично зібраного іноземного фонду в таких складних умовах вдалося зберегти, по-перше, завдяки тому, що література, видана до 1917 року, не підлягала ідеологічній перевірці, а по-друге – ніхто не наважувався вилучити з фондів надзвичайно цінні видання навіть непрофільних на той час відділів.

ДИРЕКТОРУ ЧЕРНІВЦЬКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
ПРОФ. ВИНЕТСКОМУ К. И.

от директора библиотеки ПЛАТЕН Н. Т.

Р а з о р т

В фондах библиотеки Черновицкого государственного университета литературы по праву собственности в количестве 20.221 книг и 48.740 журналов. Национальная литература в библиотеке имеется в единичных экземпляре и крайне необходима для удовлетворения запросов читателей главным образом, интеллигенции Города и некоторой части научных работников университета. Перечисляя этих фондов имеет библиотеку ценнейших фондов, которые в каждом году все больше и больше привлекают различной категории читателей.

Литература делится по отделам:

Центральное частное и федеральное право	2406 книг	- журн:
История права	580 "	-
Русское право	1823 "	
Румынское право	1462 "	
Церковное право	508 "	
Правовая пед.	581 "	2378 журн.
Гражданское право	1180 "	228 -"
Уголовное право	1020 "	37 -"
Экономико-торговое право	1285 "	-
Международное право	548 "	-
Австрийское право	2390 "	
Законодательное право	3922 "	2001 журн.
Сравнительное право	2140 "	6352 -"
Языкозн.	046 "	
Филологическое право	157 "	
Периодические издания по праву	445 "	5705 -"

Из-за отсутствия места в основном книгохранилище библиотеки ценная литература находится в резиденции /в учебн. корпусе/

ДИРЕКТОР БИБЛИОТЕКИ /ПЛАТЕН Н. Т./

10 апреля 1926 г.

Рис. 10

Збереглась копія рапорту від 19.04.1955 року директора бібліотеки Плахтія М. Т. ректорові університету стосовно стану і необхідності належного розміщення правничої іноземної літератури (рис. 10).

Працівники бібліотеки в австрійсько-румунський період належним чином здійснювали організацію та систематизацію фондів. Кожне видання, шойно надійшовши в бібліотеку, отримувало свій інвентарний номер, зафіксований в книзі обліку бібліотечного фонду. Видання класифікували за відділами, здійснювали їх детальний опис на картках (рис. 11), які, в свою чергу, підбирали у спеціальні коробки за алфавітом, а самі коробки, що виготовлялись у вигляді книги, розміщували у зростаючому порядку номерів відділів в окремій кімнаті. Цей алфавітний каталог також зберігається в наш час у фонді зарубіжних видань.

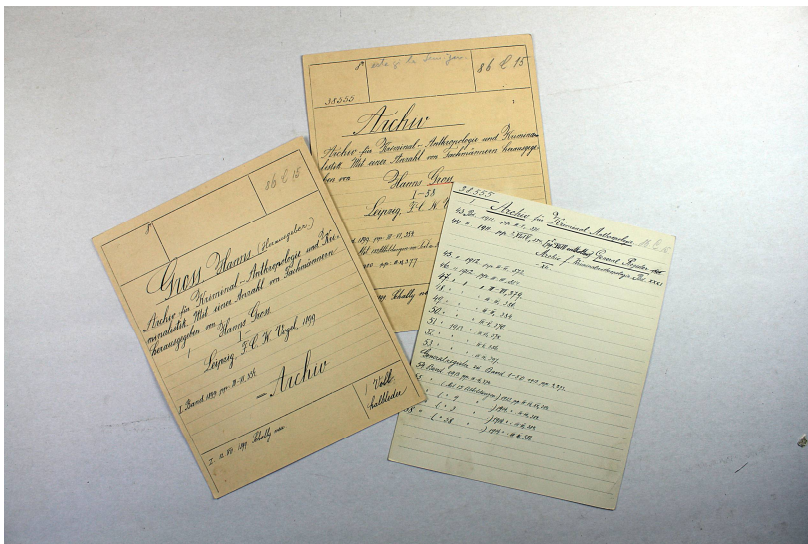

Рис. 11. Картки з систематично-алфавітного каталогу за 1898–1915 роки на отриманий бібліотекою Чернівецького університету „Архів кримінальної антропології та криміналістики” Ганса Гросса

Слід зазначити, що ще для Крайової бібліотеки професор гімназії, майбутній фундатор статистичної науки Австрії Адольф Фікер [17] та професор математики вищої технічної школи Відня Йозеф Колбе [2, с. 5] розробили систематичну таблицю класифікації книг, яку згодом вдосконалили Йоган Сбієра та Йоган Полек [14, с. 230].

Розкрити унікальний науковий доробок вчених Чернівецького університету допомагають інші архівні документи (рис. 12, 13) [5; 7] діяльності бібліотеки в австрійсько-румунський період.

Sessions-Protokoll des akademischen Senates

Zahl des Stückes	Tag der Præs.	Von wem oder von welcher Behörde das Stück einlangte und Zahl derselben	Zahl der Beilagen	Inhalt desselben
665	13. Juli 1901	Präsident Senats für Ostgalien und Bukowina in Wien vom 9. bis 14. September d. J. über die in der internationalen Konferenz für Universitäts-Verwaltungsforschung		Protokoll und Bericht von Amsterdam in dem Zeitraume vom 9. bis 14. September d. J. über die in der internationalen Konferenz für Universitäts-Verwaltungsforschung
666	1	Prof. Dr. Hans Grosse, Mitglied des Senats, der Prof. Dr. Wladimir Engelmann		Letter von Grosse über die in Wien am 1. August bis 13. September 1901.

Рис. 12. Фрагмент журналу обліку звернень до академічного Сенату Чернівецького університету за 1900–1901 роки. Звернення Ганса Гросса : п. 273, п. 724

Часто архівні матеріали показують закономірність взаємозв'язків між різними поколіннями вчених, зокрема, економістів у Чернівецькому університеті. Так, на початку ХХ століття Фрідріх Кляйнвехтер, який вийшов на пенсію влітку 1909 року – безпосередньо перед приходом Йозефа Алоїза Шумпетера, уже в 1911 році пише листа до Міністра освіти з рекомендацією на посаду викладача політичної економії в Чернівецькому університеті Кристофора Короаме (рис. 14), посилаючись, в тому числі, на високу оцінку його досліджень та протекцію з боку Йозефа Алоїза Шумпетера, котрий на той час перейшов на роботу до університету міста Грац.

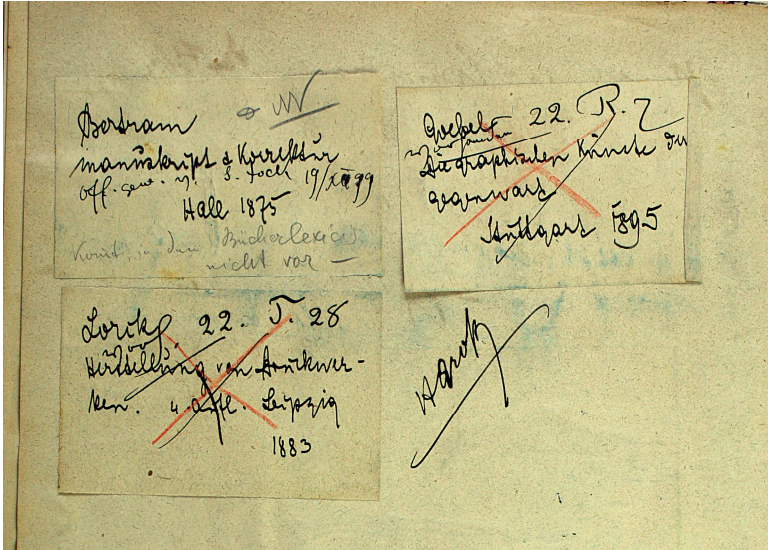

Рис. 13. Фрагмент журналу обліку попередніх замовлень викладачів Чернівецького університету за 1895–1902 роки на видння, які бажано придбати у бібліотеку. Записи, зроблені власноруч Гансом Гросом

Після окупації Буковини, восени 1918 року румунською армією, Чернівецький університет декретом короля Фердинанда I від 1 жовтня 1919 року оголошено румуномовним [14, с. 234]. Починаючи з того часу і аж до 1940 року бібліотека поповнювалась переважно румунськими виданнями, причому, отримували два обов'язкові примірники всіх видань румунських типографій. Також всі румунські автори надсилали новинки румунської літератури, що переходили у власність бібліотеки університету. Підтвердження цьому – „Журнал обліку дарувань (пожертв) і обов'язкових примірників за 1919–1921 роки” (рис. 15).

З 1922 року, за порадою директора бібліотеки К. Мандичевського [13], було організовано топографічний каталог як засіб перевірки наявності книг у фондах. До речі,

створеними тоді топографічними каталогами й досі користуються як працівники бібліотеки, так і читачі.

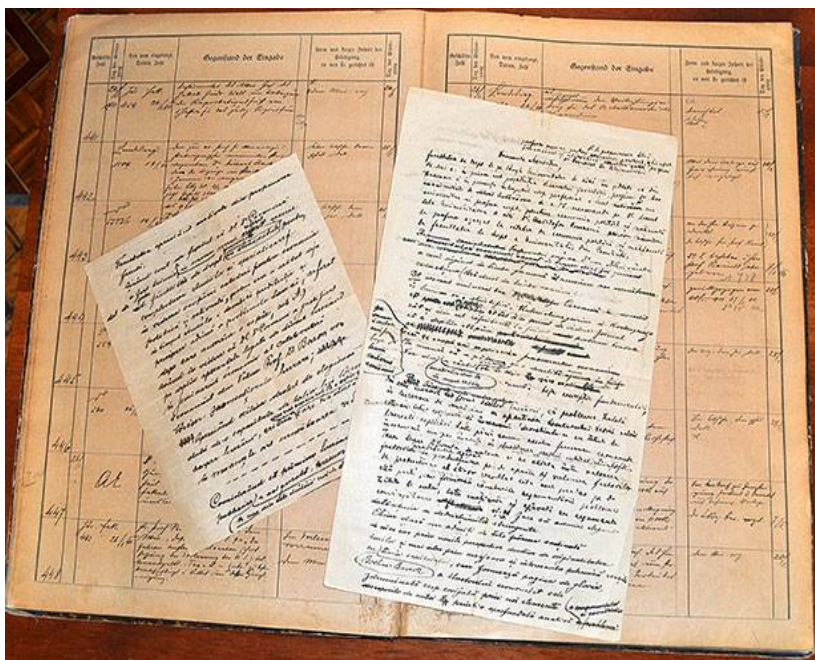

Рис. 14. Чернетка власноручного клопотання Фрідріха Кляйнвехтера до Міністра освіти щодо рекомендуванню на посаду викладача політичної економії в Чернівецькому університеті Кристофора Короаме – наступника Йозефа Шумпетера

Дослідження унікального іноземного фонду та архівних матеріалів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича триває. І ми сподіваємося, що багато вчених минулого зі світовими іменами стануть ще відомішими завдяки їхній науковій спадщині, документальним свідченням, які зберігаються у наших бібліотечних фондах.

Datum	Länderei	Titel der Werke	Zahl der			Bemerkungen
			Bände	Hefen	Listen	
1920	52	Buletinul Soc. Reale Romane de Geografie, 1912-1919. Bucuresti, 1919-20.	2		39. C. 2	Geograph. Soc. Reale Romania de Geografie in Bucuresti.
	3	Bulletin of Yale University, Graduate School, 1919-1920. New Haven 1919.		1	9085-9197/20.	Soc. Univ. New Haven.
15/1	4	Museionum h. i. Martini rerum antiquarum et h. i. quae pertinent, vol. 6. H. E. Hoff, h. i. 2. 1917.	1		XXV. M. 21.	Soc. Maria Theresiana.
24/1	5	Personal Nachrichten der Univ. Basel, N. 3. 1919/20. Basel 1919.		1	Programme 1919/20.	Soc. Redaktor d. Univ.
	6	Vorarbeiten der auf der Akademie Wien, in Wien, 1917-1919.		1	56-606-1919/20.	"
26/1	7	Biblioteca publica h. i. 902, 905/66, 907-8. Bucuresti 1919.	3		LXXXI H. 5.	Soc. Maria Theresiana.
	8	Nachrichten - h. i. N. 3. Programm d. h. i. 1919. 1919.		1	Programme 1919.	Soc. Redaktor d. Univ. h. i.
	9	Nachrichten. 2. J. B. der h. i. h. i. Programm d. h. i. 1919. 1919.		1	56-606-1919/20.	"
28/1	60	Programme h. i. 1919. 1919.		1	56-606-1919/20.	Soc. Redaktor d. Univ. h. i.
	1	Bibliothek. 1919. 1919.		1	56-606-1919/20.	Soc. Redaktor d. Univ. h. i.
	2	Desideratenbuch. 1919. 1919.		2	56-606-1919/20.	Soc. Redaktor d. Univ. h. i.
	3	Desideratenbuch. 1919. 1919.		1	60. M. 37.	Soc. Redaktor d. Univ. h. i.
	4	Desideratenbuch. 1919. 1919.		1	81. S. 30.	Desideratenbuch. 1919.
0/2	5	Desideratenbuch. 1919. 1919.		2	72. 0. 35.	Desideratenbuch. 1919.
20/1	6	Desideratenbuch. 1919. 1919.		1	83. C. 31.	Desideratenbuch. 1919.
	7	Desideratenbuch. 1919. 1919.		1	84.	Desideratenbuch. 1919.
	8	Desideratenbuch. 1919. 1919.		2	85.	Desideratenbuch. 1919.

Рис. 15

ЛИТЕРАТУРА

1. Новинки. Буковина : часопис для руских родин. 1896. Рочник 12. 24 груд. (8 січ.). С. 5.
2. Alth T. von. Klimatologie von Czernowitz : ein Beitrag zur Heimatskunde. Czernowitz : Rudolf Eckhardt, 1875. 52 S.
3. Archiv für Kriminal-Anthropologie und Kriminalistik / hrsg. Hanns Gross. Leipzig : F. C. W. Vogel, 1899-1915. Bd. 1-58.
4. Biblioteca Universității dela 1 Octombrie 1936 până la 30 Septemvrie 1937. Anuarul Universității Regele Carol al II-lea din Cernăuți pe anul de studii 1936/1937. Cernăuți : Inst. de Arte Grafice "Glasul Bukovinei", 1937. P. 204-220.
5. Desideratenbuch : 1895-1902. Czernowitz : K. k. Franz-Josephs Universität, 1895-1902. 320 S.
6. Gesetz vom. 31. März 1875. Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht. 1875. 15. Apr. Stück 8. S. 87-88.

7. Gestions-Protokoll des akademischen Senates der k. k. Universität in Czernowitz : 1900–1901. Rektor : Dr. Franz Hauke. Czernowitz : K. k. Franz-Josephs-Universität, 1900–1901. 258 S.
8. Gross H. Encyclopädie der Kriminalistik. *Archiv für Kriminal-Anthropologie und Kriminalistik*. 1901. Bd. 6. S. 1–96.
9. Gross H. Gesammelte Kriminalistische Aufsätze. Leipzig : F. C. W. Vogel, 1902. VIII. 432 S.
10. Gross H. Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. 3., verm. Aufl. Graz : Leuschner & Lubensky, 1899. XIV. 813 S.
11. Gross H. Kriminalistik. *Deutsche Juristen-Zeitung*. 1901. 15. Febr. (Nr. 4, Jg. 6). S. 77–80.
12. Gross H. Der Raritätenbetrug. Berlin : J. Guttentag, 1901. VIII, 288 S.
13. Mandicevschi C. Întemeierea Bibliotecii Țării. *Junimea Literară*. 1931. An. 20. P. 259–282.
14. Păunel E. I. Biblioteca Universității din Cernăuți. *Boabe de Grâu : revistă de cultură*. 1933. An. 4, № 4 (Apr.). P. 225–239.
15. Reifenkugel K. Die k. k. Universitäts-Bibliothek in Czernowitz 1885–1895. Czernowitz : Pardini, 1896. 32 S.
16. Schumpeter J. Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung. Leipzig : Duncker u. Humblot, 1912. VIII, 548 S.
17. Schwab E. Dr. Adolf Ficker: Nachruf gehalten im Vereine „Mittelschule“. Wien : Alfred Hölder, 1880. 31 S.
18. Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 30. August 1875. *Reichsgesetzblatt für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder*. 1875. 16 Sept. Stück 40. S. 287–294.

**КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ
(з досвіду роботи бібліотеки Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича)**

Наукова бібліотека Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича є науково-освітнім центром, за обсягами фондів – одна з найстаріших та найбільших бібліотек України. Її унікальними фондами, які налічують більше 2,6 мільйона примірників, користувалися і користуються багато поколінь студентів, викладачів університету, а також наукові працівники дослідних установ і вищих навчальних закладів Чернівців та інших наукових центрів України і зарубіжних країн. У книгозбірні – більше 70 тис. рідкісних і цінних видань. Щороку її фонд поповнюється біля 20 тис. нових творів друку. Наукова бібліотека університету пройшла шлях довжиною в 165 років, і сьогодні можна сказати, що пройшла достойно. В цьому велика заслуга бібліотекарів усіх поколінь.

Наукова бібліотека проводить збір поточної і ретроспективної краєзнавчої інформації з історії університету та краю. Основними завданнями краєзнавчої роботи Наукової бібліотеки є:

- забезпечувати доступність краєзнавчих інформаційних ресурсів університету як в університеті, так і за його межами;
- поширювати краєзнавчі знання про історію, культуру Буковини та історію Чернівців;
- формувати і розвивати інформаційні краєзнавчі потреби серед студентів, співробітників, викладачів університету, в т. ч. й через засоби мас-медіа та Інтернет;
- забезпечувати навчальний процес краєзнавчою літературою;

- поширювати краєзнавчу інформацію за результатами науково-дослідницької діяльності в галузі краєзнавства;
- брати участь у проведенні науково-дослідних робіт в галузі краєзнавства.

Протягом всього періоду існування бібліотеки Чернівецького університету збирається краєзнавча інформація про історію Буковини, Чернівців, зокрема Чернівецького університету, як частини історії культури краю. Бібліотека у своїх фондах має колекцію „Буковинензія”, а в 2002 році „Фонд рукописів, стародруків, рідкісних видань” та фонд „Буковинензія” Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича визнано науковим об’єктом, що становить національне надбання України.

У рамках краєзнавчої бібліотечної діяльності бібліотека університету виконує наступні роботи:

- зосереджує у своїх фондах зібрання праць професорсько-викладацького складу університету, включаючи сюди місцеві видання і краєзнавчі документи, видані в інших регіонах;
- зосереджує у своїх фондах видання видавництва Чернівецького університету „Рута”;
- зберігає, забезпечує використання неопублікованих документів: дисертації, захищені в Чернівецькому університеті, магістерські роботи. З 2011 р. у читальному залі наукової літератури видача магістерських робіт здійснюється в електронному вигляді.

Наукова бібліотека проводить науково-дослідницьку роботу за такими напрямками:

- вивчення книжкових фондів та колекцій краєзнавчих документів і місцевих видань у складі рідкісного фонду університетської бібліотеки;
- дослідження історії університету та Наукової бібліотеки.

Результатом цієї роботи, заснованої на вивченні друкованих документів, став ряд інформаційних продуктів наукового, бібліографічного характеру.

В серії „Вчені Чернівецького університету” вийшли друком:

- Фрідріх Кляйнвехтер : бібліогр. покажч. / уклад. : Н.М. Загородна, М.П. Дячук. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2013. – 120 с.

- Йозеф Алоїз Шумпетер : праці вченого та література про нього з фондів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича : бібліогр. покажч. / [уклад.: Н. М. Загородна, М. П. Дячук]. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2011. – 133 с.

- Анатолій Добрянський : бібліогр. покажч. / уклад. : Т.Д. Мурашевич, Н.М. Загородна. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2014. – 108 с.

- Ганс Гросс : до 100-річчя з дня смерті : бібліогр. покажч. / уклад. : С.І. Нежурбіда, М.П. Дячук, Р.В. Сабадаш, Н.М. Загородна. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2015. – 222 с.

- Степан Степанович Костишин [Електронний ресурс] : до 80-ї річниці від дня народження : матеріали до бібліографії / уклад. : М.І. Махмутова, В.І. Ткач, К.Г. Червінська. – Чернівці, 2012. – 31 с.

В серії „Буковина”:

- Ольга Кобилянська : до 150-ї річниці з дня народження : бібліогр. покажч. / уклад. : Н.І. Горюнова, В.І. Ткач, Н.І. Ткач, Н.М. Загородна. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2015. – 440 с.

- Тарас Шевченко – поет, художник, мислитель: (з матеріалів газети „Буковина”) : бібліогр. покажч. / уклад. : Т.Д. Мурашевич, Ю.І. Калущ. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2015. – 104 с.

Відзначення ювілею Чернівецького університету мало дуже важливе значення для бібліотеки, що знайшло своє відображення у виданнях. До 125-ти річчя університету вийшов друком бібліографічний покажчик :

- Чернівецький університет (1875-2000) / укл. Г. К. Погодіна, Н. Є. Белявська, Г. І. Чебан, Н. М. Загородна. – Чернівці: Рута, 2000. – 170 с.

До 135-ї річниці від дня заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича видано каталог книжкової виставки, де відображено науковий доробок факультетів за останні 10 років :

- Храм краси і науки / укл. : Т. Д. Мурашевич, Н. М. Загородна, Т. І. Антонова. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2011. – 120 с.

До 140-річчя від дня заснування Чернівецького національного університету вийшов друком бібліографічний покажчик:

- Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні / уклад. : Н.М. Загородна, Н.І. Горюнова, Н.І. Ткач, В.І. Ряба. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2015. – 512 с.

Як наукова установа університету, бібліотека проводить пошукову роботу. Наразі проводиться така робота за темами : Євген Ерліх – всесвітньо відомий науковець-юрист, педагог, у 1901 р. було обрано деканом юридичного факультету, а в 1906-1907 рр. – ректором Чернівецького університету; діяльність групи „Isonar”, яка заснована в 1931 р. в Чернівцях та ін.

Протягом багатьох років велася співпраця з бібліографом, дослідником Буковини – Еріхом Беком (Німеччина). У фондах бібліотеки представлені його видання „Bibliographie Zur kultur und Landeskunde der Bucovina” (Бібліографія про культуру та традиції Буковини).

Для дослідників історії Буковини цінними є унікальні раритетні краєзнавчі видання, видрукувані в Чернівцях та видавництвах Європи, книги буковинських авторів з дарчими автографами та видання, видані про історію Буковини в Румунії.

Бібліотека долучається до загальноуніверситетських заходів та заходів міста. Інформація про заходи виставляється на сайті вузу і бібліотеки. Бібліотека також заявляє про себе на сторінках періодичних видань.

Обов'язковий атрибут сучасної бібліотеки:

- Електронний каталог;
- Електронна бібліотека;
- Веб-сайт.

Представлені у відкритому доступі через мережу Інтернет видання бібліотеки, з якими можна ознайомитися на сайті університету через „Науковий репозитарій Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича”. Також на Веб-сайті бібліотеки в мережі Інтранет розміщені газета „Буковина” за 1885-1889 рр. та „Науковий вісник Чернівецького університету”.

Ще одним напрямком поширення краєзнавчої інформації є створення ілюстрованих віртуальних виставок, які присвячені відомим людям, історичним подіям краю.

Розміщення такого роду інформації, в т. ч. і краєзнавчої, на Веб-сайті бібліотеки, робить ці матеріали доступними не тільки для студентів та викладачів університету, але й для широкої світової аудиторії.

На основі всіх наявних в університетській бібліотеці документів з 2003 р. ведемо електронні бази даних: „Краєзнавча картотека”, „Конференції і вісники”, які включають в себе понад 140 тис. бібліографічних записів. Також розписуємо періодичні видання : „Glasul Bucovinei”, „Luceafărul”, „Zorile Bucovinei”, „Iconar”, „Codrul Cosminului” та ін.

Паралельно наповнюємо й карткові традиційні картотеки. Краєзнавчу картотеку ведемо з 1945 р. Чільне місце займає освіта Буковини, в т.ч. і Чернівецький університет: історія, професорсько-викладацький склад, культурно-мистецьке життя, наукова робота, окремі факультети, кафедри та інші підрозділи університету.

Значно зросла кількість наукових робіт студентів та науковців з краєзнавчої тематики. Сьогодні краєзнавча література користується великим попитом серед різних категорій читачів бібліотеки, науковців та культурних діячів України, Австрії, Німеччини, Канади, Польщі, Росії, Молдови, Румунії, Ізраїлю та інших країн.

Краєзнавча робота Наукової бібліотеки Чернівецького університету зосереджена на двох важливих для краєзнавчої інформації напрямках – збереження і доступ користувачів до унікальних краєзнавчих матеріалів, в тому числі й рідкісних видань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. *Бібліотечна Буковина*. Чернівці : Рута, 2007. С. 153–159.
2. *Analele Academiei Române*. București : Cartea romanească, 1921. Seria 2. T. 41 : 1920–1921 : Partea administrativă și Desbaterile. P. 151–152, 404.
3. *Anuarul Universității din Cernăuți*. Anul de studii 1926/1927 – 1927/1928. Cernăuți : Editura Universității, 1928. P. 146.

Юлія Калуш
методист відділу освіти
Козлівської селищної ради Козівського
району Тернопільської області

**КАРТОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ З КОЛЕКЦІЇ АРКАДІЯ
ЖУКОВСЬКОГО**
(з фонду Наукової бібліотеки Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича)

Дослідження приватних книжкових колекцій, які були передані або подаровані у фонди публічних та наукових бібліотек їх власниками є важливою галуззю документознавства та бібліотекознавства. Зокрема результатом таких вишукувань є висвітлення різноманітності та унікальності документів та видань з цих колекцій, визначення уподобань власників, їх літературних смаків, наукових поглядів, творчих пошуків, суспільно-громадське життя епохи, в яку жив колекціонер. Кожна книжкова колекція відображає характер та спосіб життя свого власника і є цінним науковим матеріалом як для біографічних пошуків, так і для різногалузевих наукових досліджень.

У 2014 році наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича отримала у подарунок безцінну приватну колекцію Аркадія Жуковського, який після своєї смерті заповів усі матеріали в бібліотеку своєї малої батьківщини – Буковини. Матеріали колекції відображають багатогранність наукових досліджень, становлення його як вченого, громадського діяча. Зокрема серед великої кількості документів знайдено низку картографічних матеріалів, в тому числі і авторських карт А. Жуковського.

Метою дослідження є детальний опис та аналіз картографічних матеріалів з приватної колекції А. Жуковського, яка знаходиться у фондах наукової бібліотеки Чернівецького

національного університету імені Юрія Федьковича, підтвердження їх унікальності та наукової значущості.

Аркадій Іларіонович Жуковський, заповівши книги науковій бібліотеці, надав можливість кр'яанам, науковцям ознайомитися з унікальними науковими працями, які виходили за кордоном, видавалися представниками діаспори. Більшість цих видань донедавна були недоступні широкому загалу, зокрема через їх заборону в радянські часи, а потім складність передачі в Україну.

Значною й фундаментальною є картографічна складова колекції Аркадія Жуковського. Загалом, в колекції представлено близько 100 найменувань різнотематичних картографічних творів, більшість з яких підготовлені та видані за кордоном. Дані мапи є цінними і перспективними для наукових досліджень та атрактивними для пізнавальної діяльності.

Серед авторських карт А. Жуковського в колекції знаходимо „Етнографічну карту Буковини, опрацьовану на підставі перепису населення з 31 грудня 1910 року”, масштабу 1:300000. Карта кольорова, настінна, формату 66x54 см. Видана в Парижі (Франція) у 1954 році, редактор Іван Кірцюк. З допомогою способу кругових діаграм, автор відображає етнічний склад населення по населених пунктах. Як зазначає В. Старик „...вона не містить вифантазованих етнічних груп, маніпуляцій кольорами чи груп „румунізованих українців” у румунських селах” [5, с.129]. Назва карти написана українською, англійською та французькою мовами, написи на карті – латиницею, легенда – українською мовою. В правій частині карти круговими діаграмами відображено офіційний перепис населення Буковини в 1775, 1851, 1880, 1900, 1910 та 1930 роках.

Другою картою серії є „Фізична карта Буковини” масштабу 1:300000, формату 64x48 см. Карта настінна, кольорова, відображає фізико-географічне положення, рельєф та гідрографічну мережу території Буковини. Також на карту нанесено мережу шляхів та населені пункти. В нижньому кутку зображено положення Буковини на території України. Назва

карти та легенда написана українською, англійською та французькою мовами, написи на карті – латиницею. Карта видана в Парижі у 1956 році.

Ці карти вміщені в конверт і є додатком до книги „Буковина, її минуле і сучасне”, за редакцією Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського, 1956 року видання. Видання оригінальне. Це єдине видання, яке дає повну об’єктивну інформацію про Буковину. Видана в еміграції. Редакція „Буковини” поставила собі за мету подати всесторонні відомості з різних ділянок життя народу і країни.

А. Жуковський разом із В. Кубійовичем був укладачем „Карти України”, або „Map of Ukraine”, масштабу 1: 2000000. Карту видано в 1977 році, в Парижі. Формат 113х62 см. Карта є загальногеографічною. У верхньому правому кутку розміщено план м. Київ та карту Донецького вугільного басейну. В колекції наявні три екземпляри карти. Однак вони мають певні відмінності. Дві карти англійською мовою мають відмінності у форматі. Менша карта має формат 110х60 см, немає року видання і є поліграфічно менш якісною. І одна карта – українською мовою. До карт подається додаток – текстове пояснення до карти англійською мовою: текст про етнічну територію України, адміністративно територіальний устрій, населення по містах, етнічний склад і населення українських земель на 1 січня 1933 рік, місцерозташування населених пунктів

Також ми виявили ще одну картографічну працю цих авторів, а саме „Monasteria Basiliana in Territorio Ucraino et Bilorusso. Statuumque Finitimorum XVII-XX s.”= Монастирі Василіанів на території України та Білорусії. Автори карти П. Мішель, М. Ваврик. Інформацію надано та редактовано Кубійовичем та Жуковським. Формат 63х69.

В колекції А. Жуковського знаходимо велику кількість карт і планів м. Києва. Припускаємо, що одним із інтересів науковця було створення карти столиці України. Знайдено чорно-білий рисунок під назвою „Плян Києва”, в лівому нижньому кутку підпис „Рисував А. Жуковський”. В правій

частині аркуша розміщені „пояснення до плану Києва”. Масштаб 1: 50 000. Формат плану 30х20 см. Надписи вулиць і об’єктів англійською мовою.

Одним із цінних картографічних надбань членів НТШ є Історичний атлас України, упорядництва Івана Теслі та Євгена Тютюко, редактор Любомир Винар, надруковано в США в 1980 р. Дане видання є результатом багаторічної співпраці на чолі з Любомиром Винарем. Це перший історичний атлас, який заповнює поважну прогалину в українській історичній довідковій літературі [6, с. 14]. Мапи виконані в чотирьох кольорах і разом із супровідними текстами атлас начислює 190 сторінок. Атлас складається із 48 кольорових карт і супровідного тексту, які тематично охоплюють усі періоди історії України. Гарне естетичне оформлення і тверді окладники підносять вартість цього необхідного видання, яке повинно знайтися в бібліотеці кожного дослідника і шанувальника історії України. Зокрема атлас є підручником для учителів і учнів шкіл українознавства [1, с. 9].

В колекції також представлені карти Володимира Кубійовича, зокрема прижиттєве видання видатного українського вченого – карта „Етнічні групи Південно-західної України (Галичини) на 1.1 1939 р.”= „Ethnic Groups of the South-Western Ukraine (Halycyna – Galicia) on the 1-st January 1939”, видана коштом і заходами Об’єднання бувших вояків Українців у Великій Британії. Рідкісне малотиражне науково-картографічне видання української діаспори. Матеріалами для створення карти виступили австрійський перепис 1910 року та польські переписи 1921 та 1931 років, а також церковна статистика 1932-39 років. У таблицях міститься статистичний опис 58 повітів. Подається чисельність: а) всього населення; б) українців; в) українців з польською розмовною мовою; г) поляків; д) польських колоністів; е) латинників; є) євреїв; ж) німців та інших. Повіти, які лише частково лежать на українській етнічній території, або в яких є лише українські острови, позначені знаком „*”. Наявні примітки до статистичних таблиць, де подано інформацію про етнічний склад частини

громад. Місцями наявна інформація про господарський характер осель. Це настінна великоформатна (141x150 см) карта на основі тканини. Карта відображає територію Галичини, по кордонах розміщені інші історичні області: Холмщина, Буковина, Карпатська Україна, Волинь. В лівому нижньому куті представлена таблиця „Етнографічний склад людности Української Галичини на 1.1. 1939, дані подано в тисячах осіб та відсотках. Подана також схематична етнографічна карта Галичини (також назва англійською мовою), дві карти положення Галичини у Європі за 1938 та 1952 роки. Зокрема акцентовано увагу на зміщенні державного кордону на схід, тому що у 1952 році лише крайня західна частина Галичини знаходилася в Польщі. Окремо подано карту Західної Лемківщини як продовження головної мапи, захоплює частину Галичини. Наявна спеціальна видавнича папка для одночасного зберігання даного комплекту (карти у складеному вигляді та книги). Формат папки: 36,5x25,5x1,5 см.

В колекції А. Жуковського безсумнівно можна зустріти карти картографа, географа НТШ Миколи Кулицького. До таких карт слід віднести Фізичну карту Південно-Східної Європи, мірилом 1:5000000, виданої у Кракові. Більшість настінних карт України та її окремих регіонів виконав разом із В. Кубійовичем, однак дана карта є авторська. На карті, крім фізико-географічних особливостей території, подано населені пункти за градацією відповідно до кількості населення. Слід відмітити, що серед біографічних досліджень про М. Кулицького немає жодних згадок про дану карту. Формат кати 42x57 см.

У колекції наявні дві Фізичні карти Чорноморських країв, авторства В. Кубійовича та М. Кулицького. Одна з них видана у 1942 році, масштабом 1:1500000, формат карти 87x160 см. Друга карта видана у 1942 році, масштабом 1:2500000, формат карти 55x93 см, має деякі доповнення. Карти, видані Українським видавництвом у Кракові та друкарнею № 1 у Львові. Вони відображають фізико-географічні території,

мережу шляхів та населені пункти. Карти повністю охоплюють територію України.

Адміністраційна карта Української Соціалістичної Радянської Республіки (1925), масштабу 1:1 250 000, подає адміністративно-територіальні межі на 1 жовтня 1925 року. Укладена картографічною частиною Народного комісаріату внутрішніх справ УСРР на підставі постанов законодавчих органів і за матеріалами Центральної адміністративно-територіальної комісії та видана в Харкові. Це перша публікація політико-адміністративної карти України у статусі „Видання офіційне”. Особливістю карти є відображення на ній у 9 випадках спеціальним умовним позначенням територій, приєднаних до Української СРР згідно з постановою ЦВК СРСР від 16 жовтня 1925 року від Білоруської СРР та Російської Федерації і які ще не були розподілені між адміністративними одиницями [4, с. 32].

Унікальною у своєму роді є картосхема „Україна у вишивці” авторства Мирослави Стахів, надрукована у 1975 році. Даний екземпляр є фотокопією однойменного постеру розмірами 32x24 см. Текст на карті українською та англійською мовами. На картосхемі зображено проекти стилю вишивки різних регіонів України. В легенді вміщено список областей з нумерацією вишивки. Надписи нечіткі, практично нечитабельні. Авторка постеру – відома талановита вишивальниця, автор багатьох численних статей про майстерність вишивки, діаспорянка, Мирослава Стахів.

В колекції також представлено працю етнографа, доктора історичних наук В.І. Наулка „Карта сучасного етнічного складу населення УРСР (з пояснювальним текстом)”, масштабом 1:500 000. – Додаток: „Географічне розміщення народів в УРСР”. – Київ: Наук. думка, 1966. – 32 с. Карта складена в 1966 році Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР і фабрикою № 1 ГУГК Міністерства геології СРСР під загальним керівництвом доктора історичних наук професора К.Г. Гуслистого. Авторський оригінал карти склав кандидат історичних наук

В.І. Наулко. Формат паперу 78x98 см. Обсяг – 1 друкований аркуш. Ця робота є продовженням кандидатської дисертації автора. На карті завдяки оригінальній методиці картографування (було застосовано сполучення різних методів: „людності” для показу національного складу міст і „етнічних територій” – для сільського населення) автор зумів всебічно охарактеризувати як етнічний склад загалом, так і окремо міського й сільського населення. Разом з тим карта давала уявлення про регіони етнічно мішаного розселення за двома градаціями відсоткового співвідношення народів: приблизно однакове співвідношення народів (40–60%) і кількісне переважання (60–80%) одного з них. Особлива увага приділялася уточненню показників офіційної статистики – в даному випадку перепису 1959 р., чому сприяли експедиційні дослідження автора у 1958, 1961 і 1962 рр.[3, с. 115]. У додатку подані короткі демографічні та історичні відомості про населення УРСР та таблиці етнічного складу населення. Карта і додаток поміщені у конверт, який об’єднує у комплект.

Загальногеографічна карта одного з найдавніших картографічних видавництв у світі „G. Freytag & Berndt” авторства видатного німецького картографа Густава Фрейтаґа „Karte der Ukraina”, масштабу 1:2 000 000. Карта видана у Відні у 1918 році. Настінна, формат 70x99 см. Німецькомовна, кольорова. На карті зображені кордони України, а також території з тоді невстановленими межами. Відображено також залізничні дороги, автошляхи, заводи. Дуже рідкісний екземпляр. Карта повинна мати обкладинку, притаманну видавництву „G. Freytag & Berndt”, однак вона, на жаль, не збереглася.

В колекції є „Світова мапа з розміщенням Українців по світу. З додатковими таблицями” автора Георга (Юрія) Гасенка, видана у Відні в 1920 році. Масштаб (розмір на рівнику)1: 73000000. Формат 62x47 см. Всі написи українською, французькою та німецькою мовами. В легенді у % відношенні та якісним фоном позначено кількість українців у складі інших народів, також позначено державні колонії українців. Внизу

карти розміщені таблиці: імміграція до Спол. Держ. Півн. Америки з 1821 по 1915 рр.; Порівнююча таблиця найбільших національностей світа подана після мов у млн.; Кількість українців розкинутих по Європі. Також подано прогноз, що у 1962 році при щорічному прирості 2%, українців буде 100 млн. осіб, в той час як французів 70 млн., росіян буде 96 млн. Українці пересунуться з 9 на 5 місце. В нижньому правому кутку подано збільшену карту державних колоній України таких як Зелений клин, Приморщина і острів Сахалін.

Карта „The Map of Ukraine”, видана за підтримки Ліги американців українського походження, Державної організації Українського конгресового комітету Америки в 1955 році в США. Укладач і картограф Вільям Карпа (William Carpa). Масштаб 1:1350000. Карта кольорова, формат 105 x71 см. Відображає населені пункти України, мережу доріг, державні та адміністративні кордони. Англомовна.

Карта розміщена в папці синього кольору формат 20x28 см. В папці також вміщено аркуш із текстом про Україну, авторства президента Українського конгресового комітету Америки Л. Добрянського. А також повідомлення проте, що видана „давно очікувана Карта земель України (в кількох красках) в її теперішніх границях в англійській мові з відповідними заввагами проф. Льва Добрянського. Величина карти 29 x42 інчів. Поверх 3000 більших і менших місцевостей України, залізниці, річки, озера, гори. Надзвичайно важний і потрібний помічник у інформаційній праці”.

Також в колекції ми виявили ксерокопію каталогу „Cartes de L'Ukraine par G. Levasseur de Beauplan (1650), I. Bart. Nomann. (1716) et Nicolas Visscher (1735)”, укладача Михайла Тишкевича (Michel Tyszkiewicz – український дипломат, публіцист, меценат). Карти є копіями, опублікованими від оригіналів, які перебувають в бібліотеці Айнзідельнського абатства (Швейцарія). Каталог, опублікований в Лозанні у 1919 році. Включає 6 чорно-білих зображень карт. Формат атласу 36x27 см, в жовтій папці. Каталог містить вступ французькою мовою, як і весь атлас, карта України 1650 р (Левассер де

Боплана), карта Московії 1735 р (Ніколаса Вісхера), Фрагмент карти Литви в 1716 р, Україна 1716 р, Польща 1716 р, Фрагмент карти Польщі 1716 р. (Йоганна Баптиста Хоманна).

Настінна карта „Ukraine. – 1: 2000000”, видана „Mara LTD” у 1993 році. Текст на карті англійською та українською мовами. Також на аркуші вміщено дві таблиці з населенням станом на 1. 01. 1992 року, площа та населення по областях і таблицю міст з населенням більше 50000 осіб. Особливістю даної карти є напис та автограф Р. Сосси в лівому нижньому кутку „Голові НТШ Європи Аркадію Жуковському від видавців мати. З повагою Ростислав Сосса. Київ, 1993”

Цінним для Буковини є німецькомовний план Чернівецької області „GEGEND von CZERNOWITZ”, масштабу в 1 см – 2 милі (Maßstab von 2 Meilen). Карта відображає рельєф території, гідрографічну мережу, населені пункти. У лівому нижньому куті відображено план м. Чернівці. На жаль, на карті не вказано рік видання та автора. Карта першої половини ХІХ століття. Східна межа області проходить по річці Рокитна (ліва притока Пруту). На карті написано – Rakitna B. Південно-східна межа проходить по р. Маморниця (Mamornitsza B.) та р. Прут.

„Charta Bucovinei” є додатком до книги Aurelianu P. S. Bucovina : descriere economica insocita de ua charta (Буковина: економічний опис з картою), видана в Бухаресті у 1876 році. Карта є додатком до економічної характеристики Буковини. Карта кольорова, формат 67x49 см.

Серед етнографічних карт присутня також етнографічна карта „Harta Etnografica a Bucovinei lucrata dupa, Statistica oficiala austriaca din 1910”, складена на основі австрійської статистики 1910 року. Автори Constantin Brătescu; I E Torouțiu; R F Wahnig, видана в Бухаресті (Румунія) без року. Показує розподіл етнічних груп за населеними пунктами з офіційної статистики 1910 року. У верхньому лівому куті подано кругову діаграму національного складу населення Буковини у 1910 році та у 1774 році. Карта кольорова, формат 87x71 см. Масштаб 1:200,000

Цікавою є карта „Ukrainischer vorschlag für eine künftige abgrenzung der Ukraine”, видана в 1941 році. В перекладі означає „Українська пропозиція щодо майбутньої демаркації України”. Карта настінна, кольорова, формату 52x52 см. Масштаб 1:2000000. На карті зображено межі української держави.

Оригінальною є гравюра „La mer noire, autrefois Pont-Euxin...” відомого картографа Ніколя де Фера з атласу „Introduction à la Geographie Avec une Description Historique Sur toutes les parties de la Terre” (Paris, 1714). Розміри 23.7 x 34 см. На карті зображено Чорне море, кордони Туреччини (в Азії), Румунії, Болгарії, Молдови, України та Росії з річками і прибережні міста (Константинополь, Heraclee, Кафа і т. д.). Нижнє Подніпров’я позначене за французькою традицією із винесенням на перший план домінантного на той час терміну „козаки”: „Земля козаків або Україна”.

Атлас „Volks-Atlas über alle Teile der Erde für Schule und Haus”= Народний атлас всіх частин землі для шкіл, виданий у 1871 році. Виданий у Лейпцигу і Берліні Теодором Хофманом. Навчальний атлас німецькою мовою складається з 36 карт. На карті № 11 є межі Галичини та Буковини, а на карті № 12 зображено Галичину, Буковину і Трансильванію.

Отже, картографічні твори з колекції Аркадія Жуковського – це наукові коштовності безцінного для України скарбу, який отримала Наукова бібліотека ЧНУ імені Юрія Федьковича. Перспективним вбачаємо детальне дослідження географічного, історичного та геополітичного вмісту виявлених картографічних творів галузевими спеціалістами для подальшого розвитку роботи, якій Аркадій Жуковський присвятив своє життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винар Л. Від редактора. *Історичний Атлас України* / ред. Любомир Винар; авт. Іван Тесля і Євген Тютько. Нью-Йорк, УІТ, 1980. С. 9–10.
2. Картографічні матеріали з колекції Аркадія Жуковського : віртуальна виставка / Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : офіційний

сайт. URL: <http://library.chnu.edu.ua/?page=ua/05proekt/99virtual/15zhukovski>

3. Наулко В. І. Пошуки. Роздуми. Студії : зб. вибраних пр. до 80-річчя від дня народження. Київ : Український письменник, 2013. 392 с.
4. Сосса Р. І. Політико-адміністративні й адміністративні карти України (1918–2008 рр.) : бібліогр. покажч. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2009. 106 с.
5. Старик В. П. Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914-1921. / т-во „Укр. Нар. Дім в Чернівцях”. Чернівці : Прут, 2009. 168 с.
6. Тесля І. Вступ. *Історичний Атлас України* / ред. Любомир Винар ; авт. Іван Тесля і Євген Тютюко. Нью-Йорк, УІТ, 1980. С. 14.

**ВІРТУЛЬНА ВИСТАВКА – ЯК
БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ
РЕСУРС БІБЛІОТЕКИ**

Віртуальні книжкові виставки є досить новим явищем на українському ринку бібліотечних та інформаційних послуг. Під цим поняттям різні фахівці розуміють і презентацію книг в електронному форматі. Але найчастіше використовується термін „віртуальна книжкова виставка”, коли говорять про виставку, розміщену на сайті бібліотеки. Її перевагою є те, що це – умовно не обмежений у часі та просторі захід, який реалізується за рахунок Інтернет-ресурсів, у межах якого бібліотека має можливість розмістити текстову інформацію, графічне, аудіо- або відеозображення експонатів, що розкривають зміст виставки. Крім того, використання нових технологій (оцифрування рідкісних видань та система „Сторінки, що перегортаються”) дозволяє досягти не тільки високої якості зображення, але й своєрідного „ефекту присутності” [3, с. 37].

Оскільки віртуальна виставка не дає можливості користувачеві фізично використовувати книгу, тому обмежує його можливість в отриманні змістовної інформації. Проте, віртуальна виставка дозволяє користувачеві у зручний для себе час ознайомитися з представленими на виставках документами, а також дає можливість бібліотекареві спрямувати увагу читача на додаткові інформаційні джерела, які є в мережі, або запропонувати скористатися іншими сервісними послугами бібліотеки.

Використання у бібліотечній практиці віртуальних виставок дозволяє розв’язати ряд проблем, які неможливо

вирішити традиційними методами, що вказує на багатофункціональність. Це, зокрема:

- забезпечення збереженості документів;
- оперативність організації виставки та можливість постійного її поповнення новими документами;
- представлення документів у потрібній кількості назв;
- необмеженість терміну експонування документів;
- можливість перегляду змісту окремих документів, зокрема збірників наукових праць, та ілюстрацій;
- представлення документів, які відсутні у фондах даної бібліотеки, але мають певне значення для розкриття заданої теми;
- можливість дистанційного перегляду виставки без відвідування бібліотеки у будь-який час.

Проста електронна виставка може бути створена у форматі „Power Point”, більш складні – за допомогою сервісів Photo Peach, Banner Snack, Calameo, Podsnack, Dipity та ін.

Основні етапи підготовки віртуальних виставок такі ж, як і для традиційних експозицій: відбір документів, визначення структури, компонування матеріалу, оформлення текстів та ілюстрацій.

Користування виставкою має бути зручним і зрозумілим. Структурування документів не обов'язково має відповідати правилам компонування матеріалу, прийнятим для традиційних виставок. Документи можуть бути розташовані не тільки за розділами, а й за абеткою назв, хронологією або іншими ознаками, що, у свою чергу, спрощує організацію виставок.

Посилання має бути коротким – одне-два слова. Доцільно робити посиланням назви статті або твору. Зовнішній вигляд посилання в тексті (виділення кольором і, як правило, підкресленням) вже сам по собі здатний впливати на інтонацію. Інші способи виділити інтонацію – курсив і напівжирне зображення.

Бібліографічний опис документів для віртуальної виставки може бути винесено в окремих список та дублюватися на веб-сторінках, присвячених окремим розділам, що містять

також історичну довідку, оглядову інформацію про видання, декілька зображень його обкладинок, титулів та окремих сторінок.

На тематичних віртуальних виставках документи систематизуються за алфавітом і, крім бібліографії та ілюстративного матеріалу, тут можна ознайомитися зі змістом збірників, які торкаються означеної теми, та авторською анотацією. Структура віртуальної виставки, як і звичайної, повинна складатися з розділів, супроводжуватися цитатами, вступними статтями, ілюстративним матеріалом тощо.

Виставка повинна бути зручною для сприйняття користувачем у веб-просторі і може містити наступні різновиди інформації :

Дані про видання:

- візуальні (зображення обкладинки, оцифровані частини книги: передмова, вступ);
- бібліографічні дані (бібліографічний запис, шифри фонду бібліотеки, що представляє виставку);
- аналітичну інформацію (анотації, реферати до видань, рецензії, відгуки читачів);
- оцифровані частини книги (розділи, найцікавіші витяги тощо);
- посилання на повні тексти книги, якщо вони доступні в бібліотеці або в мережі Інтернет.

Додаткові матеріали за темою виставки, що існують в мережі:

- посилання на Інтернет-ресурси (біографії, критичні статті, рецензії, відгуки, тематичні сайти);
- відомості про наявність книг в інших бібліотеках, Інтернет-магазинах та ін;
- зображення: портрети, ілюстрації, фотографії тематичного характеру.

Додаткова інформація, представлена створювачами виставки, і відомості про додатковий сервіс:

- біографічні, бібліографічні, енциклопедичні відомості за темою виставки (біографії авторів та інших персон, бібліографічні списки, історичні відомості та ін.);

- вказівка про можливість замовити електронну копію [4, с.1].

Дизайнерські рішення: колір, графіка, анімація, допомагають створити настрій, привернути увагу, підкреслити та виділити важливі моменти. Використання анімаційних заставок допомагає оживити та додати динамічності віртуальній виставці.

В Науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (далі – НБ ЧНУ) велика увага надається засобам популяризації інформаційних ресурсів, а саме віртуальній виставці. Читачі мають змогу ознайомитись на сайті бібліотеки в розділі „Послуги та сервіси” з віртуальними виставками різних підрозділів бібліотеки.

На сайті бібліотеки, відкриваючи сторінку віртуальних виставок (<http://library.chnu.edu.ua/?page=/ua/05proekt/99virtual>), можна ознайомитись з їх переліком та структурою.

Особливу увагу слід звернути на тематичні віртуальні виставки, які містять потужну інформацію історичного характеру про минуле Буковини: „Чернівці 1916–1917”: до 100-річчя початку Першої світової війни 1914–1918 рр.); „Перша світова війна і Буковина”; „Єврейська книга на Буковині”.

Яскравим прикладом персональних віртуальних експозицій є: „Великий поет зеленої Буковини”: до 125-річчя від дня смерті видатного українського письменника громадського діяча Юрія Федьковича (1834-1888); „Тарас Шевченко у фондах бібліотеки Чернівецького національного університету: до 200-ліття з дня народження Т. Г. Шевченка; „Сівач наукової ниви”: до 100-річчя від дня народження Василя Максимовича Лесина (1914–1991); „Я все зробив, що міг зробити...”: до 130-ти річчя від дня народження Івана Огієнка, з 1940 року – митрополита Іларіона (1882–1972), українського вченого-філолога, педагога і церковно-громадського діяча; „З книгою через усе життя”: до 75-ї річниці від дня народження Богдана Івановича Мельничука,

письменника, літературознавця, доктора філологічних наук (1997), професора кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2001); „Його стежина мудра й нелегка”: до ювілейної мистецької академії, приуроченої 75-річчю від дня народження Анатолія Миколайовича Добрянського, поета, літературознавця, педагога, перекладача, громадського діяча Буковини; „Зоря Назарія не згасне...”: до 60-річчя від дня народження видатного буковинця, народного артиста України, лауреата національної премії України імені Тараса Шевченка Назарія Яремчука; „Буковинська прелюдія творчого руйнівника” – експозиція до 100-річчя роботи в Чернівецькому університеті відомого австрійського і американського економіста, соціолога Йозефа Алоїза Шумпетера.

Окремої уваги заслуговує приватна колекція Аркадія Іларіоновича Жуковського, яка частково розкрита у віртуальних виставках: „Безцінний дар” (з подарункової колекції А. Жуковського); „100 років боротьби. Українська революція”; „Картографічні матеріали з колекції Аркадія Жуковського”, в якій представлено близько 100 найменувань різноматичних картографічних творів. Більшість представлених видань є унікальними працями, які виходили за кордоном, видавалися представниками діаспори та донедавна були недоступні широкому загалу користувачів.

Історію Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, історію бібліотеки та вибірковий науковий доробок викладачів можна переглянути на віртуальних виставках: „Храм краси і науки”: з нагоди святкування 135-ї річниці від дня заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; „Спогади про минуле” : до 155-річчя з дня заснування НБ ЧНУ та ін.

Отже, віртуальні виставки в Науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича надають широкий спектр можливостей для працівників розкривати та рекламувати безцінні фонди

бібліотеки, а відвідувачі мають можливість задовільнити свої інформаційні потреби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дупляк Т., Ткаченко Т. Інтернет-технології у виставковій діяльності. *Маркетинг в Україні*. 2008. № 3. С. 26–29.
2. Збаровська Н. В. Виртуальные помощники: информ технологии. *Библиотека*. 2003. № 10. С. 45–47.
3. Кудря Л. Виртуальна виставка – нова форма популяризації документів. *Бібліотечна планета*. 2009. № 1. С. 37–39.
4. Моїсеєва С. Виртуальні виставки. URL: http://www.library.lg.ua/rus/virtual_books.ptp.
5. Ткачук Л. Виртуальна виставка: нова послуга бібліотеки. *Вісник книжкової палати*. 2007. № 6. С. 36–38.

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ ТА МЕТОДІВ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В НБ ЧНУ ІМ. ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Бібліографічна робота бібліотеки Чернівецького університету становить невід'ємну важливу частину становлення бібліотечної справи на Буковині, а також нерозривно пов'язана з історією навчального процесу університету. З перших днів існування університету (1875) навчальний процес стимулював організацію бібліотечного обслуговування. В довоєнний та післявоєнний період університетська бібліотека обслуговувала студентів і викладачів вузу і активну частку роботи брав на себе саме відділ бібліографії. Адже бібліографія необхідна на всіх етапах роботи бібліотеки: при комплектуванні, обробці і організації фондів, при обслуговуванні читачів. Тому і бібліографічна робота веде свій початок з відкриттям бібліотеки, де на той час працювали три бібліографи: почалась робота з організації бібліографічних картотек, розписування статей з періодичних видань і збірників, обслуговування користувачів – студентів і викладачів, формування довідкового фонду відділу, виконувались різні довідки, проводились культурно-просвітницькі заходи.

З 1875 по 1939 рр. бібліотечні фонди поповнювались в основному книжковими надходженнями німецькою і румунською мовами. Книг українською мовою було надзвичайно мало. Специфіка комплектування фондів бібліотеки впливала також на зміст бібліотечних каталогів. Варто зазначити, що система каталогів, яка практикувалась у перший період функціонування бібліотеки, по суті, була єдиним джерелом бібліографічного обслуговування читачів. В тогочасній структурі бібліотеки існував генеральний алфавітний каталог, який складався з карток, розміщених у, так званих,
94

пуделках. Каталогом користувалася обмежена кількість читачів, в основному викладачі університету. Студенти доступу до каталогу не мали і бібліографічну довідку отримували через бібліотекаря [1, с. 62].

В 40-х роках почалось справді наукове комплектування бібліотеки, обробка та наукова оцінка старих бібліотечних фондів. Співробітники бібліотеки розпочали створення нових каталогів і довідково-бібліографічного апарату. Основним джерелом створення картотек була бібліографічна обробка книжкових і журнальних надходжень. У звітах бібліотеки за 40-і роки йдеться про те, що бібліографічна робота бібліотеки почалася при наявності двох каталожних ящиків і декількох бібліографічних посібників.

Основним завданням, яке стояло перед бібліотекою на той час, було якомога швидше розробити методику ведення картотек і забезпечити бібліографічне обслуговування читачів. Розпочалися пошуки і придбання довідників та бібліографічних покажчиків, активно розписувались періодичні видання українською і російською мовами. На початку 1946 року довідково-бібліографічний апарат збільшився до 16 ящиків бібліотечних картотек і 30 бібліографічних покажчиків.

В перші роки діяльності бібліотеки бібліографічна робота велась у напрямку створення картотек з наук гуманітарного профілю. На початку 50-х років бібліотека розпочала складання картотек з природничих і точних наук.

Одночасно з організацією картотек і довідкового фонду проводились пошуки форм інформаційно-бібліографічного обслуговування. Крім традиційних, таких як усні довідки та консультації, додалася організація тематичних виставок, присвячених знаменним датам і подіям. Методика виставок розроблялась бібліографами разом з представниками інших відділів. Також, щомісяця бібліотека випускала „Бюлетень нових надходжень”.

В 50-х роках почалась робота над укладанням покажчиків, в основному, рекомендаційного характеру. Поступово в практику бібліографічного обслуговування почало

впроваджувались індивідуальне і групове інформування наукових працівників і дипломантів.

Весь наступний період становлення і розвитку бібліотечної роботи в університеті, традиційні форми та методи інформаційно-бібліографічного обслуговування лише удосконалювались та набували популярності серед студентської молоді та наукової аудиторії.

Бібліографічне обслуговування велось за чотирма галузями знань (1. Суспільно-політичні науки; 2. Філологія і мистецтвознавство; 3. Фізико-математичні науки. Техніка та економіка; 4. Сільське господарство. Біологічні та геолого-географічні науки.). Користувачами були, в основному, читацький контингент університету: студенти, аспіранти, викладачі, співробітники. Обслуговування виконувалось у вигляді усних довідок: тематичних, фактографічних, адресних та на уточнення. Поступово входять в практику письмові довідки. Також читачам надавались бібліографічні консультації.

З появою реферативних журналів та впровадженням їх в сферу бібліографічного обслуговування зростає інтенсивність використання довідково-бібліографічного фонду відділу.

Із започаткуванням у 50-х роках в практику обслуговування самостійної роботи читачів з бібліографічним апаратом в бібліотеці Чернівецького університету постало питання про впровадження бібліографічних навичок серед студентів. Адже ефективність та якість інформаційно-бібліографічного обслуговування в значній мірі залежить від бібліотечно-бібліографічної грамотності читачів. Щорічно бібліотека проводила заняття з питань бібліотекознавства і бібліографії (вступ до спеціальності на всіх факультетах); читався спецкурс бібліографії на II курсі філологічного факультету російського та українського відділень; проводились консультації з бібліографічного оформлення наукових і дипломних робіт; були організовані заняття зі студентами 5-х курсів з вивчення правил опису видань друку.

Значне місце у роботі бібліографічного відділу займає організація бібліографічних оглядів. Функціонувала постійно

діюча виставка „На допомогу молодому науковцю”. Бібліографічним відділом проводилась значна інформаційна робота: „Дні інформації”, „Дні кафедри” та ін. Функціонувала „Кімната нових надходжень”.

У 1966 р. була прийнята Постанова Ради Міністрів СРСР „Про загальнодержавну систему науково-технічної інформації”, внаслідок чого у 1973 році був створений відділ науково-технічної інформації (ВНТІ). Вісім кафедр природничих факультетів університету отримували від ВНТІ оперативну поточну інформацію з тематики найважливіших науково-дослідних робіт у системі ВРІ (вибіркового розповсюдження інформації). Особлива увага приділялась зарубіжним матеріалам, що їх раніше аналітично не розписували [1, с. 64].

Також активізувалася робота зі складання бібліографічних показників. За цей період бібліографами було укладено велику кількість показників здебільшого краєзнавчого характеру.

Переломним етапом у становленні та розвитку бібліотечної справи, та зокрема інформаційно-бібліографічного обслуговування, став перехід до інформаційного суспільства, суцільна автоматизація всіх сфер діяльності людини. Стрімкий розвиток інформаційних технологій вимагав від бібліотекарів впровадження нових форм та методів інформаційного обслуговування, які б відповідали запитам сучасного читача.

Починаючи з 2003 р. у бібліотеці впроваджуються комп’ютерні технології обробки та зберігання інформації, створюються електронні бази даних. Тому, одним з пріоритетних напрямків діяльності Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (НБ ЧНУ) було створення електронних ресурсів.

Інформаційно-бібліографічний відділ НБ ЧНУ спільно з іншими відділами книгозбірні формує єдиний довідково-бібліографічний апарат бібліотеки – електронний каталог (ЕК). Використовується автоматизована бібліотечно-інформаційна система АБІС ІРБІС.

Інформаційно-бібліографічне обслуговування здійснюється не тільки за допомогою традиційних каталогів і картотек, але й за допомогою ЕК, який надає нові, раніше недоступні користувачам можливості.

З 2005 року наша бібліотека стала учасником центру кооперативної каталогізації для бібліотек України (ЦУКК). На регіональному рівні книгозбірня співпрацює з Чернівецькою обласною універсальною науковою бібліотекою імені Михайла Івасюка. Між бібліотеками проводиться обмін аналітичними описами статей краєзнавчого характеру у рамках спільного проекту „Краєзнавча картотека”. Така співпраця є ефективною у формуванні електронних каталогів бібліотек, задоволенні потреб сучасного користувача, забезпеченні оперативного доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів.

З розвитком інформаційних технологій сучасний читач вимагає інших новітніх засобів і способів пошуку потрібної інформації. Витративши якнайменше часу, він хоче знайти якомога більше інформації. Тому значної популярності та поширення в бібліотеці набуває робота з віддаленими користувачами.

В сучасному бібліотекознавстві виділяють три напрямки дистанційного довідково-бібліографічного обслуговування [5, с. 171]:

- синхронне – виконання запитів в режимі реального часу (chat-обслуговування, Skype та ін.);
- асинхронне – відповідь на запит через певний проміжок часу за допомогою електронної пошти або web-форми (віртуальна довідкова служба);
- автоматичне надання інформації у відповідь на запити користувачів на основі використання спеціально організованих баз даних виконаних запитів (архів виконаних довідок віртуальними довідковими службами).

В практиці НБ ЧНУ використовується асинхронне інформаційно-бібліографічне обслуговування. З травня 2014 року було запроваджено віртуальну довідку. Проаналізувавши кількісний склад користувачів (студенти ЧНУ – 24%, викладачі,

співробітники ЧНУ – 17%, сторонні користувачі – 59%), можна зробити висновок, що за три роки існування ця послуга стала досить актуальною саме серед сторонніх користувачів. Питання, з якими звертаються до віртуальної довідкової служби, досить різноманітні. Студентів частіше всього цікавить література з певної теми, викладачів – питання наукового та організаційного характеру, сторонніх користувачів, здебільшого, – наявність того чи іншого видання у фондах бібліотеки. Також відвідувачі сайту можуть автоматично отримати відповідь на свій запит за допомогою архіву виконаних довідок.

Нещодавно в бібліотеці з'явився ще один сервіс – електронна доставка документів (ЕДД). За допомогою ЕДД віддалений користувач методом сканування чи оцифрування може отримати потрібні документи або ті, яких не має в інших бібліотеках. В основному це матеріали з фонду відділу рідкісних книг та рукописів. Такий вид послуг сприяє залученню до бібліотеки користувачів з інших міст та країн. За 2016–2017 рр. було надіслано 40 документів загальною кількістю 69 файлів.

Ні для кого не секрет, що сучасна молодь більшість свого вільного часу проводить у соціальних мережах. Тож це найкращий спосіб пропагувати бібліотечні послуги, рекламувати бібліотечні фонди та сприяти зацікавленню студента. Бібліографами наукової бібліотеки була створена сторінка у Facebook „Інформаційно-бібліографічний відділ НБ ЧНУ”, за допомогою якої проводиться бібліографічне інформування. Працівники відділу знайомлять відвідувачів своєї сторінки з новими надходженнями (реферативні журнали, бібліографічні покажчики, довідкові видання та фахова періодика), з бібліотечними послугами та сервісами, пропонують списки літератури щодо висвітлення пам'ятних дат та історичних подій, надають інформацію методичного характеру молодим науковцям та аспірантам, поширюють корисні посилання.

Провівши моніторинг результатів впровадження нових форм і методів обслуговування в НБ ЧНУ, слід зазначити, що існує тенденція до збільшення аудиторії саме за рахунок

віддалених користувачів. Це вказує на те, що потрібно впроваджувати в діяльність бібліотек нові організаційні форми і технологічні розробки, спрямовані на ефективне обслуговування в дистанційному режимі. Зрозуміло, з розвитком та удосконаленням Інтернет-технологій ця аудиторія буде тільки збільшуватись. Ось чому найбільш популярними та поширеними в сучасних бібліотеках стають „сервіси, спрямовані на забезпечення оперативного науково-інформаційного обслуговування індивідуальних і колективних віддалених користувачів шляхом підготовки та представлення інформаційних матеріалів довідкового, тематичного, консультаційного, науково-методичного характеру релевантних інформаційним потребам споживачів інформації” [3, с. 77].

Проте, сучасна бібліотека повинна орієнтуватися на будь-якого читача: і на того, який звик користуватися старими перевіреними методами пошуку інформації, і на нинішню молодь, яка не бачить свого існування без інформаційних технологій. Тому, найвдаліше поєднання традиційних форм і методів інформаційно-бібліографічного обслуговування з новітніми зумовлює ефективну роботу сучасної бібліотеки, яка в майбутньому повинна стати науково-інформаційним центром для споживача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івашкевич З. А. Бібліографічне обслуговування в Чернівецькому університеті. *Бібліотекознавство і бібліографія*. 1980. Вип. 20. С. 61–68.
2. Ісаєнко О. О. Технологічна модель інформаційного обслуговування читачів сучасної бібліотеки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2008. № 2. С. 38–44.
3. Каліберда Н. Ю. Сучасні тенденції розвитку інформаційного обслуговування в електронному середовищі. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф., (Київ, 8-10 жовт. 2013 р.). Київ, 2013. С. 76–78.
4. Лога Т. Традиційне та дистанційне довідково-бібліографічне обслуговування в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 11. С. 14–18.

5. Свирюкова В. Г. Интерактивное обслуживание как элемент системы справочно-библиографического обслуживания удаленных пользователей в крупной научной библиотеке. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2014. Вып. 12. С. 170–178.

Марія Медведь

Ужгородський національний університет
Наукова бібліотека (м. Ужгород)

**ПЕРІОДИКА У ФОНДАХ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ІСТОРИЧНЕ
ДЖЕРЕЛО ЗАКАРПАТТЯ**

(на матеріалах бібліографічного покажчика Олени Почекутової
„Преса Закарпаття ХІХ – першої половини ХХ століття”)

Стрімке нарощування великого обсягу інформації найрізноманітніших галузей спричинило зміну статусу бібліотеки, вона стала посередником між джерелом інформації і користувачем. На сьогодні з осередку консервації друкованих видань бібліотека трансформується в депозитарій різноманітних колекцій, серед яких хронологічні колекції періодичних видань займають вагоме місце.

Для забезпечення зберігання фондів необхідні відповідно обладнані книгосховища, технічне устаткування, кваліфіковані фахівці, фінансування та нормативна база. Одним із головних завдань сучасних книгозбірень є збереження першоджерел для прийдешніх поколінь. Як зазначає А. Шумілова, періодичні видання є важливою часткою національно-культурної спадщини, тому їх збереження та відновлення є справою особливої ваги, адже вони зберігають історичну інформацію, а носій натомість є підтвердженням автентичності, тож проблема зберігання не може бути вирішена лише шляхом перенесення інформації на інший (наприклад, цифровий) носій [3, с. 35-39].

Науковій бібліотеці Ужгородського національного університету понад 70 років. Ця подія знаменна, адже протягом століть перебуваючи в складі іноземних держав, країни мріяли про незалежність та можливість мати свій науково-освітній заклад, в якому бібліотека поєднала б у своїх фондах літературу різних мов, культур, але перевагу отримала література українського спрямування. Нині вузівська книгозбірня в своєму

фонді має понад 1 мільйон 700 тисяч примірників. Бібліотека складається з 11-ти абонементів, 11-ти читальних залів, електронної бібліотеки, кафедральних бібліотечних пунктів. Та все ж на особливу увагу заслуговують два відділи бібліотеки, а саме: відділ давніх рукописів та стародруків, який нараховує близько 20-ти тисяч примірників (з XV по XX століття), (серед них: 548 рукописних книг, 26 інкунабул (першодруковані книги, що побачили світ латинською мовою до 1500 р. включно), 216 палеотипів (стародавні європейські друквані книги видані до 1 січня 1551 р.)) та відділ „Карпатика”, в якому зібрано всю наукову, краєзнавчу, художню літературу, а також періодичні видання, що вийшли на території Закарпаття і висвітлювали історію, науку, культуру краю. Серед них: науковий збірник товариства „Просвіта”, „Підкарпатська Русь”, „Наш рідний край”, „Пчілка”, „Карпатський світ” та інші. Скористатись унікальністю фонду, крім науковців та студентства університету, приїжджають науковці з різних куточків України та зарубіжжя.

Саме дослідженню періодичних видань, опрацьованих (*de visu*), що зберігаються у фондах Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету, Державному архівові Закарпатської області, Закарпатському краєзнавчому музеї, Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника та приватних бібліотеках, присвячена праця Олени Іванівни Почекутової „Преса Закарпаття XIX – першої половини XX століття”. Джерельною базою для дослідниці стали періодичні видання (газети та часописи) періоду з 1867 до 1945 років. Це дослідження стало підсумком професійної діяльності та навіть життя колишнього директора Наукової бібліотеки УжНУ, високопрофесійного бібліотечного працівника, талановитого керівника, працю якого високо оцінила держава, нагородивши медаллю „За трудову відзнаку” (1986 р.) та званням Заслужений працівник культури України (1995). Протягом майже 30-ти років очолювала О. Почекутова колектив книгозбірні. За час її керівництва Наукова бібліотека

УжНУ стала одним із провідних наукових і культурних центрів не лише Закарпаття, але й всієї України.

Вихід в світ бібліографічного покажчика „Преса Закарпаття ХІХ – І-ої половини ХХ століття” співпав з останніми роками праці О. Почекутової в бібліотеці. В передмові до покажчика відомий науковець, професор, доктор історичних наук Дмитро Данилюк написав про те, що періодичні видання – важливе джерело вивчення історії будь-якого регіону, а дослідження цих джерел дає можливість визначити місце краю в загальноєвропейському історико-культурному процесі. Важливі дослідження були розпочаті ще в 1944 році (М. Лелекач, І. Гарайда), однак їх далеко не повний облік видань став бібліографічною рідкістю, тому дослідження О. Почекутової поглибило та розширило тематику наукових досліджень з історії Закарпаття [1, с. 4].

Про свою працю О. Почекутова писала: „Преса Закарпаття до цього часу мало досліджена, хоча до цієї наукової проблеми зверталась чимала кількість дослідників, серед яких Августин Волошин, Петро Лінтур, Павло Лісовий, Василь Микитась, Аркадій Животко, Олена Рудловчак та ін. Як до працівника бібліотеки, до мене неодноразово звертались науковці, вчителі, студенти з питанням про те, де крім нашої бібліотеки можна ознайомитись з часописами минулого століття. Це стало поштовхом до дослідження про те, які часописи другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття зберігаються у фондах як нашої так і інших бібліотек, архіву та музею Закарпатської області” [2, с. 5].

Гортаючи сторінки бібліографічного покажчика, ми бачимо що хронологічні дослідження охоплюють 60-ті роки ХІХ – 40-ві ХХ століття. Періодичні видання цього періоду друкуються різними мовами: українською, російською, чеською, угорською, словацькою, а також мовою місцевого діалекту. Період виходу в світ цих видань починається з другої половини ХІХ століття.

Бібліографічний покажчик „Преса Закарпаття ХІХ – першої половини ХХ століття” за науковими висновками

рецензентів, які є професорами Ужгородського національного університету – І.В. Сабадоша та Д.Д. Данилюка – це максимально повний перелік, з бібліографічним описом та поданням коротких анотацій усіх наявних періодичних видань, що вийшли на території Закарпаття згаданого періоду. Він включає 222 описи. Це описи, так званих, періодичних видань за періодичністю виходу, які поділяються на односторонні, тижневики, двотижневики, місячники, кварталники, річники. В своїх дослідженнях автор проаналізувала близько 1400 підшивок періодичних видань, уклавши їх в алфавітному порядку, окремо виділивши видання іноземними мовами. Серед бібліографічного переліку: независимая ежедневная газета КАРПАТОРУССКІЙ ГОЛОСЪ, щотижневик КАРПАТСКА НЕДЪЛЯ, Ежемесячный литературно-исторический журнал издающийся Обществом им. А. В. Духновича (1924 р.) та КАРПАТСКИ СВЪТЬ, КАРПАТСЬКА ПРАВДА: Орган комуністичної партії Чехословаччини (1922–1938 років випуску), КВАСЪ: Юмористическая газета, Педагогічний вѣстник КУЛЬТУРА (1921), Духовно-литературный журнал ЛИСТОКЪ (1885–1903 рр.), НАРОДНА ШКОЛА: Органъ Учительского Товариства Подкарпатской Руси, НАРОДНЯ СИЛА: Урядовий орган Української селянської партії (1936–1937 рр.), НАУКА: Духовна и по учительна новинка для угоруськаго народа (1897–1903 рр.), НАШЪ КАРПАТОРУССКІЙ ГОЛОСЪ: Независимая ежедневная газета (1934 р.), НАШ РОДНЬІЙ КРАЙ: Новинка для молодежи Подкарпатскоѣ РУСИ (1922–1939 рр.), НАША ШКОЛА: Педагогічний часопис (1935–1938 рр.), НЕДЪЛЯ: Еженедѣльна, политична, суспольна, литературна, безпартійна газета для подкарпатских русинов (1935–1939 рр.), ПОДКАРПАТСКАЯ РУСЬ: часопись посвящена для познания родного Краю (1923–1924 рр.).

Серед періодичних видань, що увійшли у бібліографічний покажчик, значиме місце займають духовно-церковні видання. Серед них: ПРАВОСЛАВНЬІЙ ВѢСТНИК (1923 р.), ПРАВОСЛАВНЬІЙ КАРПАТОРУССКІЙ ВѢСТНИК (1935 р.), ПРАВОСЛАВНЬІЙ ПУТЬ (1939 р.), СЛОВО БОЖІЕ

(1905, 1907 pp.), ЦЕРКОВНАЯ ГАЗЕТА: Восточно-католической церкви, соединенной съ римским патріаршескимъ престоломъ (1856–1858 pp.), ЦЕРКОВНИЙ ВЪСТНИК: Для русиновъ Австрийской Державы (1858 p.) та інші.

Унікальними виданнями пишається Наукова бібліотека Ужгородського національного університету. Серед них видання, згадане в бібліографічному покажчику О. Почекутової. Насамперед це: ПРОСВѢТА: Литературно-науковий и господарський мѣсячик (1925 p). У часописі вміщено статтю А. Волошина „Наш Президент”, в якій автор розглядає постать Т. Масарика, статтю „Два ювілеї”, що присвячена видатним особистостям – Т. Шевченку та О. Духновичу. Як данину 200-річчю з дня народження великого сина України – Тараса Шевченка, хочеться згадати про ще одне видання, одноразовий випуск, який датується 10 березнем 1926 року „ПРОСВѢТА” – Т. Шевченкові. Спеціальний випуск, виданий до 65 річниці з дня смерті Кобзаря.

Покажчик об’єднав в своєму переліку відомості про чималу кількість просвітницьких періодичних видань. Це: РІДНА ШКОЛА: Орган радикального українського і мадярського вчителства (1921 p.), СВѢТЛО: новинка для молоді (1913 p.), СВІТЛО: освітньо-господарський місячник (1933–1938 pp.), СКОБ: Мѣсячник воддѣлу при учительской семинарії (1927, октобер), УЧИТЕЛЬ: Прилога „Урядового Вѣстника школьного оддѣла цивильноѣ управи Подкарпатскоѣ Руси” (1923–1928), Педагогичный часопис (1929–1932 pp.). „Учитель” був присвячений педагогічним, шкільним справам, учительству, він друкував матеріали про видатних педагогів та просвітницьких діячів краю, а саме: О. Духновича, А. Кралицького, Т. Масарика, М. Врабеля та чеського педагога, одного з організаторів шкільництва на Закарпатті Йосифа Пешака.

Ще один просвітницький, педагогічний, унікальний часопис, що датується 1867 роком – УЧИТЕЛЬ: Педагогическій и народопросвѣщающій журнал. Цей часопис друкувався в

Унгарі (теперішній Ужгород), в типографії Карла Йегеря, видавцем та редактором якого був Андрей Рѣпаєв.

На окрему увагу заслуговує одне з найстаріших газетних видань нашого краю – газета „СВОБОДА”. До 1922 року газета виходить під назвою „Наука”. Початком виходу „Наука” є 1897 рік, у 1919 році газета змінює назву на „Руську країну”, хоча в цьому ж році газета повертає собі першу назву і лише у 1938 році виходить під назвою „Нова свобода”. Значне місце в газеті відводиться церковно-релігійній тематиці, реформуванню шкіл, вихованню дітей у християнському дусі, тверезості, боротьбі за автономні права закарпатців, газета виступала проти чехізації краю та руських підручників. Газета висвітлювала господарську кризу 1931–1933 років, голодомор на Україні. „СВОБОДА” відводила значне місце міжнародним подіям, приділяла увагу питанням культури, літератури, духовного розвитку. Серед авторів: А. Волошин, В. Гаджега, Д. Попович, М. Бращайко, Ф. Тіхий, І. Кондратович, В. Желтвай, К. Феделеш та ін.

Викликає інтерес науковців і галузева тематика періодичних видань Закарпаття ХІХ – І-ої половини ХХ століття. Ось лише невеликий перелік: ВЪСТАВОЧНЫЯ ИЗВЪСТІЯ (Освѣдомитель торгово-промышленной выставки въ Ужгородѣ (1927 р.), ГОСПОДАРЪ: Вѣстник Земледѣьской Коморы для края Подкарпаторусскаго (1934 р.), ЖЕЛЪЗНИЧНЫЙ ВѢСТНИКЪ: Орган Подкарпатскихъ руськихъ желѣзничаровъ (1928 р.), КАРПАТО-РУССКІЙ ОРЕЛЬ: Офіціальний органъ Культурно-спортивного общества (1936 р.), КООПЕРАТИВА: Часопись кооперативныхъ дружествъ въ Подкарпатской Руси (1921 р.), НАРОДНОЕ ЗДРАВІЕ: Ежемѣсячникъ (1928 р.), НОВА СЦЕНА: Мѣсячникъ театральнаго мистецтва (1939 р.), ПОДКАРПАТСКЕ ПЧОРСТВО: Илюстрована новинка пчоляровъ Подкарпатской Руси (1923–1925 рр.), ТЕХНІКА, огляди подій із світа техніки (1940 р.), ГАНДЯ: Подкарпатский Дружественный Вѣстник; Журналъ торговельнаго акціонернаго товариства „Гандя” (1939 р.) та ін.

Журнал ГАНДЯ виходив українською мовою із вкрапленням русинського діалекту. Автор бібліографічного покажчика О. Почекутова, аналізуючи це видання, наголошує про те, що читач часопису знаходив в ньому найрізноманітнішу тематику. Тут були статті „Гандя и звязанѣ с нею дружбаства”, „Да-что о Мукачевском замку”, „Як закладати школку”, „Жартовливѣ господарскѣ порады” та ін.

Серед суспільно-політичних часописів відомий журнал ГОЛОС ЖИТТЯ: Суспільно-політичний орган бідняцького селянства (1929–1931 рр.). Цей часопис призначався для селян і друкував публікації про радянську Україну – індустріалізацію, колективізацію, ріст газетних і книжкових видань та ін. Водночас, вихваляючи радянський устрій, „Голос життя” активно виступав проти чехізації краю, наполегливо відстоював інтереси селянства, давав різні поради селянам, зокрема, як краще вести сільське господарство. Однак, часопис публікував навіть художні твори: О. Вишні, М. Коцюбинського та ін. [2, с. 13].

Близькою до згаданого часопису була політично-соціальна газета ДЕНЬ (1922 р.), Независимая ежедневная газета КАРПАТОРУССКІЙ ГОЛОСЪ (1931–1944 рр.), НЕДЪЛЯ: Еженедільна, політична, суспільна, літературна, безпартійна газета для подкарпатських русинів (1935–1939 рр.) та ін.

На особливу увагу заслуговує ще одне видання. Це КАРПАТЪ: Общественная, церковная, науковая, литературная и экономическая газета (1873–1886 рр.); Органъ Епархіального правительства и Общества св. Василя Великого. Видавцем та редактором якого був Николай Голичковъ, видання друкувалось в тодишньому Унгварі в книгопечатні Йосифа Фейшевша. Дописувачами газети були А. Кралицький, Ф. Зболюцький, О. Кимак та ін. Автори порушували найрізноманітніші релігійні проблеми. Часопис видавався російським та українським язичієм. Останній номер „Карпата” побачив світ 20(13).04.1886 року.

Зупинившись лише на короткій характеристиці періодичних питань зазначеного періоду, немов поринаєш в

минулі століття, очима читача пірнаєш у вікову глибину. Великою заслугою в збереженні періодичних видань та донесенні цих унікальних джерел інформації до сучасного читача є праця бібліотечних працівників. Бібліотека Ужгородського національного університету сміливо пишається перлинами свого фонду, серед яких заслужене місце посіли періодичні видання минулих століть.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилюк Д. Цінне джерело з історії Закарпаття. *Преса Закарпаття XIX – I-ої половини XX століття* : бібліогр. покажч. Ужгород, 2010. С. 4.
2. Почекутова О. Преса Закарпаття XIX – I-ої половини XX століття : бібліогр. покажч. Ужгород : Говерла, 2010. 128 с.
3. Шумілова А. Проблеми збереження фонду газетних видань 1917–1925 років Державного архіву друку. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 2. С. 35–39.

**БЕЗПЕРЕРВНА БІБЛІОТЕЧНА ОСВІТА В
НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА**

Успішна діяльність будь-якої бібліотеки в значній мірі визначається професійним рівнем її співробітників.

Бібліотеки освітніх установ стають, а в багатьох випадках вже стали, центрами інформаційно-освітнього середовища. І для бібліотекарів час диктує нові правила професійної діяльності. Головним критерієм в роботі тепер є досягнення ефективності інформаційної діяльності всіх учасників освітнього процесу, високого рівня їх інформаційної культури.

Таким чином, кадрові ресурси стають найважливішою ланкою вдосконалення діяльності бібліотек освітніх установ. На сьогоднішній день підвищення кваліфікації бібліотекарів освітніх установ – необхідна умова досягнення нової якості освіти.

Сам термін „підвищення кваліфікації бібліотекарів”, який використовується в професійній сфері, трактується як „вдосконалення професійних знань, навичок і умінь, підвищення загальноосвітнього рівня бібліотекарів відповідно до новітніх досягнень культури, науки і техніки, передовим бібліотечним досвідом” [8, с. 116].

У статті „Що таке підвищення кваліфікації” Інститут ЮНЕСКО з інформаційних технологій в освіті розглядає термін „підвищення кваліфікації” більш широко – це формальне і неформальне навчання, необхідне для того, щоб штат установи або колектив був здатний виконувати повний спектр своїх службових обов’язків. У ході підвищення кваліфікації необхідно

навчитися, не просто виконувати роботу прийнятим в даний час чином, а постійно змінювати і удосконалювати методи роботи, покращуючи її якість [7].

У літературі виділяють наступні завдання, які вирішуються в ході заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації співробітників бібліотек:

1) забезпечення початкової підготовки бібліотекарів, які не мають спеціальної освіти і досвіду бібліотечної роботи;

2) сприяння перепідготовці бібліотечних кадрів, оскільки працівником-початківцем слід вважати не тільки людину, що вперше приступила до роботи в бібліотеці, а й таку, що має досвід бібліотечної роботи і спеціальну освіту, але перейшла на роботу за новою для неї посадою або функціональною спеціальністю;

3) здійснення підвищення кваліфікації бібліотекарів відповідно з їх посадою і обов'язками [4, с. 101].

Процес реформування системи підготовки та перепідготовки бібліотечних кадрів відбувається за багатьма напрямками. Розширено перелік професійних спеціальностей і спеціалізацій в бібліотечно-інформаційній сфері. Створені освітні стандарти нового покоління. Але головне – складається система безперервної бібліотечної освіти. „Її інтегральною ланкою стають підвищення кваліфікації і професійна перепідготовка кадрів, оскільки вони несуть основне навантаження з адаптації бібліотекарів до виконання нових функціональних обов'язків, пов'язаних з підвищенням соціальної ролі бібліотек в житті сучасного суспільства і їх технологічною модернізацією” [3, с. 41].

В умовах, коли в зв'язку з переходом системи підвищення кваліфікації на комерційну основу, відсутністю у більшості бібліотек вищих навчальних закладів коштів для оплати вартості навчання на курсах і семінарах, які організуються нашими бібліотечними навчальними центрами, питання підвищення кваліфікації, як правило, вирішують на рівні обласних методичних центрів. У більшості бібліотек

вищих навчальних закладів міста склалася власна практика навчання і підвищення кваліфікації.

Уже багато років Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (далі – НБ ЧНУ) вносить свій внесок у вирішення завдання зміцнення статусу бібліотеки освітнього закладу і підвищення престижу бібліотекаря. За цей час накопичено певний досвід підвищення кваліфікації працівників бібліотеки ЧНУ.

Працівники НБ ЧНУ у своїй роботі з підвищення кваліфікації керуються „Положенням про безперервну бібліотечну освіту працівників Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича”. Безперервну бібліотечну освіту здобувають бібліотекарі, незалежно від стажу, освіти і посади. Безперервна бібліотечна освіта (далі – ББО) у НБ ЧНУ ведеться відповідно до вимог Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” № 32/95-ВР від 27.01.1995 р. (зі змінами та доповненнями), Положення „Про Наукову бібліотеку Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича”, затвердженого ректором ЧНУ від 05.01.2004 р.

Система безперервної бібліотечної освіти бібліотечних працівників НБ ЧНУ є складовою частиною єдиної системи бібліотечної справи і сприяє розширенню та поглибленню професійних знань, вдосконаленню ділових якостей та підвищенню культурного рівня працівників бібліотеки, збагаченню засвоєння нових професійних знань у зв'язку із запровадженням сучасних автоматизованих бібліотечних технологій, при переході на іншу посаду чи ділянку бібліотечної роботи тощо. Здійснюється безперервна бібліотечна освіта безпосередньо в НБ ЧНУ, керує роботою науково-методичний відділ.

Система безперервної бібліотечної освіти персоналу НБ ЧНУ складається з двох рівнів:

1-й рівень – закріплення кадрового потенціалу НБ ЧНУ через навчання в „Школі молодого бібліотекаря” для розвитку і професійного становлення бібліотечної молоді.

Навчання в Школі здійснюється за Програмою курсів безперервної бібліотечної освіти „Школи молодого бібліотекаря” НБ ЧНУ. Цілі Програми – це формування у слухачів уявлень про основні напрямки діяльності НБ ЧНУ, а також знайомство молодих фахівців з основами діяльності НБ ЧНУ з урахуванням організаційно-технологічних і методичних рішень, особливостей розвитку бібліотеки у зв’язку зі впровадженням автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів, вивчення основних документів НБ ЧНУ, правил, положень, інструкцій, зразків бібліотечної діяльності.

Навчання в „Школі” здійснюється протягом календарного року без відриву від основної роботи відповідно до плану роботи НБ ЧНУ.

По закінченні курсу слухачам пропонується анкета слухача „Мої враження від участі в роботі „Школи молодого бібліотекаря”. Результати анкетування обробляються, пропозиції та зауваження враховуються в подальшій роботі „Школи”.

По закінченню „Школи молодого бібліотекаря” слухачі пишуть реферат згідно з вивченим матеріалом, який потім зачитують на засіданні Методичної ради чи на колективних зборах НБ ЧНУ.

Слухачам по закінченню „Школи молодого бібліотекаря” керівництвом НБ ЧНУ видаються сертифікати.

2-й рівень ББО – це професійний розвиток, до якого входить: вивчення інноваційного досвіду; бібліографічні огляди спеціальної літератури; професійна самоосвіта; науково-практичні конференції, семінари.

Програми та навчальні плани ББО розробляються завідувачами відділів структурних підрозділів НБ ЧНУ разом з науково-методичним відділом та погоджуються з методичною бібліотечною радою, затверджуються директором бібліотеки.

НБ ЧНУ – обласний методичний центр бібліотек вищих навчальних закладів Чернівецької області, подає річний звіт про організацію та проведення науково-практичних семінарів, конференцій, нарад, інших заходів та план роботи на наступний

рік з БПО до Науково-методичної бібліотечної комісії та Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Т. Шевченка (методичного центру бібліотек вищих навчальних закладів України), через Зональний методичний центр бібліотек вищих навчальних закладів західного регіону України, Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені І. Франка [5, с. 11].

Відповідальність за організацію ББО покладається у бібліотеці на науково-методичний відділ, а у відділах – на керівників відділів.

Ефективними формами ББО в НБ ЧНУ є конференції, цикл практичних семінарів, круглих столів, які двічі на рік проводяться на базі обласного методичного центру НБ ЧНУ, а також участь працівників бібліотеки у всеукраїнських конференціях для бібліотек вищих навчальних закладів міста Чернівці та України.

За останні роки бібліотекою проведено чимало заходів, які сприяли безперервній бібліотечній освіті не тільки працівників НБ ЧНУ, але й бібліотекарів Буковини та інших регіонів України. Цьому свідчать наступні заходи:

– Науково-практичні семінари: „Бібліотеки вищих навчальних закладів м. Чернівці сьогодні та перспективи їх розвитку” „Стан інформаційного забезпечення навчального процесу: досвід бібліотек обласного методичного об’єднання м. Чернівці”, „Бібліотеки вищих навчальних закладів – через традиції до інновацій” (на базі бібліотеки БДМУ), „Репозитарії, електронні ресурси – створення, використання, інтеграція в науковий інформаційний простір”, „Красознавча діяльність бібліотек вищих навчальних закладів”, „Бібліотечний сервіс та ресурси: рівень осучаснення та активізація діяльності”, „Засоби та методи формування іміджу бібліотеки” та ін.

– Засідання круглих столів: „Обговорення питань з впровадження в роботу ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги

та правила складання”, „Соціологічні дослідження в бібліотеці як інструмент оцінки діяльності та визначення ефективності роботи” та ін.

– Семінари-практикуми для працівників бібліотек вищих навчальних закладів: „Аналітико-синтетична обробка документів як основа функціонування довідково-бібліографічного апарату бібліотеки та задоволення інформаційних потреб”, „Соціологічні дослідження в бібліотеці як інструмент оцінки діяльності та визначення ефективності роботи” та ін.

– Всеукраїнська науково-практична конференція „Бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: історія та сучасність” з нагоди 160-річчя з дня заснування Наукової бібліотеки ЧНУ.

Важливою ланкою в професійному розвитку персоналу є також комунікативно-професійні зв'язки або професійні контакти з бібліотечними фахівцями інших бібліотек міста, можливість безпосереднього знайомства з досвідом роботи бібліотек України та зарубіжжя. Адже творчі відрядження, екскурсії – найбільш емоційна форма навчання. Є приказка, що „краще один раз побачити, ніж сто разів почути”. Особистісне спілкування, створення ділових контактів працює на тривалу перспективу. Наприклад, НБ ЧНУ налагодила співпрацю з бібліотеками університетів Румунії (Сучавський університет „Стефан чел Марє” та університет Бабеш-Бояй, м. Клуж-Напока). Також протягом багатьох років обслуговуємо студентів в рамках виконання умов Угоди про співробітництво між університетами з Карлового університету (м. Прага, Чеська Республіка), Ягелонського університету (м. Краків, Польща).

З 2014 р. в НБ ЧНУ з метою активізації творчої професійної діяльності; стимулювання росту кваліфікації, професіоналізму, ефективності і результативності праці; диференціації оплати праці; підвищення заробітної плати працівників, відповідно до якості і результатів роботи, проведено 4 атестації, на яких атестовано 48 бібліотечних працівників.

Атестація проводиться відповідно до Закону України „Про професійний розвиток і атестацію працівників” № 4312-VI від 12.01.2012 р., наказу Міністерства культури і туризму України „Про затвердження Положення про проведення атестації працівників підприємств, установ, організацій та закладів галузі культури” № 44 від 16.07.2007 р., зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.09.2007 р. за № 1023/14290 та з метою об’єктивної оцінки професійної кваліфікації і ділових якостей бібліотечних працівників, для визначення можливостей їх професійного і посадового росту, а також „Положенням про атестацію бібліотечних працівників Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича” № 127 від 13. 10. 2014 р.

Одним з найефективніших основоположних видів підвищення кваліфікації вважається самоосвіта [2, с. 155].

Важливу роль в самоосвіті займає професійне читання. Тому методисти НБ ЧНУ допомагають посилити інформованість працівників, використовуючи такі форми роботи, як: інформаційні огляди новинок професійного друку, виставки літератури, розміщення інформації на стенді, консультування бібліотекарів з питань самоосвітнього читання та ін.

Отже, головне завдання безперервної бібліотечної освіти для бібліотекарів ЧНУ – це перш за все вдосконалення кваліфікаційного рівня працівників; по друге – неперервність (працівники систематично беруть участь в навчальних заходах, що направлені на підвищення професійної майстерності); по-третє – диференційованість навчання (в залежності від спеціалізації і належності до різних підрозділів бібліотеки, стажу роботи).

Колектив НБ ЧНУ чітко усвідомлює, що робота в сучасних умовах – це постійний пошук невикористаних резервів. І сьогодні, одним з важливих завдань, що ставить перед собою колектив, є створення позитивного іміджу не тільки закладу, а й бібліотечного працівника. Саме від професійного рівня, інтелектуальних та комунікативних якостей

бібліотекаря та враження, яке він справляє на користувача, певною мірою залежить статус і роль бібліотеки й у вузі, а також і в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраева Ю. Б., Очирова Э. С. Библиотеки – методические центры : инициаторы профессионального развития : науч.-практ. пособ. Москва : Литера, 2009. 96 с.
2. Бачалдин Б. Н., Инькова Л. М. Менеджмент в научно-методической работе : в помощь библиотекарю. Москва, 1993. 255 с.
3. Бочарникова Е. С. Профессиональное развитие библиотечных специалистов. *Научные и технические библиотеки*. 2008. № 6. С. 41–45.
4. Ванеев А. Н. Методическое обеспечение библиотечной деятельности. Москва, 2000. 139 с.
5. Загородна Н. М. Бібліотеки вищої школи. *Крайова освіта*. 2010. 28 квіт. (№ 15/16). С. 11–12.
6. Загородна Н. НБ ЧНУ – обласний методичний центр. *Університетський вісник*. 2010. Трав. – черв. (№ 5). С. 16–17.
7. ИИТО ЮНЕСКО. Что такое повышение квалификации. URL : <http://websoft.ru/db/wb/1AE35D3CA08D>
8. Словарь библиотечных терминов / общ. ред. О. С. Чубарьян. Москва : Книга, 1976. С. 116–117.

Сергій Назаровець

Київський національний університет культури і мистецтв,
доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційних наук
(м. Київ)

ВИКОРИСТАННЯ ДОДАТКІВ ДЛЯ СМАРТФОНІВ СЕРЕД ДОКТОРАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ „КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ” ДЛЯ НАВЧАННЯ ТА ПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні веб-інструменти активно використовуються для навчання та провадження наукової діяльності, а вчені, викладачі та студенти з різних країн продовжують шукати можливості для їх ефективного використання. Жвавий інтерес академічної спільноти до спеціалізованих веб-інструментів призвів навіть до появи таких феноменів як, наприклад, Ubiquitous Learning – навчання в середовищі, де всі учасники навчального процесу мають постійний онлайн-доступ до освітніх ресурсів та пристроїв [1], або Science 2.0 – використання вченими сучасних інтернет-технологій для проведення та презентації результатів наукових досліджень [2, 3].

Одними з найпопулярніших пристроїв, що забезпечують стабільний зв'язок з Інтернетом стали смартфони – кишенькові персональні комп'ютери, що доповнені функціональністю мобільного телефону. За допомогою сучасних смартфонів користувач може одночасно виконувати декілька завдань, зокрема переглядати веб-сторінки, користуватися електронною поштою, читати електронні книги, слухати аудіо та дивитися відео. Крім того, смартфони використовують операційні системи, які відкриті для розробки програмного забезпечення сторонніми розробниками, що дозволяє усім охочим створювати спеціалізовані освітні та наукові додатки і, таким чином, смартфони з легкістю можуть бути використані для задоволення потреб навчання чи наукової діяльності.

Різноманітні безкоштовні та комерційні додатки для освіти і науки доступні в інтернет-магазинах, серед яких програми для пошуку, перегляду, управління науковими документами, академічні бази даних, онлайн-словники та енциклопедія, офіційні додатки від відомих наукових видавництв та конференцій, спеціалізовані соціальні сервіси для науковців, інструменти для конкретних наукових дисциплін тощо. Також, для користувачів доступно багато універсальних додатків для смартфонів, які можна використовувати зокрема й для науково-освітніх потреб. Окремо потрібно відзначити, що існує великий вибір додатків для зберігання та читання електронних книг у різноманітних форматах, таким чином електронна освітня та наукова література завжди доступні для користувача у будь-який час та в будь-якому місці.

Однак, попри великий вибір спеціалізованих додатків та стрімкий ріст кількості користувачів смартфонів, їх використання саме для наукових та освітніх потреб далеко неоднозначне та потребує окремого вивчення. Молоді люди є активними користувачами Інтернету та смартфонів, відтак, більшість досліджень присвячені вивченню поведінки студентів коледжів та університетів щодо використання смартфонів для потреб освітнього процесу та науково-дослідницької діяльності. Найкраще спеціалізовані смартфонні додатки зарекомендували себе серед студентів, що вивчають медицину та сестринську справу – низка досліджень доводить, що спеціалізовані додатки для смартфонів та планшетів виявились корисними для майбутніх фахівців у галузі медицини [4-6]. Водночас, смартфони успішно використовувались для вирішення окремих завдань і у інших наукових дисциплінах, зокрема в галузі фізики [7].

Разом з тим, коли дослідження зосереджувались не на вивченні перспектив використання одного додатку, а смартфонів в цілому, то результати були не завжди такими оптимістичними. Виявлено, що студенти частіше користуються смартфонами для комунікаційних потреб, за використання електронної пошти та додатків популярних соціальних мереж,

таких як Facebook, або Twitter, аніж використовують смартфони в навчальних, чи наукових цілях [8]. Крім того, попри потужний освітній потенціал смартфонів, встановлено, що смартфони можуть відволікати увагу студентів, а відтак вони приносять більше шкоди, ніж користі в освітній процес [9].

Попри стрімкий ріст кількості користувачів смартфонів, питання читання навчальних та наукових електронних книг за допомогою додатків до смартфонів залишається поки малодослідженим. Потрібно розуміти, що з появою електронних книг не просто відбулась заміна формату документів – з паперового на електронний, а електронні книги внесли суттєві зміни й у сам процес вивчення та дослідження [10]. При цьому, ми нині можемо спостерігати дуже своєрідне поєднання читацьких смаків – коли електронні книги та друковані книги використовуються одночасно і часто вони доповнюють одне одного [11].

Результати досліджень показують, що існує суттєва відмінність між використанням навчальних та наукових електронних книг, та приміром художніх електронних книг. Так, студенти, як правило, надавали перевагу паперовим підручникам, а електронні книги використовували для читання на дозвіллі. Аспіранти частіше використовували смартфони та комп'ютери для читання академічних електронних книг але, водночас, вони так само часто й роздруковували наукові документи для читання [12]. Дані висновки підтверджуються і результатами інших досліджень, у яких теж стверджується, що незважаючи на можливість отримати швидкий доступ до додаткового контенту та інші додаткові можливості, студенти більш схильні використовувати друковані підручники, ніж електронні [13].

Подібні обмеження щодо використання смартфонів виявлено і щодо читання виключно наукових текстів – молоді дослідники регулярно використовували смартфони для швидкого пошуку наукової інформації, але дуже рідко використовували для читання повних текстів наукових документів [14]. Таким чином, хоча згаданих досліджень

недостатньо, щоб побудувати глобальні висновки, можемо припустити, що електронні книги потребують певного вдосконалення для кращого використання у навчальному та науковому процесі.

Метою даного дослідження стало вивчення використання додатків для смартфонів для навчання та провадження наукової діяльності серед докторантів Національного університету „Кієво-Могилянська академія” першого року навчання. Результати дослідження повинні допомогти краще зрозуміти мотиви використання додатків для смартфонів в освітній та науковій діяльності сучасних аспірантів.

Докторська школа НаУКМА – структурний науково-навчальний підрозділ, що забезпечує підготовку науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації через традиційну аспірантуру та через структуровані PhD програми. Відповідно до принципів засад органічного поєднання навчання та наукової роботи в системі вищої освіти, що її сповідує Національний університет „Кієво-Могилянська академія”, усіх аспірантів залучено до участі в науковій роботі НаУКМА. Таким чином, аспіранти НаУКМА першого року – оптимальна група для вивчення використання смартфонів в освітньому та науковому процесі, адже вони прослуховують низку навчальних курсів та, водночас, виконують власне оригінальне наукове дослідження.

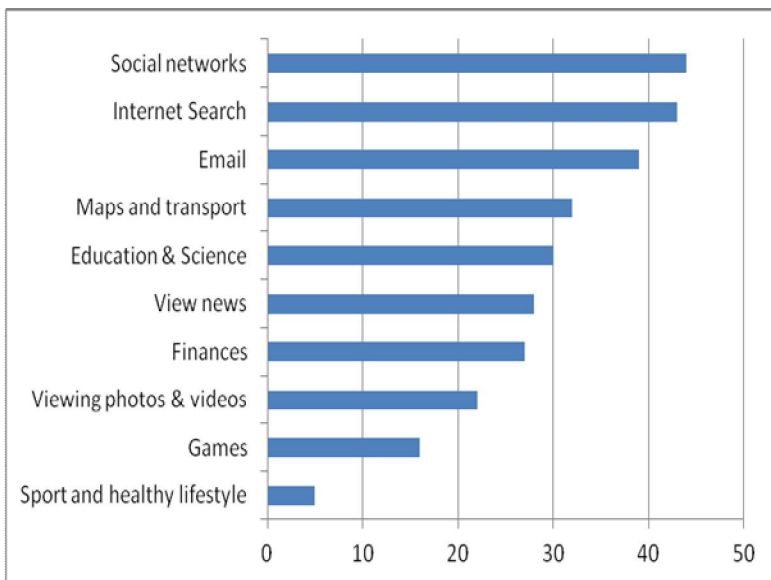
Серед аспірантів Докторської школи НаУКМА першого року навчання за допомогою онлайн-анкети було проведено опитування, що відбувалося протягом січня 2017 року. Для того, щоб виявити можливі особливості використання додатків для смартфонів серед представників різних наукових галузей, аспірантів Докторської школи НаУКМА було умовно розділено на 3 групи, відповідно до їх спеціальностей: Natural science (15), Social science (21), Humanities (13).

В опитуванні взяли участь 85,9% аспірантів Докторської школи НаУКМА першого року навчання (49 з 57 аспірантів). Один аспірант заявив, що не користується смартфоном, решта відмовились взяти участь у опитуванні. Серед респондентів 29

жінок та 20 чоловіків, віком 22-48 років (середній вік учасників – 26 років).

Преважна більшість аспірантів виявились досвідченими користувачами смартфонів: 33% (16) опитаних користуються смартфонами вже понад 5 років, 27% (13) – 4-5 років, 22% (11) – 2-3 роки і лише 18% (9) аспірантів користуються смартфоном менше 1 року. Щогодини звертаються до смартфони 57% (28) аспірантів, 41 (20) щоденно і 2% (1) аспірантів користується смартфоном не кожного дня. Більшість аспірантів 73% (36) використовували смартфони оснащені операційною системою Android, 22% (11) – iOS, 6% (3) – Windows, 2% (1) – BlackBerry (було дозволено кілька варіантів відповідей).

Найпопулярнішими місцями, де аспіранти найчастіше користуються смартфоном, виявились: громадський транспорт – 59% (29), дім – 59% (29), університет – 47% (23), заклади харчування – 14% (7). Більшість аспірантів користуються соціальними мережами на своїх смартфонах – 90% (44), проводять пошук в Інтернеті – 88% (43) та обмінюються повідомленнями електронної пошти – 80% (39). Також аспіранти доволі часто використовують освітні та наукові додатки – 60% (30) і переглядають новини – 57% (28). Значно рідше за допомогою смартфонів вони слідкують за фінансовою ситуацією та курсами валют – 27% (13), переглядають фото, аудіо та відео – 22% (11), грають в ігри – 16% (8) і використовують додатки для занять спортом – 10% (5) (Діагр. 1).

Діаграма 1. Тематика найпопулярніших додатків для смартфонів серед аспірантів Докторської школи НаУКМА першого року навчання

Найчастіше на смартфони аспірантів було встановлено такі додатки, як: веб-переглядачі (Chrome, Safari, Opera), соціальні сервіси (Facebook, VK, Twitter, Instagram), електронна пошта (Gmail, Outlook), месенджери (Viber, Messenger, Telegram), читанки (iBooks, FBReader, Adobe Acrobat, Moon+ Reader), хмарне сховище Google Drive, український банківський клієнт Privat24, Google Translate, Google Maps, та Google Search.

Аспіранти дізнаються про нові корисні додатки для смартфонів, як правило, завдяки інформації з різноманітних медіа-каналів 41% (20) та від своїх колег 41% (20). Значно менше у пошуку додатків аспірантам допомагають викладачі 18% (9) і лише 4% (2) аспірантів відповіли, що проводять самостійний цілеспрямований пошук потрібних додатків для смартфонів.

У відповідях аспірантів на попередні питання жодних істотних відмінностей між спеціальностями не було виявлено, проте зафіксовано особливості щодо використання додатків для освітніх та наукових потреб (Таблиці 1-3). Більшість з названих аспірантами таких додатків виявились не вузько спеціалізовані, а універсальними, які аспіранти просто пристосовують для своїх навчальних та наукових завдань.

Аспіранти усіх груп позитивно оцінили зручність використання додатки для смартфонів, якими вони користуються у процесі навчання та проведення досліджень. За п'ятибальною школою (1 – дуже незручно, 5 – дуже зручно) аспіранти оцінили зручність використання додатків для смартфонів у загальному в 4 бали, при цьому найменше задоволені користувачі гуманітарних дисциплін (Natural science – 4,3; Social science – 4,1; Humanities – 3,8).

Таблиця 1. Додатки для смартфонів, що використовують аспіранти в процесі навчання та проведення досліджень (Natural science)

Natural science	
Databases and reference collection	ChemSpider
Dictionaries and Translators	Google Translate
Ebook Readers	PDF Reader, FBReader, AdobeAcrobate, PDF Viewer, Moon+ Reader, EBookDroid
Email	Gmail,
Office suite	WPS Office, Polaris Office, Microsoft Office Mobile
Online courses and presentations	edX, Coursera, TED
Reference managers	Mendeley
RSS-readers	Feedly, Digg Reader
Web Browser	Chrome, Safari, Opera

Таблиця 2. Додатки для смартфонів, що використовують аспіранти в процесі навчання та проведення досліджень (Social science)

Social science	
Audio and Video	SoundCloud, Youtube
Cloud storage	Dropbox, OneDrive, Google Drive
Dictionaries and Translators	Google Translate, Word of the Day, Phrasal Verbs Dictionary, English Synonyms Dictionary, Offline Dictionary, Multitran
Ebook Readers	Adobe Acrobat, EBookDroid, Amazon Kindle, Cool Reader, iBooks
Email	Outlook, Gmail
Messengers	Viber, Messenger
Office suite	Microsoft Office Mobile, WPS Office, OfficeSuite
Online courses and presentations	Coursera, TED, CFA Program Study, iTunes U, TOEIC Test Practice
Reference managers	Mendeley, REfMe
RSS-readers	Inoreader, RSS Reader, Digg Reader, Feedly
Social networks	Google+, Facebook
Tools	CamScanner
Web Browser	Chrome, Safari

Таблиця 3. Додатки для смартфонів, що використовують аспіранти в процесі навчання та проведення досліджень (Humanities)

Humanities	
Dictionaries and Translators	Offline Dictionary, Google Translate
Ebook Readers	Adobe Acrobat
Office suite	Polaris Office
Online courses and presentations	Coursera, TED, Duolinguo, Memrise
Productivity	Trello, Evernote

software	
Reading and publishing platform	Scribd
Reference managers	Mendeley
RSS-readers	Feedly, RSS Reader, FeedLab
Web Browser	Chrome

Більшість аспірантів читає наукові електронні статті та книги переважно за допомогою ноутбуків та персональних комп'ютерів – 76% (37), лише 12% (6) читають за допомогою смартфонів і так само 12% (6) за допомогою електронних читанок. Найпопулярнішим форматом електронних книг серед аспірантів виявився PDF – 94% (46), FB2 – 29% (14), EPUB – 10% (5), інші формати (MOBI, TXT, DOC, DJVU, HTML) – 14%.

Водночас, більше половини аспірантів 55% (27) спорадично використовують й смартфони для читання наукових та освітніх документів, при чому найчастіше читають зі смартфонів представники природничих дисциплін, а найрідше аспіранти, що вивчають соціальні науки: Natural science – 80% (12); Social science – 43% (9); Humanities – 46% (6)

Загалом, аспіранти низько оцінили зручність читання електронних наукових документів за допомогою смартфонних додатків – 2,7 за п'ятибальною шкалою (1 – дуже незручно, 5 – дуже зручно), а найбільш незадоволеними додатками виявились представники Social science – 2,3 та Humanities – 2,5, натомість, зручність додатків відносно добре була оцінена аспірантами Natural science – 3,3

Згідно з результатами дослідження найпопулярнішими додатками серед аспірантів Докторської школи НаУКМА першого року навчання були різноманітні соціальні додатки (Facebook, VK, Twitter, Instagram), веб-браузери та додаток Google Search, відтак аспіранти використовують смартфони радше для спілкування, пошуку та перегляду різноманітної

побутової інформації в Інтернеті, ніж для навчальних чи наукових потреб.

Для виконання освітніх та наукових завдань аспіранти вказали, що використовують переважно не спеціалізовані, а універсальні додатки, зокрема й такі соціальні програми як Facebook, чи Google+. Дослідження показують, що додатки для смартфонів дозволяють користувачам нагромаджувати соціальний капітал [15]. Відповідно, аспіранти можуть також використовувати соціальні смартфонні додатки для побудови власного електронного іміджу, розширення мережі наукових контактів та ефективного представлення власних робіт.

Подібне спеціалізоване застосування мають RSS-рідери, які можуть використовуватись для оперативного відслідковування новин з популярних ЗМІ, так і для оперативного отримання сповіщень про появу нових публікацій у вибраних наукових виданнях.

Загалом, аспірантами було вказано мало спеціалізованих освітніх додатків та наукових інструментів, порівняно з тією кількістю, що доступні для завантаження в Інтернет-магазинах. Більшість користувачів смартфонів застосовують дуже прості практики при пошуку та встановленні додатків [16], відтак, аспіранти можуть просто не знати про існування відповідного корисного додатку. Важливу роль в процесі інформування аспірантів про нові інструменти повинні відігравати викладачі, однак дослідження показало, що це поки ненадійний канал отримання інформації про освітні та наукові додатки для смартфонів, а вивчення використання смартфонів серед самих викладачів потребує проведення окремого дослідження.

Серед наукових додатків, що були названі аспірантами, можна окремо виділити бібліографічний менеджер Mendeley та додаток для хіміків ChemSpider, а серед освітніх додатки від відомих платформ онлайнкурсів, зокрема Coursera та edX. Така невисока активність використання спеціалізованих додатків дозволяє припустити, що користувачі потребують створення досконаліших додатків, а особливо в галузях соціальних та гуманітарних наук.

Попри те, що аспіранти переважно задоволені функціональними можливостями смартфонів для виконання освітніх та наукових завдань, більшість аспірантів не читає наукові публікації зі смартфонів, а надають перевагу ноутбукам та персональним ПК. Причиною цього, найімовірніше, є надзвичайна популярність серед аспірантів використання документів у форматі PDF. Особливості читання документів у форматі PDF добре відомі і щоб зробити цей процес максимально зручним для користувачів потрібні спеціальні інструменти з адаптивним дизайном [17].

Водночас, провідні наукові видавці переважно пропонують користувачам завантажувати публікації у форматі PDF, а також у цьому форматі більшість науковців самоархівують свої препринти. Таким чином, аспірантам простіше працювати з пристроями, на яких зручніше переглядати PDF-файли, аніж додатково конвертувати файли у формат, який би краще підходив для читання за допомогою смартфонних додатків.

Відповідно, подальший успіх додатків для смартфонів у процесі читання наукових документів залежатиме від вдосконалення програм для перегляду і роботи з PDF-документами, які б враховували потреби науковців, повсюдного використання альтернативних форматів представлення документів на сайтах наукових видавництв чи появи швидких та надійних конверторів, що дозволять легко переводити специфічні наукові тексти у різні формати.

Подальші дослідження повинні виявити взаємозв'язок між використанням студентами цих додатків і їх успішністю. Дослідження фокусує свою увагу виключно на докторантах Національного університету „Києво-Могилянська академія” першого року навчання. Будь-які результати та висновки, що впливають з цього дослідження поширюються виключно на аспірантів Національного університету „Києво-Могилянська академія” першого року навчання. Щоб зробити більш далекосяжні висновки, дослідження повинно містити значно більшу вибірку аспірантів з різних університетів України.

Попри згадані обмеження, дослідження дає цінну інформацію про практику використання спеціалізованих науково-освітніх додатків для смартфонів серед аспірантів, відтак воно може бути корисним для дослідників, для викладачів, бібліотекарів, розробників, які зацікавлені у вивченні перспектив використання сучасних Інтернет-технологій у науці та освіті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Park Y. A pedagogical framework for mobile learning: categorizing educational applications of mobile technologies into four types. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*. 2011. Vol. 12, No. 2. P. 78–102.
2. Shneiderman B. Science 2.0. *Science*. 2008. Vol. 319, No. 5868. P. 1349–1350.
3. Burgelman J.-C., Osimo D., Bogdanowicz M. Science 2.0 (change will happen). *First Monday*. 2010. Vol. 15, No. 7.
4. Lau C., Kolli V. App use in psychiatric education: a medical student survey. *Academic Psychiatry*. 2017. Vol. 41, No. 1. P. 68–70.
5. Sandholzer M., Deutsch T., Frese T., Winter A. Predictors of students' self-reported adoption of a smartphone application for medical education in general practice. *BMC Medical Education*. 2015. Vol. 15, No. 1. P. 91.
6. George T. P., DeCristofaro C. Use of smartphones with undergraduate nursing students. *Journal of Nursing Education*. 2016. Vol. 55, No. 7. P. 411–415.
7. Shi W.-Z., Sun J., Xu C., Huan W. Assessing the use of smartphone in the university general physics laboratory. *EURASIA Journal of Mathematics, Science & Technology Education*. 2016. Vol. 12, No. 1. P. 125–132.
8. Mansour E. A. H. Use of smartphone apps among library and information science students at south valley university, egypt. *The Electronic Library*. 2016. Vol. 34, No. 3.
9. You can lead a horse to water but you cannot make him learn: smartphone use in higher education / C. C. Tossell, P. Kortum, C. Shepard et al. *British Journal of Educational Technology*. 2015. Vol. 46, No. 4. P. 713–724.
10. Raynard M. Understanding academic e-books through the diffusion of innovations theory as a basis for developing effective marketing and

- educational strategies. *The Journal of Academic Librarianship*. 2017. Vol. 43, No. 1. P. 82–86.
11. Staiger J. How e-books are used. *Reference & User Services Quarterly*. 2012. Vol. 51, No. 4. P. 355–365.
 12. Wang S., Bai X. University students awareness, usage and attitude towards e-books: experience from china. *Journal of Academic Librarianship*. 2015.
 13. Woody W. D., Daniel D. B., Baker C. A. E-books or extbooks: students prefer textbooks. *Computers & Education*. 2010. Vol. 55, No. 3. P. 945–948.
 14. Where and how early career researchers find scholarly information / D. Nicholas, C. Boukacem-Zeghmouri, B. Rodríguez-Bravo et al. *Learned Publishing*. 2017. Vol. 30, No. 1. P. 19–29.
 15. Cho J. Roles of smartphone app use in improving social capital and reducing social isolation. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. 2015. Vol. 18, No. 6. P. 350–355.
 16. Dogruel L., Joeckel S., Bowman N. D. Choosing the right app: an exploratory perspective on heuristic decision processes for smartphone app selection *Mobile Media & Communication*. 2015. Vol. 3, No. 1. P. 125–144.
 17. Moustafa K. Improving pdf readability of scientific papers on computer screens. *Behaviour & Information Technology*. 2016. Vol. 35, No. 4. P. 319–323.

АВСТРІЙСЬКА БІБЛІОТЕКА – МІСТОК МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПОЮ

Восени 1991 року, після проголошення Незалежності України, в Чернівецькому державному університеті визріла думка про доцільність відкриття при університеті науково-дослідного Центру буковинознавства, метою якого стало б дослідження історії, літератури, архітектури та звичаїв буковинського краю. Вперше цю ідею висунув професор кафедри німецької мови Тарас Кияк, який мав налагоджені контакти з Австрією та Німеччиною. Відбулась зустріч з керівником секції культурних зв'язків зі Східною Європою Міністерства закордонних справ Австрії, відомим політичним і громадським діячем, ученим та дипломатом п. д-ром Бернгардом Штільфрідом. Ініціативу щодо Центру було узгоджено, а в ході обговорення виникла ідея про відкриття при ньому Австрійської бібліотеки (АБ). Отож, 17 березня 1992 року в Чернівцях був офіційно відкритий науково-дослідний Центр буковинознавства при Чернівецькому державному університеті, а разом з ним і Австрійська бібліотека, на той час єдина в Україні. Символічно, що і Центр буковинознавства, і Австрійська бібліотека, які стали мостами відносин між Україною та Європою, знаходились на території, на якій ще якийсь рік тому функціонувала кафедра „наукового комунізму” ЧДУ... Це було однією з подій, коли Україна повертала своє обличчя зі східного напрямку на західний...

До речі, того ж самого року, восени також за сприяння п. Б. Штільфріда були відкриті АБ в Києві та Львові і таким чином наші три бібліотеки стали вперше в Україні представниками і носіями австрійської літератури і культури. Згодом ще були відкриті бібліотеки у Харкові (1996 р.) і

Дрогобичі (2009 р.). Окрім цих п'яти бібліотек, 12 вересня 2016 року у м. Кропивницький була відкрита австрійська фахова бібліотека Бернгарда Штільфріда при Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка. А книжковий фонд бібліотеки складає в основному приватна бібліотека п. Штільфріда з кількістю понад 2600 примірників, яка була передана університету після його смерті. Слід зазначити, що за великий особистий внесок у розвиток українсько-австрійських відносин, а також популяризацію наукових та мистецьких досягнень українського народу доктор Бернгард Штільфрід отримав від Президента України в 2000 р. орден „За заслуги” III ступеня, а також був удостоєний звання „Doctor Honoris Causa” Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Львівського національного університету імені Івана Франка. Загалом, починаючи з 1986 р., коли була заснована перша австрійська бібліотека в Кракові, на сьогоднішній день функціонують 66 бібліотек більш ніж у 28 країнах світу, і не тільки на теренах колишньої Австро-Угорської імперії, але й в найвіддаленіших куточках світу (Ізраїль, Туреччина, Грузія, Вірменія, Казахстан тощо).

Бібліотечний фонд АБ Центру буковинознавства на початку свого заснування становив 2500 книг. В основному це були твори про історію Австрії, її законодавство, економіку, міжнародні відносини, мовознавство тощо. Великий масив також складала класична та сучасна художня література, представлена такими відомими іменами, як Штефан Цвайг, Роберт Музіль, Йоганн Нестрой, Йозеф Рот, Рудольф Касснер, Томас Бернгард, Альфред Польшар, Пауль Целан, Роза Ауслендер, Інгеборг Бахманн та ін. Все це було подарунком Австрії Чернівецькому університету. І з тих пір фонди австрійської бібліотеки щорічно поповнюються за рахунок коштів Федерального міністерства Європи, інтеграції та закордонних справ Австрії (в середньому 100-200 книг щорічно). Список бажаних книг складається на основі нових

видань, каталогів австрійських та німецьких видавництв та з урахуванням побажань викладачів Чернівецького університету.

Сьогодні фонд АБ нараховує близько 9500 примірників. Слід також зазначити, що з 2006 р. в бібліотеці представлена також література зі Швейцарії, яку надсилають нам з Посольства Швейцарії у Києві. На сьогодні її кількість сягає близько 200 примірників. У 2011 р. у зв'язку з фактичним припиненням існування Центру буковинознавства АБ переїхала в приміщення Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Фонди АБ цікавими є, перш за все, для германістів, які мають літературу для вивчення сучасної німецької мови, її граматики тощо. У 90-х роках, коли ще було мало оригінальної новітньої української чи перекладної літератури з юридичних чи економічних питань, послугами АБ користувались фахівці цих факультетів, які володіли німецькою. Цікаво, що й зараз світова наука високо цінує праці таких відомих науковців як Ервін Чаргаф (біохімік, чернівчанин, що працював в Австрії, США, Франції, Німеччині) та Йозеф Алоїз Шумпетер (австрійський та американський економіст, який на початку ХХ ст. працював у Чернівецькому університеті). Саме в Чернівцях було ініційовано проведення міжнародного Шумпетерівського форуму, оскільки його книга „Теорія економічного розвитку”, яка є настільною книгою нобелівських лауреатів, написана саме в Чернівцях.

Протягом року-двох з часу свого заснування Центр буковинознавства налагодив тісні зв'язки з „Австрійською Кооперацією” у Відні (яку очолив вже згаданий д-р Штільфрід) та Інститутом Буковини в Аугсбурзі, директором якого тоді був проф. Йоганнес Гампель. Це були інституції, спільно з якими вже регулярно проводились (у Чернівцях, Аугсбурзі, Сучаві) спільні наукові конференції на буковинську тематику. Але важливо, що наші партнери досить швидко (вже з 1993 р.) знайшли австрійські (німецькі) організації, які проводили 2-3-тижневі мовні курси для іноземців або ж зустрічі молоді Німеччини (Австрії) з представниками інших країн. Таким чином, студенти нашого університету отримали можливість

покращити свої німецькомовні знання за кордоном. Підраховано, що за період 1993-2010 рр. більше сотні студентів скористалися цими можливостями. У цьому всьому значну роль відіграла Австрійська бібліотека. Адже студентів, бажаючих поїхати за кордон, завжди було багато. Для відбору на поїздку кандидатам потрібно було пройти конкурс (диктант німецькою мовою та співбесіда). Для останньої був складений перелік питань про німецьку/австрійську літературу (автори, головні твори), знаменитих композиторів, основні моменти старої та нової історії, державний устрій тощо. Отож, перед конкурсами зацікавлені студенти приходили в бібліотеку за літературою для покращення своїх знань про ці дві німецькомовні країни. Крім цього, немало германістів користувались фондами Австрійської бібліотеки також для виконання своїх курсових, дипломних, магістерських робіт.

Значну допомогу в успішній роботі бібліотеки відігравали і австрійські лектори, які від початку її існування залучали студентів до різноманітних мовних та літературних перекладацьких проєктів, допомагали у виборі літератури, проводили заходи з залученням австрійських представників літератури та культури.

Слід зазначити, що австрійська сторона щорічно виділяє для співробітників австрійських бібліотек кошти на проведення в Австрії семінарів, метою яких є покращення знань з історії, літератури та культури Австрії різних епох. Окрім того, аташе з питань науки та освіти Посольства Республіки Австрія в Україні і директор Австрійсько-Українського бюро співпраці у Львові п. Андреас Веннінгер, який є відповідальним в тому числі і за роботу Австрійських бібліотек в Україні, регулярно проводить зі співробітниками австрійських бібліотек та координаторами австрійських програм в Україні і за кордоном зустрічі-обговорення (Львів, Чернівці, Харків, Київ) для вирішення поточних завдань і питань.

За роки існування АБ відбулось чимало заходів. Серед них хотілося б відмітити такі:

- Впродовж 1993-2012 рр. раз на тиждень австрійськими лекторами в Залі Георга Дроздовського проводився перегляд німецькомовних фільмів відомих німецьких та австрійських режисерів.

- Після 2012 р. раз на рік за підтримки Австрійського культурного форуму у Києві та Австрійського бюро кооперації з питань освіти та науки у Львові в Чернівцях проводяться тижні австрійського кіно.

- З 2010 р. керівником Австрійської бібліотеки на громадських засадах став проф. д-р П.В. Рихло, перекладач, есеїст та літературознавець, який з 1976 р. працює на кафедрі зарубіжної літератури філологічного факультету та є безперечно найкращим знавцем німецькомовної літератури Буковини. Його переклади П. Целана, Р. Ауслендер, Г. фон Реццорі відомі не лише у нас, але й за кордоном. П. Рихло також був одним із засновників міжнародного поетичного фестивалю „Meridian Czernowitz”, в рамках якого проводились літературні зустрічі також і в Австрійській бібліотеці. 2012 року П. Рихла вшанували орденом „За заслуги перед ФРН”, 2014 р. в Чернівцях австрійським послом в Україні п.В.-Д. Гаймом йому було вручено орден I ступеня за заслуги в галузі науки і мистецтва Республіки Австрія, а у 2015 р. Німецький форум східноєвропейської культури присудив П. Рихлу премію в царині культури імені Георга Дегіо.

- З 2011 по 2013 рр. щомісяця проводились літературні зустрічі з циклу „Австрійські вечори”. Зустрічі відбувались за участю викладачів нашого університету, які ближче знайомили нас з відомими особистостями нашого краю (О. Маковей, Ю. Федькович, О. Кобилянська) та їхнім становленням в німецькомовному середовищі за часів Австро-Угорської імперії, а також з представниками австрійської літератури та культури (І. Бахманн, Г. фон Реццорі, Р. Ауслендер).

- В рамках заходів, приурочених до національного Дня Австрії, відбувались німецькомовні читання та презентація нових видань австрійських авторів в українських перекладах (Й. Рот, Ф. Кафка, А. Шніцлер)

Таким чином, за 25 років свого існування АБ стала помітним чинником розвитку відносин Україна-Європа, своєрідним майданчиком зв'язків буковинців з німецькомовним простором, що збагачує нас імпульсами європейської культури та ментальності і сприяє кращому розумінню нашими німецькомовними партнерами ситуації в Україні.

**ІННОВАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНО-
БІБЛІОТЕЧНОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ
В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА**

Сучасний етап розвитку бібліотек вищих навчальних закладів Буковини, як і всіх бібліотек вищих навчальних закладів України, характеризується зміною основних пріоритетів їх діяльності.

Бібліотеки вищих навчальних закладів приділяють значну увагу організації бібліотечного обслуговування. Сьогодні одним із головних завдань бібліотек є ефективне надання інформаційно-бібліотечних послуг, які впливають на підготовку професіоналів та на якість освітнього і науково-дослідного процесів у вищому навчальному закладі [4, с. 123]. Якість для бібліотеки – це орієнтир на інтереси користувачів, постійне задоволення їх інформаційних потреб відповідно до навчальних, наукових та культурних запитів, поліпшення бібліотечних послуг. Оскільки час не стоїть на місці і вносить свої корективи в бібліотечне обслуговування, то ми спостерігаємо процес постійного оновлення різних сторін діяльності і в Науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, зокрема у відділі обслуговування, який забезпечує інформацією та документами навчально-виховний процес та науково-дослідну діяльність університету, і є центром поширення знань, духовного і інтелектуального спілкування.

Необхідно відмітити, що з кінця ХХ поч. ХХІ ст. йде формування нової теорії бібліотечного обслуговування з використанням досягнень бібліотекознавчої думки минулого і

сучасності й в той же час оновлення практики роботи з читачами в бібліотеках. Відбувається зміна термінології. Замість звичного „читач” все частіше використовується поняття „користувач”, міцно увійшли в повсякденний побут такі терміни, пов’язані з ринковою економікою, як „бібліотечний маркетинг”, „бібліотечна послуга”, „бібліотечна реклама”.

Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича приділяє значну увагу організації бібліотечного обслуговування. Бібліотечне обслуговування читачів – один із найголовніших напрямків роботи бібліотеки, що допомагає задовольнити освітні, інформаційні та культурні потреби людини. Таким чином, одним із головних завдань відділу є забезпечення бібліотечного та інформаційно-бібліографічного обслуговування усіх категорій користувачів: студентів, аспірантів, викладачів, співробітників університету, а також користувачів м. Чернівців, області, України, близького та далекого зарубіжжя.

У статті спробуємо узагальнити зміни, які відбулися в бібліотечному обслуговуванні НБ ЧНУ.

Напевно, найбільш значимими факторами, які вплинули на всі зміни, можна назвати наступні:

- впровадження нових інформаційних технологій;
- структурні зміни в бібліотеці.

На даний час до послуг читачів бібліотеки відкрито сектор абонементів і сектор читальних залів.

- абонемент № 1 – обслуговує студентів ЧНУ: інституту біології, хімії та біоресурсів; інституту фізико-технічних та комп’ютерних наук; географічного факультету; математики та інформатики; будівництва та декоративно-прикладного мистецтва;
- абонемент № 2 – обслуговує студентів ЧНУ: факультету іноземних мов; факультету історії, політології та міжнародних відносин; філологічного факультету; філософсько-теологічного факультету;

- абонемент № 3 (з функцією читального залу) – обслуговує студентів ЧНУ: економічного факультету; факультету педагогіки, психології та соціальної роботи; факультету фізичної культури та здоров'я людини; юридичного факультету;
- абонемент № 5 – забезпечує користувачів художньою літературою;
- читальний зал наукової літератури (з функцією абонементу для викладачів);
- читальний зал навчальної літератури;
- читальний зал періодичних видань;
- Австрійська бібліотека.

2002 р. став переломним у справі автоматизації бібліотечних процесів. Наприкінці року закуплено повну мережеву версію під MS Windows АБІС „ІРБІС”. Автоматизація бібліотечних процесів була розпочата в нашій бібліотеці в 2003 р. зі створенням електронного каталогу в програмі „Ірбіс 64”.

З 2003 р. працюють АРМи „Комплектатор”, „Каталогізатор” та „Адміністратор”, зформовано електронний каталог нових надходжень та база даних аналітичного опису компакт-дисків, ведеться електронна картотека праць викладачів ЧНУ, було переконвертовано в ІРБІС електронний каталог „Австрійської бібліотеки”.

Бібліотека ЧНУ надає доступ до свого електронного каталогу в мережі Інтернет.

Ще однією новою формою роботи бібліотек є створення електронних архівів. З грудня 2011 р. функціонує інституційний депозитарій ЧНУ (ARRChNU Academic Research Repository at the ChNU) – <http://arr.chnu.edu.ua>. Він є відкритим науковим архівом, який розповсюджує та надає доступ до наукового надбання університету.

З 2009 р. в бібліотеці розпочався процес рекаталогізації. З квітня по листопад 2009 р. рекаталогізація фонду проходила в читальному залі наукової літератури; з 12.07.10 р. по 21. 07.11 р.

– рекаталогізація та штрих-кодування підсобного фонду читального залу навчальної літератури проходила [3, с. 38].

З 1 грудня 2010 по 30 грудня 2013 рр. введено в ЕК фонди абонементів № 2 і 3, а з 2012 і по сьогодні продовжується рекаталогізація фонду абонементу № 5.

Автоматизація бібліотечного обслуговування була б неможлива без технології штрих-кодування. Це дозволило автоматизувати облік прийому-видачі літератури, видачу читацького квитка зі штрих-кодом, ввести електронний читацький формуляр замість паперового, що в кінцевому підсумку підвищило оперативність і якість обслуговування користувачів.

Сьогодні бібліотекар за лічені секунди має можливість отримати оперативну інформацію про видані документи, про читачів, за якими вони закріплені, проконтролювати терміни повернення, виявити боржників.

Автоматизована бібліотечна система, яка використовується бібліотекою ЧНУ, дозволила знайти принципово нові підходи до організації процесу обслуговування, який зазнав останнім часом істотних змін.

Зроблені певні кроки до нових форм і методів задоволення інформаційних запитів користувачів, і все це реалізовувалося на можливостях електронної видачі видань і основі організаційних змін в структурі відділу обслуговування.

Оформленням та видачею читацьких квитків займаються безпосередньо працівники абонементів № 2, 3 та читального залу наукової літератури. Тут же організована робота з наказами по університету. Обхідні листи підписує будь-хто із співробітників абонементу. Користувачам, які вибули з бібліотеки, в базі даних читачів електронний формуляр блокується та пишеться причина. Це дозволяє протягом календарного року зберігати інформацію і оперативно отримувати достовірну статистику по кількості читачів за єдиним читацьким квитком, по переєстрації, відвідуваності та книговидачі. Після складання річного звіту ці всі записи автоматично зберігаються.

Запис першокурсників здійснюється з використанням бази даних студентів ЧНУ поточного року, наданої прийнятною комісією університету. Складається графік запису, узгоджений з деканатами всіх факультетів, проводяться бесіди, екскурсії по бібліотеці з першокурсниками, де їх ознайомлюють зі структурою та правилом користування бібліотекою.

Студенти першого курсу та старших курсів отримують читацький квиток з фотографією, штрих-кодом і комплект підручників і навчальних посібників на семестр, заздалегідь підготовлений працівниками абонементів, відповідно до навчального плану. Запис студентів-заочників проходить під час установчої сесії з жовтня по грудень.

Залежно від завдань, які вирішує у своїй діяльності бібліотека, постійно виникає необхідність отримання нової інформації про користувачів. Запис в „Базі даних читачів” виконує функції звичного для бібліотекарів читацького формуляра, але не традиційного, а електронного, в який можна не тільки внести всі потрібні відомості, а й легко отримати необхідні. За електронним формуляром легко можна дізнатися інформацію про факультет, в якому році вступив студент, про форму його навчання, контактний телефон.

Можливість класифікації категорій користувачів дозволяє досить просто організувати різноманітність їх обслуговування: терміни користування виданнями, можливості їх продовження, надання певних пільг, а також аналізувати читацький попит з урахуванням різних аспектів, що сприяє доповненню кількісних показників якісними.

У зв'язку з впровадженням нових інформаційних технологій у роботі відділу обслуговування, постійно відбуваються зміни в організації праці співробітників.

Електронна книговидача – не просто процес обслуговування, це принципово нова послуга для користувача і принципово нові можливості для бібліотекаря. Бібліотекар позбавляється від рутинної роботи і може направити свої зусилля на вдосконалення бібліотечного сервісу: вивчати

потреби в нових інформаційних послугах, активно взаємодіяти з читачами, залучаючи їх у процес споживання цих послуг.

Автоматизована бібліотечна система робить більш результативним процес обслуговування користувачів. Прийнято вважати, що ефективність бібліотеки або окремого підрозділу тим вища, чим вищий відсоток використання фонду. Кожна електронна видача примірника фіксується в комп'ютері. В результаті ми маємо надійніші відомості про використання видань читачами. Досить просто можна визначити, в якому відділі документ знаходиться, інтенсивність його використання за будь-який проміжок часу. Для цього в програмі є інформація про видану книгу, загальну кількість примірників, що є в бібліотеці, список виданих примірників та кому видані. Будь яку книгу можливо забронювати та покласти на бронеполіцію до того часу поки користувач не прийде до бібліотеки та не забере її додому або до читальної зали.

Бібліотекарі працюють в програмі під своїм індивідуальним паролем, що підвищує відповідальність кожного і дозволяє контролювати роботу. Таким чином, в умовах впровадження нових інформаційних технологій з'являється можливість здійснювати оперативний кількісний облік за багатьма аспектами.

Відділ обслуговування, як структурний підрозділ бібліотеки, робить все належне для збільшення відкритості та доступності фондів, створює максимально комфортні умови для праці читачів, чим самим сприяє покращенню роботи бібліотеки в цілому. В умовах жорсткої конкуренції з електронними засобами масової інформації, Інтернетом, створення комфорту і сучасного дизайну в бібліотеці є умовою в боротьбі за читача. Кристувчам нашої бібліотеки надається також безкоштовний доступ до мережі Інтернет, а також доступ за технологією WiFi, що дозволяє їм працювати у бібліотеці із своїми комп'ютерними гаджетами. Справжнім подарунком для читачів є комп'ютерний читальний зал з 8 пристроями. Бібліотекарі організують технологічне обслуговування користувачів таким чином, щоби працювати їм було приємно і комфортно, намагаються постійно

покращувати якість обслуговування, щоб кожний візит у бібліотеку був для читача результативним. На користувачів значний вплив має загальна бібліотечна атмосфера: затишність, оформлення інтер'єрів, озеленення. В емоційно-психологічному плані створення позитивного образу бібліотеки ключовим є персональна турбота про кожного відвідувача бібліотеки, повага до нього. Обслуговування читачів за допомогою інформаційних технологій суттєво відрізняється від традиційного: користувачу стають доступні світові інформаційні ресурси, створюються індивідуальні умови використання інформації, кожен реальний читач бажає стати віртуальним, характерною особливістю якого є висока інформаційна культура. Ми розуміємо, що сьогодні центр уваги переноситься з кількісних показників на якісні як головні критерії оцінювання роботи бібліотеки: це й етика взаємовідносин бібліотекаря й читача, справді високий професіоналізм бібліотекаря, повнота й оперативність задоволення читацьких запитів, розширення додаткових бібліотечних послуг з метою забезпечення комфортного обслуговування.

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства, доступ до мережі Інтернет, чату внутрішньої бібліотечної мережі, робота з автоматизованою бібліотечною системою „Ірбіс”: АРМи „Комплектатор”, „Каталогізатор” та „Читач” дали змогу удосконалити як внутрішню організаційну роботу відділу, так і роботу працівників, скоротити терміни виконання замовлень, покращити якість обслуговування читачів.

Необхідно відмітити, що особистість бібліотекаря – головне в індивідуальному бібліотечному обслуговуванні. Можна скільки завгодно говорити про те, як правильно будувати систему бібліотечного обслуговування, можна добре знати його принципи, форми й методи, але нічого не вийде, якщо бібліотекар, який щодня спілкується з читачем, не любить людей. Адже імідж бібліотеки, перш за все, залежить від бібліотекаря, який зустрічає користувача на „видачі”.

Отже, створення у бібліотеках принципово нових видів інформаційних ресурсів, організація доступу до віддалених та локальних джерел інформації, як українських, так і зарубіжних, стали найважливішим завданням інформаційного забезпечення науки та освіти. Разом із подальшим розвитком цього напрямку бібліотеки модернізують свої традиційні технології із метою підвищення якості та оперативності бібліотечно-інформаційного обслуговування. Із цього приводу Я. Л. Шрайберг зазначає, що сучасна бібліотека зобов'язана забезпечити вільний доступ до інформації й документів усім категоріям користувачів незалежно від того, де вони перебувають, де знаходиться інформація, якої вони потребують. У цьому вбачається роль бібліотеки у вік інформації, оскільки саме така бібліотека у змозі гарантувати прискорення процесу входження до інформаційного суспільства [6, с. 19].

Отже, змінюється бібліотека – змінюються і люди, які в ній працюють. Бібліотекарі НБ ЧНУ правильно оцінюють такі переваги нововведень, як багатофункціональність і оперативність. Ми прагнемо використовувати принципово нові методи в роботі з користувачами, домагаючись якісної зміни обслуговування, вважаючи, що сьогодні набагато престижніше працювати з новими інформаційними ресурсами, давати кваліфіковані консультації користувачам, розширювати спектр послуг, що надаються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабічева О. Г., Журавльова О. К. Інноваційні методи обслуговування читачів у бібліотеках вищих навчальних закладів Харківського зонального методичного об'єднання. *Вісник Одеського національного університету*. 2014. Т. 19, вип. 1 (11): Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. С. 79–92.
2. Бубекіна Н. В. Все начинается с читателя, и все возвращается к нему: некоторые аспекты библиотечного обслуживания. *Шкільна бібліотека*. 2004. № 15/16. С. 31–37.
3. Ворнік Л. Д. Рекаталогізація та штрих-кодування підсобного фонду відділу читальних залів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету: практика роботи та підсумки. *Бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія*

Федьковича: історія та сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Чернівці, 24-26 вересня 2012 р.). Чернівці, 2016. С. 36–41.

4. Дригайло В. Г. Основы организации работы библиотеки вуза : науч.-практ. пособ. Москва : Либерия-Бибинформ, 2007. 624 с.
5. Фонотов Г. П. Таков он, библиотекарь : популярная беседа в форме диалога для библиотекарей и не только... Москва : Либерия, 1997. 176 с.
6. Шрайберг Я. Л. Электронная книга, будущее библиотеки и общественное сознание : попытка осмысления и предвидения. *Школьная библиотека*. 2013. № 6/7. С. 9–19.

Оксана Січка-Цимбалюк

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Наукова бібліотека (м. Чернівці)

**ПРИВАТНІ КОЛЕКЦІЇ У ВІДДІЛІ РІДКІСНИХ КНИГ ТА
РУКОПИСІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА**

„Будь-яке цінне книжкове зібрання
перетвориться в мертву скарбницю, якщо
зосереджені в ньому видання не будуть розкриті
для читача”

Ковальчук Г. І.

Початкові фонди більшості великих бібліотек світу й України формувалися саме на основі приватних бібліотек. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (далі – НБ ЧНУ), що є однією з найстаріших і найцінніших бібліотек України, як у перші роки своєї діяльності, так і сьогодні, поповнювалась і поповнюється виданнями з приватних бібліотек відомих діячів науки і культури. У відділі рідкісних книг та рукописів НБ ЧНУ зберігаються приватні бібліотеки окремих осіб та родин через наявність в них унікальних видань, включаючи періодику і ноти, а також тематичні колекції історичної, краєзнавчої літератури, які стали помітним явищем в історії книжкової культури України. Науковий об'єкт: фонд рукописів, стародруків, рідкісних видань та фонд „Буковинензія” НБ ЧНУ в 2002 році віднесено до таких, що становлять національне надбання (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 472-р від 19.09.2002 р.). 14 січня 2009 року Міністерством освіти і науки України видано свідоцтво № 17, серія МН – про внесення фонду рукописів, стародруків, рідкісних видань та фонду

„Буковинензія” НБ ЧНУ до Державного реєстру наукових об’єктів, що становлять національне надбання.

За час існування Наукової бібліотеки до її складу увійшло чимало цінних книжкових колекцій, що в сукупності мають велику духовну цінність і продовжують служити людям. Отже, зупинимось на приватних колекціях, що є гордістю бібліотеки.

Колекція Габсбургів

У фонді відділу рідкісних книг та рукописів НБ ЧНУ зберігається частина зібрання книг імператорського дому Габсбургів, що складає іменну колекцію „Бібліотека Габсбургів”.

Згідно з рішенням Міністерства культів і освіти Австро-Угорщини від 7 січня 1876 року для доукомплектування фонду бібліотеки щойно заснованого університету в Чернівцях бібліотекою Празького університету подаровано 773 дублетні томи. Книги являлися частиною особистого зібрання кайзера Фердинанда I, який провів останні роки свого життя саме у Празі.

Крім того, як свідчать ювілейні видання з історії університету, в 1878 р. бібліотека у Чернівцях отримала великодушний дар Його Величності кайзера Франца-Йосифа. Подарунок склав 1056 томів. Це також книги з фамільної бібліотеки імператорської родини. Серед них – унікальні та розкішно оформлені видання.

До колекції Габсбургів віднесено книги з написом на ярликах: „Geschenk Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I. 1878”, „Aus dem Nachlasse Seiner Majestät des Kaisers Ferdinand I. 1877”, а також – книги, на яких нема таких ярликів, але стоять особисті печатки Фердинанда I. Поки виявлено із загального фонду бібліотеки близько 1400 книг. Залишається виявити більше 400 книг що повинні належати до колекції.

Видання, що входять до складу колекції, а це книги, газети, журнали – знаходяться в дуже доброму стані. Палітурки книг виготовлені зі шкіри, оксамиту, шовку муару, паперу відмінної якості. Оздоблення та обрізи більшості книг – із

сусального золота. В колекцію увійшли і два однакових портрети – кольорові зображення кайзера Франца-Йосифа в маршальській формі. Основна частина зібрання – книги, надруковані різними мовами, переважно німецькою та французькою, а також англійською, італійською, угорською, чеською, латиною та іншими. Невелику частину бібліотеки Габсбургів складають газети й журнали – більше 20 екземплярів німецькою мовою. Майже 900 примірників – книги, які надруковані після 1830 року. Серед них: „Чистилище” Данте Аліґ’єрі (Dante Alighieri. *Le Purgatoire / Dessins de Gustave Doré.* – Paris, 1868), видано французькою мовою з ілюстраціями всесвітньовідомого французького художника-графіка Гюстава Доре (1832–1883), який отримав популярність саме завдяки ілюструванню творів класиків світової літератури.

Не меншої уваги заслуговують фоліанти чотирьохтомного видання про Реальну Галерею італійського міста Туріну з численними ілюстраціями Роберто Д’Ацегліо (*La Reale Galleria di Torino. Vol. 1-4 / Illustrata da Roberto D’Azeglio.* – Torino, 1836) та два томи відомого венеціанського видання про картинну галерею Імператорської Академії Художніх Мистецтв Венеції з ілюстраціями Ф. Занотто на релігійну тематику (*Pinacoteca della Imp. Rec. Accademia Veneta delle Belle Arti. T.1,2 / Illustrata da F. Zanotto.* – Venezia: Antonelli. – 1834).

Зразком друкарського мистецтва в колекції являється ювілейне віденське видання 1864 року „*Memoria insignis ordinis S. Stephani Hung. Regis apost. Secularis.*” (Ця книга – хроніка століття визначного угорського королівського ордена Св. Стефана.) Книга надрукована латиною. Зріз книги та вишукане оздоблення видання – сусальне золото. Для оформлення форзаців використано муар світлого кольору замість подвійного аркушу паперу, що з’єднує книгу з внутрішньою частиною обкладинки. На шкіряній палітурці червоного кольору – оригінал ордена Св. Стефана, який заснувала австрійська ерцгерцогиня Марія-Терезія з її ініціалами – МТ. На палітурці також вказано дату заснування ордена та дату ювілею, якому присвячено видання (1764–1864).

Цінних видань XVII, XVIII та початку XIX ст., так званих стародруків – книг виданих до 1830 року, близько 500 примірників. Серед них два томи праць Йоганна Вінкельмана (Winckelmanns Werke. – Dresden, 1808). Книги німецького історика мистецтва належали імператриці Марії-Луїзі (1791–1847), другій дружині Наполеона I; дочці австрійського імператора Франца I. В простій червоній палітурці, але оздоблені сусальним золотом та на корінці – монограма ML. Таким самим чином оформлено й багатотомне зібрання творів німецького філософа й критика Гердера Йоганна Готфріда (1744–1803), яке було видане у 1805–1810 рр. і також належало імператриці Марії-Луїзі.

Слід згадати двотомник Ісаака Бюляра „Académie des Sciences et des Arts”. Книги видані в Амстердамі у 1682 році знаменитою голландською династією Ельзевірів, книговидавців кінця XVI – початку XVIII ст. Всі книги цього видавництва за високий рівень поліграфічного мистецтва отримали власну назву „ельзевіри”.

Необхідно відмітити вишукане амстердамське багатотомне видання 1705–1720 років „Atlas Historique, ou Nouvelle introduction A l Histoire, a la Chronologie & a la Geographie Ancienne & Moderne: Representee dans de Nouvelles Cartes” (Атлас історії, хронології та географії). Книги написані французькою мовою та ілюстровані багатьма гравюрами.

Двотомне паризьке видання „Les Peuples de la Russie, ou description des moeurs, usages et costumes des diverses nations de l Empire de Russie, accompagnee de figures coloriees”, що побачило світ в складний історичний період 1812–1813 рр., заслуговує особливої уваги. Книга про народи Російської Імперії, їх традиції та звичаї написана французькою мовою, ілюстрована кольоровими гравюрами. Цікава деталь – ілюстрації підписані двома мовами: російською та французькою.

Кайзерівський подарунок – колекція „Бібліотека Габсбургів” пройшла разом з бібліотекою університету не простий історичний шлях.

Бібліотека Костянтина Томащука (1840–1889) – доктора права, професора, першого ректора Чернівецького університету (1875–1876);

За відкриття навчального закладу такого рівня боролися визначні європейські міста. А дісталася така честь Чернівцям. І дісталася саме завдяки відданому патріоту свого краю Костянтину Томащуку, який зумів переконати австрійську владу в тому, що університет повинен бути саме у Чернівцях. Будучи депутатом нижньої палати австрійського парламенту і депутатом крайового сейму, К. Томащук підкреслював, що університет у Чернівцях має слугувати подоланню значного розриву у рівні освіти населення Буковини і західних провінцій, тим самим сприяти консолідації різнонаціонального населення краю з громадянами всієї Австрії. К. Томащук гаряче доводив необхідність створення на далекому сході Габсбургської монархії саме німецькомовного університету – центру підготовки державних службовців, що мало б піднести авторитет Австрії в цьому регіоні. Адже саме цим вона „доведе свою культурну місію, покаже, що дбає про освіту своїх народів”.

В 1875 році К. Томащук став першим ректором (1875–1876) нового університету імені Франца Йосифа в Чернівцях, а також штатним професором австрійського цивільного процесу, торгового та вексельного права і філософії права.

У 1890 році в бібліотеку університету було подаровано зібрання книг Костянтина Томащука.

Колекція видань із цивільного процесу, торгового та вексельного права, економіки, філософії, історії, а також цінних офіційних матеріалів нараховувала 2249 томів, 81 підшивку й 51 таблицю. Серед них 54 примірники чернівецьких видань німецькою та румунською мовами, що вийшли в світ в кінці XIX на початку XX століть.

Менша частина бібліотеки професора, 174 примірники – видання до 1830 року. Серед них історична література: *Terminus, Petrus. „Processus juris scripti, et consuetudinis fire qventioris per Germaniam Brauchs in Germanien”* (Praga, 1602 p.);

Vantio, Sebastiano. „Tractatus de Nullitatibus Processuum ac sententiarum, cum Indice rerum et varietate liberarum in allegatis distinctus” (Kembachius, 1604 p.); „New Reformierte Landsordnung der Fürstlichen Graffschaft Tyrol” (Insbruck, 1603 p.); Celeberrimo, Huberto Giphanio

„Tractatus Duo de ordine judiciorum, quem vulgo processum juris vocant”. (Reifenberg, 1628); Suttinger, Joan Baptista „Observationes practicae, oder Bewisse Berichtsbrauch wie dasselben sonderlich bey dem Löbl”(Wien, 1650).

Цікаво відмітити видання, що стосуються краєзнавства, це – „Plan von Czernowitz mit Angabe der neuen Strassenbenennung der Orientirungs- nummern und Hohenzahlen” (План Чернівців із зазначенням нових назв вулиць орієнтаційних номерів), „Bukowinaer Lehrer – Kalender und Lehrer Schematismus für das Jahr” (Буковинські довідники – календарі та педагогічні схеми), „Stenographische Protokolle des Bukowinaer Landtages” (Стенографічні протоколи Буковинського ландтагу), „Vollständiges Sach – und Nachschlage-Register zu den stenographischen Protokollen des bukow. Landtages und den Rechenschaftsberichten des bukow” (Повний матеріал та довідник по стенографічних протоколах Буковини).

У колекції зберігається і праця К.Томашука – Tomaszczuk Costantin „Rede des Abgeordneten Prof. Dr. Tomaszczuk gehalten im österreichischen Abgeordnetenhouse am 29. April 1887 aus Anlass der Budgetberatung” Tomaszczuk” (Wien, 1887). Книга має додаток – передвиборчий агітаційний листок за кандидата у депутати Костянтина Томашука до австрійського ландтагу від Буковини (1873 р.)

За бажанням дарувальниці, вдови померлого професора, для колекції був створений окремий систематичний відділ фонду університетської бібліотеки під номером 91: „Bibliotheca Tomaszczuk” (Бібліотека Томашука). На кожному примірнику є ярлик, що свідчить про належність книги до колекції. На цей час колекція налічує 1952 примірника.

Професор К. Томащук до кінця свого життя продовжував педагогічну діяльність і читав лекції студентам юридичного факультету.

Бібліотека Євгена Оксентійовича Козака (1857–1953) – професора, доктора філософії, громадського діяча, дослідника історії Буковини.

Книги, які належали колишньому ректорові Чернівецького університету (1907–1908) Євгену Козаку, його власні твори та рукописи, архівні документи, що являлися сімейною колекцією, подаровані університету сином професора. Зібрання є цінним джерелом для вивчення фольклору і граматики слов'янських мов, зокрема української. Важливе місце займають українські стародруки XVII–XIX століть з друкарень Києво-Печерської та Почаївської лавр, друкарень Михайла Сльозки, Петера Екгардта в Чернівцях та інші. Зокрема найдавніша з відомих на сьогодні кирилических книжок, виданих у Чернівцях – „Октоих или Осмигласник” Іоанна Дамаскіна (1804).

Стародруки з колекції Є. Козака частково пошкоджені, зношені, деякі сторінки друкованого тексту замінені (або доповнені) рукописним текстом (особливо букварі, молитовники, акафистники та ін.). Майже всі оправлені багатими шкіряними обкладинками, навіть із застібками, багато ілюстровані гравюрами та заставками.

У колекції зберігаються власні праці Є. Козака. Серед них курс його лекцій з славистики. На кожній книзі з колекції є екслібрис або печатка. Деякі книги мають рукописні додатки, це книги над якими працював сам Є. Козак. На багатьох виданнях є автограф Є. Козака.

Книжкова колекція Є. Козака налічує близько 500 примірників вітчизняними та іноземними мовами. Вітчизняна частина – це біля 200 одиниць українською та російською мовами. Іноземна частина – майже 300 одиниць різними мовами: німецькою, румунською, болгарською, сербською, польською, чеською, латиною. Невелику частину бібліотеки складають газети та журнали – 20 екземплярів.

Точна кількість книг колекції Є. Козака поки невідома, оскільки вони були розставлені у загальному фонді книгосховища. Процес відбору книг та формування колекції триває.

Бібліотек В. Сімовича (1880–1944) – видатного українського філолога, культурного і громадського діяча, дійсного члена НТШ (з 1923), випускника Чернівецького університету.

Фонд В. Сімовича є однією з цінніших колекцій НБ ЧНУ. Він заповів своє зібрання книг та архів рідному університетові.

Сьогодні у фондах відділу зберігається майже 3000 видань. Для інвентаризації колекції було заведено окрему інвентарну книгу. До порядкового інвентарного номеру на книгах було вирішено приписувати дві букви – ФС (Фонд Сімовича). Інвентаризація фонду почалася в 1960-х роках (перший запис 09.04.1962 р.)

На багатьох виданнях колекції В. Сімовича зберігся штамп спецфонду – „Ограниченного пользования”. Така заборона поширювалася на книги, на газети, журнали та навіть на ілюстровані календарі.

Книжкова колекція В. Сімовича або фонд Сімовича складається з двох частин: вітчизняної та іноземної. Вітчизняна частина – це майже 2000 одиниць українською, російською, білоруською та іншими мовами. Іноземна частина – близько тисячі одиниць різними мовами: німецькою, чеською, польською, французькою, латинською, румунською, сербською, грецькою, англійською, болгарською та навіть мовою есперанто.

У фонді зберігаються власні праці В. Сімовича, твори української та світової літератури, наукові монографії, збірники документів, періодичні видання та багато іншого. Серед рідкісних та цінних видань – стародрукована книга 1810 р.

Майже на кожній книзі напис „дар Сімовича”, особистий підпис або факсиміле підпису та інші позначки. Екслібриси В. Сімовича мають декілька різновидів. Є прості, функціональні, а є і сюжетні гравюри з портретом В. Сімовича. Багато книг

подаровано В. Сімовичу авторами, про що свідчать дарчі автографи, інскрипти, відомих осіб. Деякі книги мають так звані „двійники”. Це книги, над якими працював сам В. Сімович та інші вчені, готуючи їх до друку або перевидання. На сторінках книг численні помітки та пояснення. Такі пояснення деколи розміщені не лише на окремих аркушах, але і в цілих зошитах. Наприклад, в книгах: „Поезії” М.П. Старицького, київське видання 1908 р., „Ідеї Шевченкової творчості” С. Смаль–Стоцького 1914 р., „Кобзар: Народне видання” Т. Шевченка з поясненнями і помітками В. Сімовича 1921 р. та ін.

В колекції також зберігаються деякі архівні та особисті речі В. Сімовича.

Книги, газети, журнали та інші видання з колекції В. Сімовича мають великий попит у студентів і викладачів не лише нашого університету.

Колекція Івана Андрійовича Співака (1921–1993) – літературознавця, професора Чернівецького університету.

Заповів бібліотеці рідного університету І. А. Співак – професор Чернівецького університету, доктор філологічних наук. Значну частину наукового доробку складають різножанрові публікації, пов’язані з відтворенням постатей визначних діячів, переважно письменників. Серед них О. Пушкін, М. Лермонтов, М. Гоголь, Л. Толстой, О. Блок, С. Єсенін, В. Маяковський. Будучи русистом за освітою та основними науковими та викладацькими інтересами, І. А. Співак ніколи не цурався української літератури, про що свідчать його статті і бібліографічні покажчики, присвячені Г. Сковороді, Т. Шевченку, Маркові Вовчку, І. Франкові, Лесі Українці, О. Довженку, Я. Галанові. Залишив свій слід Іван Андрійович й у вивченні літературно-мистецького життя на Буковині. Видав близько двох десятків книг та брошур, понад сто п’ятдесят газетних публікацій. Особливою пристрастю І. А. Співака стала бібліографія, його здобутки у цій галузі ще довго допомагатимуть тим, хто вивчає літературу.

Бібліотека Ілярія Карбулицького (1880–1961) – мовознавця, педагога, письменника, громадського діяча.

Книги, які протягом життя збирав громадський діяч Буковини, спіткала сумна доля. Його арештували 11 січня 1945 року як „учасника ОУН, який в період німецько-румунської окупації проводив активну антирадянську агітацію за утворення так званої “Самостійної України” та виказував незадоволення радянською владою”. Цілу його бібліотеку (2340 томів), а також його брошуру „Зрадник” (Чернівці, 1936) і папку з його статтями в часописах „Час”, „Буковина”, „Рідний край”, „Самостійна думка” вилучили наступного дня. Сьогодні колекція І. Карбулицького розсипана по громадських і приватних бібліотеках.

Близько 160 примірників зберігається в НБ ЧНУ. За тематикою це універсальна література з австрійського права, світової стародавньої історії, германської й австрійської історії, географії, ботаніки, зоології, агрономії, лісництва, сільського господарства, торгівлі і комунікацій, військового мистецтва і військового морфлоту, виховання і народної освіти, філології (французької, італійської, іспанської, португальської), світового мовознавства і літературознавства. 22 примірника з бібліотеки І. Карбулицького є частиною краєзнавчої колекції „Буковинензія”. Це книги і періодика буковинських видань. Серед них праці Балана Т., Гакмана Є., Кайндля Р., Лупу Ф., Ціглауера Ф. та ін. Є 8 стародруків, в тому числі і видання з друкарні Петера Екгардта в Чернівцях – „Auszug aus der für Normal- und Hauptschulen vorgeschriebenen deutschen Sprachlehre in deutscher und wallachischer Sprache” (1810 р.) в шкіряній палітурці, з екслібрисом І. Карбулицького, поміткою на авантитулі та печаткою в тексті. Більшість книг з колекції видані німецькою мовою, решта – польською, румунською і українською.

На деяких книгах є автографи і екслібриси Ілярія Карбулицького. Екслібриси зустрічаються двох видів – „Книгозбірня народного учителя Ілярія Карбулицького” та „Ілярій Карбулицький народний учитель”.

Бібліотека Миколи Суховерського – адвоката, громадського і культурного діяча української імміграції та діаспори в Канаді.

У відділі рідкісних книг та рукописів зберігаються і книги з особистої колекції безкомпромісного борця за українську національну справу, одного з провідних діячів ОУН, УНР, УНО, КУК – Миколи Суховерського.

Це 322 примірники книг з історії України, української художньої літератури, а також енциклопедії, календарі-альманахи, записки, праці українських емігрантів, які досліджували історію України та продовжували боротьбу за її незалежність. Це творчі доробки співзасновника і голови Української стрілецької громади (УСГ), голови Української національної організації, секретаря кредитної спілки „Поступ”, члена Українсько-канадського архіву-музею, мецената Фондації ім. Т. Шевченка й інших українських організацій, упорядника матеріалів з історії УСГ – Михайла Байрака; українського публіциста, громадського і політичного діяча, ідеолога ОУН Вассіяна Юліяна; українського політичного діяча, журналіста, історика – Зиновія Михайловича Книша; члена крайової екзекутиви ОУН – Ярослава Гайваса; – журналіста та політичного діяча Канади українського походження, одного з провідних діячів української громади Антіна Глинки; українського історика, географа, енциклопедиста, видавця, громадсько-політичного діяча, організатора видання та головного редактора „Енциклопедії українознавства” та фундаментальної праці „Географія українських і сумежних земель” Володимира Михайловича Кубійовича та багатьох інших. А також твори українських письменників, що вийшли в світ у Нью-Йорку, Парижі, Мюнхені, Чикаго, Торонто. Більша частина з них – українською мовою. Решта – сучасні іноземні видання (англійською, німецькою, польською, румунською і французькою). На деяких з них – екслібрис або печатка сім’ї Суховерських.

Кожна з переданих колекцій має велике значення для науково-дослідного та навчального процесів університету, адже

колекції містять унікальні видання, видані невеликим накладом, цінні та рідкісні книги, рукописи. Колекції містять іноземну наукову літературу, художні твори минулих років, що не перевидавалися і яких, іноді, неможливо віднайти в бібліотеках України. Наше завдання і обов'язок – зберегти дорогоцінні видання на довгі роки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буковина. Визначні постаті: 1875–1919 : біогр. довід. / авт.-упоряд. О. М. Павлюк. Чернівці : Золоті литаври, 2000. 252 с.
2. Книжкові скарби міста: приватні бібліотеки чернівчан : довідник / Чернівецька міська рада, Управління культури, Муніципальна бібліотека імені Анатолія Добрянського. Чернівці, 2013. 36 с.
3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Імена славних сучасників : довід.-біогр. вид. / упоряд. : Н. Струк, О. Матвійчук. Київ : Світ Успіху, 2005. 145 с.
4. Păunel E. I. Biblioteca Universității din Cernăuți. *Boabe de Grâu*. 1933. An. 4, No 4 (apr.). P. 225–239.
5. Reifenkugel K. Die k. k. Universitäts-Bibliothek in Czernowitz 1885–1895. Czernowitz : Pardini, 1896. 32 S.

**ФОРМУВАННЯ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Бібліотечний фонд – основа діяльності бібліотеки. Тому значна увага приділяється модернізації бібліотечних фондів.

1. Комплектування бібліотечного фонду:
 - навчальною літературою за профілем навчального закладу;
 - науковою літературою;
 - краєзнавчою літературою;
 - передплата періодичних видань;
 - максимально поповнювалися фонди працями професорсько-викладацького складу ЧНУ.
2. Збереження бібліотечного фонду:
 - збереження бібліотечного фонду у процесі використання;
 - збереження книжкових пам'яток та рідкісних і цінних документів;
 - консервація бібліотечного фонду (створення електронних копій рідкісних і цінних документів та надання доступу до них користувачам);
 - забезпечення перевірки бібліотечного фонду;
 - забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов зберігання бібліотечного фонду;
 - удосконалення матеріально-технічної бази бібліотеки для забезпечення нормативних режимів збереження документів, їхньої стабілізації і реставрації.
3. Доступ до бібліотечного фонду:

- подальше ведення електронного каталогу (далі – ЕК) та надання доступу користувачам, у т. ч. через мережу Інтернет;
 - створення бази даних повнотекстових документів.
4. Облаштування бібліотеки сучасними комплексами технічних засобів.
 5. Забезпечення процесів збереження і використання бібліотечних фондів достатньою кількістю кваліфікованих кадрів.

НБ ЧНУ використовує традиційні і нетрадиційні джерела комплектування, формує бібліотечні фонди згідно з навчальними планами, програмами та тематикою наукових досліджень університету, шляхом придбання наукової, навчальної, довідкової літератури, періодичних та електронних видань. При комплектуванні бібліотечного фонду особливого значення набуває інтерактивна взаємодія бібліотеки з факультетами для уточнення напрямку комплектування згідно з профілем ВНЗ. Комплектування бібліотечного фонду відбувається за замовленнями факультетів.

Бібліотечні ресурси НБ ЧНУ станом на 1 січня 2017 року складають **2 713 861** прим. Щорічно виділяються кошти на комплектування та передплату періодичних видань (рис. 1).

У 2016 році значно збільшено кошти на комплектування фонду. Всього витрачено 303 635,28 грн. Порівняно з 2015 роком витрачено коштів на 14 167,92 грн. більше. Але у зв'язку з подорожчанням літератури придбано за бюджетні кошти всього 1 265 прим., що на 183 прим. менше, ніж у 2015 році. Середня вартість придбаних документів з року в рік збільшується. Всього за звітний рік надійшло **59 409** прим. З них: приєднання бібліотеки БДФЕУ – 47 457 прим.

Щорічно проводиться передплата періодичних видань. З таблиці видно, що є тенденція до збільшення коштів на передплату періодичних видань щорічно.

Значна частка надходжень – це подарунки. Продовжувалась робота з прийняття на облік видань з

бібліотеки Аркадія Жуковського, М.М. Похили, подарованих у 2015 році. Приємно зазначити, що в 2016 році науковій бібліотеці були подаровані книги з особистих бібліотек: Нямцу А.Є., Нежурбіди С.І., Томусяк Л.М., Мунтяну А.П., Круглашова А.М., Руснака І.С., Демченка В.Г., Борейка В.Є., Козьмука А.П. та інших. Продовжує надсилати книги до нашої бібліотеки і Посольство Республіки Австрії для Австрійської бібліотеки. Надійшли документи XIX-XX ст. з навчально-наукової геофізичної обсерваторії. Видання були прийняті на облік та передані на зберігання у відділ рідкісних книг та рукописів.

	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Витрачено коштів на комплектування (грн.)	597 493,19	159 861,20	289 467,36	303 635,28
у т. ч.: книги (грн.)	519 146,46	91 435,01	193 891,80	201 671,67
передплата періодичних видань (грн.)	78 343,74	68 426,19	95 575,56	101 963,61

Рис. 1

Щорічно проводиться списання. Всього за звітний рік вибуло **1 543** прим., що не перевищує надходження у 2016 році.

НБ ЧНУ здійснює книгообмін між бібліотеками вищих навчальних закладів України.

Головними завданнями відділу комплектування НБ ЧНУ є:

- моделювання бібліотечного фонду (створення моделі фонду вузівської бібліотеки, особливість якої – пріоритетне комплектування підручниками на основі якісного, кількісного, тематичного та мовного параметрів для найповнішого та якісного забезпечення потреб користувачів у інформаційних матеріалах);

- аналіз потоку документів;
- виявлення й обґрунтування відбору документів;

- оформлення замовлень на документи, контроль за їх виконанням;
- отримання й облік документів;
- технічна обробка нових надходжень, розподіл та передача документів в структурні підрозділи бібліотеки та на кафедральні бібліотеки;
- організація звіту про рух бібліотечного фонду;
- передплата періодичних видань;
- надання допомоги, консультацій з питань формування та обліку нових надходжень, зняття з обліку списаних документів;
- здійснення книгообміну документами з бібліотеками вищих навчальних закладів України та країн СНД.

На 1 липня 2017 року фонд наукової бібліотеки ЧНУ становить 2 716 752 примірники.

Основними джерелами комплектування фонду бібліотеки є:

- закупівля;
- видання університету;
- книгообмін;
- безкоштовне отримання (подарунком);
- отримання книг від читачів взамін загублених;
- передплата періодичних видань;
- обласний бібліотечний колектор.

Закупівля

Впровадження засобів комп'ютеризації внесло суттєві корективи в організацію основних технологічних процесів, в саме розуміння технології комплектування. Інноваційна технологія комплектування зумовлює новий підхід до накопичення документно-інформаційних ресурсів бібліотеки вищого навчального закладу. Застосування новітніх інформаційних технологій допомагає відділу комплектування оперативно знайомитись з асортиментом книжкового ринку, використовуючи нові форми та джерела комплектування.

Великі можливості в організації ефективного комплектування бібліотечних фондів надають Інтернет ресурси.

Бібліотека, маючи вихід до цієї глобальної мережі, користується не тільки повнотекстовими базами даних, а також інформаційними ресурсами, спеціально призначеними для відбору, замовлення та придбання документів для бібліотечних фондів. Ці ресурси складаються зі спеціалізованих web-серверів для комплектаторів, онлайнних універсальних і спеціалізованих книжкових магазинів з анотованими каталогами видань і можливостями їх замовлень, серверів видавництв, книжкових дилерів і передплатних агентств, електронних версій вітчизняних та зарубіжних каталогів. Користування цими ресурсами надає відділу комплектування документів змогу оперативного перегляду великих обсягів інформації, що постійно циркулює та оновлюється в системі „документовидання – документорозповсюдження”, містить відомості про наявність нових видань у межах предметної області.

Лібералізація цін на видавничу продукцію, інфляційні витки на протязі останніх років, з одного боку, а з іншого – різке скорочення бюджетних асигнувань, яке особливо болісно відобразилося на закупівлі літератури, призвели до зменшення обсягів нових надходжень у бібліотеку.

Зараз на шляху вдосконалення бібліотечних фондів стоїть ряд, хоча й тимчасових, але достатньо потужних перешкод. Це недостатнє фінансування комплектування; збільшення трудомісткості процесів комплектування; розпад національної системи депозитарного зберігання; неповнота нових надходжень у основні фонди найбільших національних бібліотек країни, у зв'язку з неостаточним вирішенням питання про обов'язкові примірники. Але, яких би розмірів не було фінансування, комплектування фондів новими виданнями відбувається. Наше завдання полягає в тому, щоб якісніше і повніше задовольнити потреби користувачів.

Особливість комплектування фонду бібліотеки ЧНУ – це поповнення документами, що забезпечують навчально-виховний процес, науково-педагогічну та науково-дослідницьку діяльність університету. Тому відбір проходить обов'язково за

участю працівників підрозділів бібліотеки та викладачів кафедр, факультетів. Всі питання, пов'язані з комплектуванням, обробкою, зберіганням інформації вирішуються в комплексі та в тісному контакті з викладачами університету.

Навчальна література замовляється за письмовими замовленнями факультетів, де вказується: автор, назва підручника, рік видання, видавництво, дисципліна, кількість студентів, що її вивчають, за підписом декана факультету. Кафедри інформують відділ комплектування про зміни у навчальних програмах та планах, доводити списки рекомендованої навчальної літератури (основної та додаткової), враховуючи необхідну кількість придбання підручників з тієї чи іншої дисципліни. Також представники факультетів працюють з прайс-листами, видавничими планами видавництв, книготорговельних фірм, каталогами передплати періодичних видань, замовляючи підручники та періодичні видання, необхідні для забезпечення навчального процесу.

Також нам потрібно активізувати комплектування фонду профільними електронними документами на CD дисках:

- повнотекстові бази даних різного змісту і призначення;
- електронні енциклопедії, словники, довідники; електронні періодичні видання.

Співробітники відділів обслуговування бібліотеки ретельно перевіряють заявки факультетів, звіряють наявність видань у фондах підрозділу. При необхідності, деякі видання замовляються повторно. Після опрацювання замовлень, вони передаються нашому постачальнику – ПП Москалюку В.М., який безпосередньо займається придбанням документів.

Щороку бібліотека отримує нових видань в середньому від 15000 до 17000 примірників, з них книги – 8-10 тисяч, з яких біля 2 тисяч видань закуповується.

Одержана література обов'язково звіряється із замовленнями та з супровідними документами, а також проводиться облік документів, що надійшли до фонду бібліотеки у формі запису до сумарної та інвентарної книг.

Здійснюється технічна обробка всіх творів друку, які надійшли до бібліотеки, розподіл документів по структурних підрозділах та на кафедральні бібліотеки.

Бібліотека ЧНУ працює у програмі „ІРБІС”, відповідно надходження книг оформляється в електронному вигляді, як партія літератури, яка має номер, дату, інформацію про організацію-постачальника, номер та дату супровідного документа, кількість примірників та суму. Системою проводиться автоматизована перевірка партій. На книги, одержані без супровідного документа (подарунок, заміна загублених, передплата), складається акт на оприбуткування і заноситься в базу даних. На всі одержані документи наклеюються штрих-коди. Завершальна стадія роботи з новими надходженнями у нашому відділі – це передача документів до відділу наукової обробки, потім по структурних підрозділах та на кафедральні бібліотеки.

Видавництво ЧНУ

Наступним джерелом комплектування є отримання книг з нашого університетського видавництва.

Вони складають значну частину документів, які поповнюють фонди бібліотеки університету: це підручники та методичні посібники, наукові праці наших викладачів, наукові вісники університету. Навчальну літературу отримуємо в кількості, необхідній для забезпечення навчального процесу. Решта – кожної назви обов’язкові 5 примірників.

За 2016 рік бібліотека отримала 580 примірників видань.

Книгообмін

Наукова бібліотека університету підтримує зв’язки з бібліотеками вищих навчальних закладів України та країн СНД. Ми здійснюємо книгообмін виданнями наших навчальних закладів. Щороку ми отримуємо замовлення на роботи наших науковців та викладачів, зокрема з бібліотеки Вернадського, бібліотеки Львівського університету. В отриманні видань нашого університету зацікавлені бібліотеки Росії, Білорусі, Казахстану, Молдови. Щорічно фонди нашої бібліотеки поповнюються виданнями науковців України та країн СНД

приблизно на 500 примірників. На превеликий жаль, з нестачею коштів ми не можемо відправити колегам видання нашого університету.

Подарунок

Вагому частину під час формування фондів бібліотеки становлять видання, подаровані різними видавництвами, благодійними фондами, приватними особами. До фондів приймається література, яка відповідає напрямкам навчання та наукової роботи у нашому університеті.

Співробітники нашого університету, науковці та викладачі, постійно дарують свої видання, наукові праці для поповнення фондів нашої бібліотеки, для здійснення книгообміну з колегами. Це професори Нямцу А.Є., Бабич Н.Д., Брицький П.П., Добржанський А.В., Ткач М.В. та багато інших співробітників університету і наших користувачів.

Стало традицією дарувати науковій бібліотеці приватні бібліотеки колишніх співробітників університету. Зокрема в різні часи наша бібліотека отримала в дарунок особисті бібліотеки В. Сімовича, І.А. Співака, І.Г. Чередниченка, І.М. Гойла, О.М. Клітіна, М.П. Крачила, К.І. Лук'янюка та інших. У 2016 році бібліотека отримала у подарунок більше 4000 видань.

Заміна загублених видань

Наступним джерелом комплектування фондів бібліотеки – є прийом видань від користувачів взамін загублених. На превеликий жаль, щорічно наші користувачі гублять бібліотечні видання десь на рівні 500-600 примірників.

Підрозділи бібліотеки, які займаються обслуговуванням читачів, оформляють заміну загублених видань. До бібліотеки приймається література останніх років видання та відповідно до профілю загубленої книги. Всі документи потім надходять до підрозділу, з якого було загублене видання.

Передплата періодичних видань

Майже четверту частину в фондах нашої бібліотеки становлять періодичні видання: більше 645 000 видань.

Відділом комплектування документів передплачуються необхідні періодичні видання згідно із заявками факультетів університету. У відділі ведеться реєстраційна картотека надходжень періодичних видань.

Близько 150 назв видань періодики щороку отримує бібліотека. Бібліотечні фонди поповнюються кожного року біля 3 тис. екземплярів журналів та 22-25 комплектів газет.

Одержані періодичні видання обов'язково звіряються із замовленнями та з супровідними документами. Проводиться облік документів, що надійшли за поточний рік до фонду бібліотеки у формі запису до сумарної книги. Здійснюється технічна обробка всіх творів друку, які надійшли до бібліотеки та їх розподіл по підрозділах.

Співпраця з облбібколектором.

Традиційна система бібліотечного книгозабезпечення базувалася на мережі колекторів, системі попередніх замовлень за тематичними планами видавництва, зборі, виконанні і доставці замовлень через державну систему книжкової торгівлі. Отримання самостійності кожною з її структурних ланок призвели до кризи книгорозповсюдження, коли старі канали зруйновані, а нові не створені або орієнтовані на „комерційну” книгу, що ніяк не може задовольнити бібліотеки. Бібліотечні колектори (БК), ставши самостійними й будучи висмикнутими з загального ланцюга, у більшості виявилися неспроможними виконувати свої основні функції. В них немає власного транспорту, вони не користуються жодними податковими пільгами, традиційні технології в умовах ринкового оточення „не працюють”. Тому нині необхідно говорити не про окремі проблеми функціонування БК, а про проблему самого інституту цих організацій.

Фактично співпраця з бібколектором відсутня.

На початку 2000-х років Міністерство освіти і науки України започаткувало добру справу: постачання бібліотек навчальною літературою.

Ми отримували плани видання навчальної літератури, разом з представниками факультетів з'ясовували необхідну кількість видань та робили замовлення.

В різні роки ми отримували від 2 до 5 тис. видань. Нажаль, це чудове джерело постачання припинило свою дію, але сподіваємось, що згодом Міністерство освіти і науки України відновить випуск безкоштовної навчальної літератури для бібліотек вищих навчальних закладів.

Списання

Важливою справою у формуванні фонду є списання видань.

Аби фонд бібліотеки був сформований належним чином, співробітникам бібліотеки та всіх її підрозділів треба постійно займатись вивченням фонду, аналізувати його використання, необхідність збереження окремих видань.

Зовнішні причини накопичення у фондах бібліотеки літератури, що не використовується або мало використовується полягали у монополізації книгозабезпечення, відсутності можливостей використання альтернативних джерел комплектування. У бібліотеку направлялося багато „ідеологічно витриманої” суспільно-політичної літератури, а також вузькоспеціалізованих видань по техніці, сільському господарству та природничих науках.

Робота з фондом – це вагома частина загально-бібліотечної роботи. Ця робота ведеться в нашій бібліотеці постійно та дуже активно на всіх рівнях.

Працівники підрозділів бібліотеки ведуть копітку роботи з виявлення документів, які не можуть бути використані у навчально-виховному процесі. До таких видань відносяться зношені документи та застарілі за змістом. Тому у формуванні бібліотечного фонду значне місце займає процес вилучення з фонду списаних видань.

Підрозділи готують акти на списання документів, а відділ комплектування безпосередньо займається виключенням документів з інвентарних книг, робляться посторінкові

підрахунки актів, індексація цін в залежності від дати отримання видання.

Таким чином, завдяки зусиллям співробітників Наукової бібліотеки університету бібліотечний фонд набуває належного вигляду та наповнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вилегжаніна Т. Поточне комплектування – один з важливих аспектів управління формуванням бібліотечного фонду. *Бібліотечна планета*. 2007. № 4. С. 4–7.
2. Лешнівська І. Бібліотека і видавництва: нові часи, нові підходи. *Вісник Книжкової палати*. 2005. № 12. С. 30–31.
3. Мельник Л. Комплектування бібліотечних фондів масових бібліотек – державна справа. *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 6. С.13–14.
4. Проблеми формування та використання бібліотечних фондів публічних бібліотек України : Всеукр. наук.-практ. конф. директорів держ. та обл. універс. наук. б-к, 3-7 верес. 2007 р., Севастополь АРК / М-во культури і туризму України, Нац. парлам. б-ка України ; редкол.: Т. Вилегжаніна (голова) та ін. Київ : НІБ України, 2007. 104 с.
5. Ярошенко Т. Наукова бібліотека НаУКМА: перші десять років. *Наукові записки НаУКМА*. 2002. Т. 20 : Спец. вип. С. 63–69.

СЕРВІСНА СИСТЕМА VS СИСТЕМА ДОКУМЕНТІВ

Серед визначеного стандартного спектру бібліотечних послуг теорія бібліотечної справи виділяє наступні:

- надання в користування бібліотечних фондів, довідково-пошукового апарату;
- допомога в пошуку необхідних відомостей про документи;
- інформування про документи, що відповідають інформаційним потребам;
- виховання бібліотечно-бібліографічної грамотності, культури читання [1, с. 16].

Статус сучасної бібліотеки визначається не лише кількістю фонду друкованих видань, обсягом передплати, а також тим, які сервіси вона пропонує читачеві. І частіше не тому, який прийшов в бібліотеку, а який потребує певного інформаційного сервісу. Після оцінки та аналізу відповідності сервісів бібліотеки приймається рішення наскільки особа захоче в подальшому стати читачем бібліотеки чи її віртуальним користувачем.

Ось такий сервіс назовні за межі бібліотеки стає пріоритетом в діяльності книгозбірень. Швидкий, динамічний час потребує відповідного підходу в трансформації роботи книгозбірні. І мова не йде про кардинальну зміну в роботі, ми говоримо про зміщення акценту з одних форм і методів, на інші – більш технологічні, динамічні, оперативні.

Початком таких змін стало створення електронних каталогів з розміщенням їх в глобальній мережі. Користувач не потребував відкритої в робочий час бібліотеки, щоб ознайомитись з наявністю у фондах тих чи інших документів.

Не будучи формально зареєстрованим читачем, він був споживачем сервісу бібліотеки.

До сервісів віддаленого доступу зокрема відносяться:

- електронний каталог;
- віртуальні довідки;
- електронна доставка документу;
- віртуальні виставки;
- цифрові колекції.

Сайт бібліотеки з такими сервісами віддаленого доступу стає віртуальною копією книгозбірні, значно розширює її фізичні межі та знімає проблематику часових та просторових обмежень. В свою чергу це накладає значну відповідальність за якість формування наповнення сайту, розширення представленого сервісу.

Існує і „зворотний бік медалі” – досить негативний для великих бібліотек із значним фондом, що раніше було досить значною перевагою – наявність великого документного ресурсу, що викликає ряд проблем, зокрема:

- значний час, людські й технічні ресурси на створення електронного каталогу;
- потреба в значних площах для забезпечення зберігання, які можна було б використати під сучасні сервісні функції.

Для університетської книгозбірні актуальним є завдання не просто підтримка науково-навчального процесу. Світова університетська бібліотечна практика підтверджує, що в останні роки найбільш трендові послуги, пов’язані із підтримкою наукових досліджень. Крім того, існують світові тенденції, які впливатимуть на розвиток бібліотеки в найближчому майбутньому:

- Відкрита наука (Open Science) – рух, мета якого – зробити наукові дослідження, наукові дані та їхнє поширення доступними для всіх рівнів зацікавленого суспільства, як для любителів, так і для професіоналів. Включає в себе такі заходи, як публікації відкритих досліджень (Open Research), кампанії на підтримку відкритого доступу (Open Access), стимулювання

вчених до використання „науки з відкритим блокнотом” (Open Notebook Science), і загалом полегшення публікації та обігу наукового знання.

- Відкрита освіта (Open Education) – це складна соціальна система, здатна до швидкого реагування у зв’язку з мінливими соціально-економічними ситуаціями, індивідуальними та груповими освітніми потребами і запитами. Передбачає активне використання спеціалізованих технологій і засобів навчання (комп’ютерів, мережевих засобів, мультимедійних технологій, спеціального програмного забезпечення для підготовки навчальних курсів і навчання студентів). Є гнучкою та асинхронною (можливість навчатися в зручний час, у зручному місці і в зручному темпі індивідуально).

Нові перспективи потребують структурних змін і надають університетській бібліотеці нових рис:

- зміщення вектора уваги наукових бібліотек від послуг для читача взагалі до пріоритетної уваги у наданні послуг автору-вченому;

- активне партнерство наукових бібліотек на всіх стадіях життєвого циклу наукового дослідження: від інформування та надання доступу до колекцій документів до публікації, збереження, розповсюдження і далі аналізу та оцінки результатів досліджень;

- започаткування окремих сервісних служб, орієнтованих на підтримку наукових досліджень, в діяльності університетських бібліотек.

Слід підкреслити, що в Україні поняття „сервісна служба” донедавна в діяльності університетських бібліотек не використовувалося. Як структурний підрозділ „сервісна служба” не передбачена і наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 27 вересня 2012 року № 1058 „Про затвердження Типової структури та Типових штатних нормативів бібліотек вищих навчальних закладів III - IV рівнів акредитації”. На сьогодні формування спеціальних сервісних служб не передбачає їх формального виокремлення як

структурних підрозділів бібліотеки. Але їх уже в деяких книгозбірнях формують поетапно, з урахуванням постійно змінюваних потреб наукової спільноти, об'єднуючи в них як новітні послуги, так і ті, що раніше надавалися офіційними структурними підрозділами.

Сервісна служба університетської бібліотеки – це (поки що) неформальна структура, яка не має універсальної схеми організації; але об'єднує діяльність працівників бібліотеки з різних структурних підрозділів, що займаються наданням специфічних послуг для успішної реалізації стратегічного напрямку (наприклад, підтримки наукових досліджень, інформаційного моніторингу, академічної доброчесності тощо).

Деякі елементи сервісних служб впроваджуються, деякі плануються до запровадження в науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, зокрема:

I. сервіси з підтримки науковців і наукових публікацій:

- 1) створення та підтримка інституційного електронного архіву;
- 2) розвиток наукових журналів університету;
- 3) сприяння формуванню бренду вченого (наукові профілі);

II. розширення інформаційно-аналітичної діяльності:

- 1) моніторинг та аналіз світового наукового інфопростору (вимірювання впливу і видимості університету в системах рейтингового оцінювання, проведення бібліо- та наукометричних досліджень);
- 2) участь у WIKI-проектах;
- 3) надання інформації (аналітичні звіти, довідки, рекомендації) про публікаційну активність науковців університету та індекси цитування їх публікацій в наукометричних БД, а також рівень впливовості періодичних видань в світі;

III. розвиток інформаційної культури та дослідницьких навичок і стратегій користувачів (студентів, науковців, викладачів);

IV. розширення палітри рекламної діяльності бібліотеки;

V. реалізація концепції „третього місця” створення в бібліотеці – зони неформального спілкування студентів, викладачів, науковців.

Сьогодні поняття сервісу означає зміну філософії обслуговування. На перший план виступає пріоритет потреб користувачів (реальних чи потенційних), вся робота бібліотеки повинна бути спрямована на задоволення цих потреб, відбувається зміна технологічних процесів. Бібліотекам просто необхідно не просто встигати за цими змінами, а йти на випередження. Сервіси не є сталими, необхідна постійна робота з аналізу наявних сервісів, генерації ідей зі створення нових в залежності від розвитку науки, освіти, інформаційних технологій, суспільства в цілому. І це покладає велику відповідальність на колектив бібліотеки, потребує ефективної віддачі від кожного працівника, наявності бажання змінюватись разом із змінами в потребах суспільства, підвищувати кваліфікацію і самонавчатись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Столяров Ю. Н. Критерий оценки библиотечного обслуживания : учеб. пособ. Москва, 1992. 147 с.

Леся Щербанюк

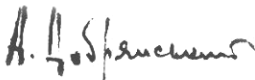
Директор Муніципальної бібліотеки ім. А. Добрянського
(м. Чернівці)

**ПРИВАТНІ БІБЛОТЕКИ ЧЕРНІВЧАН ЯК ДОСВІД
ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ МІСТА НА
ПРИКЛАДІ МУНІЦИПАЛЬНОЇ БІБЛОТЕКИ ІМЕНІ
АНАТОЛІЯ ДОБРЯНСЬКОГО**

Чернівці були і залишаються містом, де, за виразом Пауля Целана: „...живуть люди і книги”, а чернівчани завжди мали пієтет до книги і бібліотеки. Аби підтримувати неперервність культурного середовища в нашому місті – в 2005 році було відкрито Муніципальну бібліотеку ім. А.Добрянського, єдину в Україні книгозбірню такого типу.

Основу її фондів склали документи з приватної бібліотеки філолога, мистецтвознавця, педагога, оратора, почесного громадянина Чернівців – **Анатолія Добрянського** (1935–2003). Відомий у Чернівцях та поза їх межами, „Буковинський Золотуст” – Анатолій Добрянський, збирав книги впродовж усього життя. Перші книги він отримав ще школярем. Його фонд – це 27 000 книг, періодичних і електронних видань. Всі ці книжкові скарби, які впродовж життя збирав Анатолій Миколайович, які були його гордістю і ними щедро користувалися його колеги та вдячні студенти – тепер відкриті для всіх мешканців та гостей міста.

У книгозбірні А. Добрянського переважають видання української та світової класики, з питань культури, мистецтва, історії, педагогіки, філософії, психології, краєзнавства. Багато різноманітної енциклопедичної та довідкової літератури.

Помітну частину фонду складають енциклопедії, словники, довідкова література, а також збірники документів і матеріалів. Бібліотека містить чимало художньої літератури – українська, російська і світова

класика, проза і поезія буковинських авторів, найвідоміші твори слов'янських літератур мовою оригіналу і в перекладах.

Окремо виділено зібрання, близько тисячі книг, з автографами та присвятами відомих учених, письменників, поетів, журналістів, громадських діячів, видатних митців Буковини, України та закордону.

Також окремо зібрано стародруки, цінні та рідкісні довоєнні видання, у тому числі чернівецькі. Гордістю Анатолія Миколайовича завжди були видання іноземними мовами – найбільше польською, словацькою, румунською, німецькою, французькою, болгарською, сербською, хорватською, словенською, македонською, боснійською, румунською, англійською, їдиш, а також бачвансько-сремською та іншими варіантами сучасної русинської літературної мови. Окремо зберігаються літературні і літературно-мистецькі журнали.

У бібліотеці є мистецька кімната, де зосереджено стелажі з поезією, а також книги, присвячені культурі, журналістиці, бібліотечній справі, фольклористиці, путівники, комплекти листівок. Тут же знаходяться платівки і диски.

Ще один унікальний фонд – це приватна бібліотека **Петера Деманта** (1918–2006), російсько-австрійського письменника родом з Австрії, мешканця Чернівців в міжвоєнний період (1919–1940). Бібліотека, зібрана Петером Демантом (літературний псевдонім – Вернон Кресс), наразі перебуває у

приміщенні Муніципальної бібліотеки ім. А. Добрянського й виділена в окремий фонд. Складає він близько 4 000 книг і періодичних видань переважно німецькою, англійською, російською і румунською мовами, а також французькою, італійською, китайською, арабською, слов'янськими мовами.

Найбільше місця займають твори давньої, світової літератури, видання про подорожі та експедиції. У колекції – багатюща довідкова література: словники і розмовники,

енциклопедії, довідники. Також тут є дослідження з історії та культури Чернівців, наукові розвідки про життя в ГУЛАГу.

Фонд Петера Деманта (крім того, й щоденники, які знаходяться в Державному архіві Чернівецької області), Чернівці отримали від дружини письменника Ірини Вечної 30.05.2008 року.

Оповідь про бібліотеку Петера Деманта була б неповною без згадки про колишню приватну бібліотеку Демантів, котрою майбутній письменник сповна користувався, мешкаючи в Чернівцях ще перед Другою світовою війною. У їхньому домі були книжкові шафи з великою кількістю книг, котрі він перечитував удома або в парку Габсбург (нині – Федьковича). Звідти він виніс любов до художньої (зокрема пригодницької) літератури, буквально ковтаючи романи Карла Мая, Томпсона-Сетона, Вальтера Скотта, Чарльза Сілсфілда, Альберта Швейцера, Фрідріха Герштейкера, Редьярда Кіплінга та зачитуючись багатьма іншими книгами. А канон давньої літератури малий чернівчанин засвоїв, слухаючи те, що йому ще малому читали мама і бабуся: давньогрецьку міфологію, казки, „Робінзона Крузо”, „Купера”, Біблію та ін.

Невдовзі, з початком Другої світової війни, сім'я забрала цю бібліотеку з собою на Захід, а самому Петерові довелося перейти далеко на Схід. Тож слід їхніх книг у Чернівцях затерся, щоби через більш ніж 50 років знову тут опинитися вже у вигляді пізнішої Демантової колекції, яка сьогодні відкрита для всіх читачів.

Проблема книголюбів у тому, що їхні колекції живуть переважно разом з ними, у межах однієї людської долі. А після смерті власника, книгозбірня, як правило, розпорозується. Тому чернівчани, для яких книга була і залишається духовним скарбом, частину своїх домашніх бібліотек передали в нашу книгозбірню, щоб залишити по собі добру пам'ять через книги, які користуватимуться попитом у майбутньому читацькому поколінні.

Таким чином, в Муніципальній бібліотеці ім. А.Добрянського подарункові книжкові колекції достойних і знакових чернівчан зберігаються окремим фондом. Серед них:

Приватна бібліотека **Йосипа Ельгісера** (нар. 1929–2014), композитора, піаніста, концертмейстера.

Концертмейстер Йосип Ельгісер – власник багатой нотної колекції. Його захоплення – пошук нових імен несправедливо забутих буковинських митців. Його бібліотека нараховує чимало кількості рідкісних партитур (невідомі або забуті твори великих композиторів), серед яких багато раритетних. Частина з його колекції, а також дещо з його книг, зберігається у фондах Муніципальної бібліотеки ім. А. Добрянського

Приватна бібліотека **Тараса Івасютина** – відомого науковця-романіста, культуролога, кандидата філологічних наук, педагога, мистецтвознавця. Формувати свою бібліотеку Тарас Івасютин розпочав ще зі студентських років (1970-ті). Його фонд становить близько 1500 томів. Це – видання з філологічних наук (загальне мовознавство, літературознавство, перекладознавство, буковинознавство, слов'янознавство, культурологія, лінгвокраїнознавство, історія мистецтва), з історії України, соціології, філософії, психології, педагогіки вищої школи, методики викладання французької мови, країнознавства. Помітну частину фонду складають енциклопедії, словники, довідкова література, а також збірники документів і матеріалів. Бібліотека містить чимало художньої літератури – передусім французька (від Ф. Війона, Ф. Рабле, Ж.-Б. Мольєра до М. Уельбека, Ж.-М. Г. Ле Клезіо), а також українська, російська і світова класика в оригіналі та перекладах, проза і поезія буковинських авторів. Бібліотека нараховує чимало періодичних видань. Джерела, що знаходяться у книгозбірні, надруковані різними мовами: французькою, українською, російською, німецькою, італійською, англійською, польською, румунською. Низка видань є раритетними, старовинними, а деякі – з автографами відомих письменників, поетів, художників, акторів, громадських

діячів. Книги Тараса Дмитровича розміщені в меморіальній кімнаті Анатолія Добрянського, поруч з його книгами іноземними мовами. Адже Анатолій Миколайович теж добре володів французькою мовою.

Муніципальна бібліотека ім. А. Добрянського отримала, без жодного перебільшення, справжній скарб від **Євгена Пшеничного** – директора Інституту Франкознавства Дрогобицького державного університету ім. І. Франка. Кандидат філологічних наук частину своєї книгозбірні передав у користування наших читачів. Це неоціненний подарунок філологам, історикам і культурологам.

Приватна бібліотека **Ігора Буркута** історика, політолога, педагога, публіциста, громадського діяча. Основи бібліотеки науковця заклад його батько – історик і педагог Григорій Буркут (1919–1977). Формування бібліотеки почалося в середині 1940-х рр. Фонд становить декілька тисяч томів з історичних наук (загальна історія, етнографія, історія України, буковинознавство, слов'янознавство і балканістика, історія культури, історія науки і техніки, військова історія, допоміжні історичні дисципліни – фалеристика, геральдика, вексилологія, нумізMATика), політичних наук (етнополітологія, конфліктологія, політичне консультування, політичні технології, історія політичної думки, політична журналістика і публік рілейшнз), соціології, філософії, психології, релігієзнавства, наукознавства, педагогіки (середньої та вищої школи, методика викладання історії), географії, мовознавства і літературознавства.

Приватна бібліотека професора **Петра Рихла** (780 книг і журналів) літературознавця, перекладача, педагога. Свою книгозбірню відомий германіст Петро Рихло почав формувати наприкінці 1960-х – на поч. 1970-х рр., під час навчання на факультеті романо-германської філології Чернівецького університету (німецьке відділення). Найпершими примірниками бібліотеки були різноманітні словники, книги з теорії та практики перекладу, оригінальні видання класиків та сучасних письменників німецькою мовою, твори видатних майстрів

зарубіжної літератури в українських та російських перекладах, особливо різного роду поетичні антології, монографії про зарубіжних письменників, багатотомні історії національних літератур, збірники статей з проблем теорії літератури й зарубіжної літератури, численні довідкові видання з різних галузей знань, насамперед літературознавчі довідники й енциклопедії, а також тексти українських авторів. Згодом до цих видань долучилися книги з історії образотворчого мистецтва і музики, художні альбоми, історична, філософська література. Левову частку в бібліотеці займають художні тексти німецьких, австрійських, швейцарських авторів, а також критична література про них.

Починаючи з кінця 1980-х років бібліотека систематично накопичує тексти буковинських авторів – найперше німецькомовних, так що на сьогодні може похвалитися унікальним зібранням творів буковинських літераторів різними мовами. Чимало книг бібліотеки містять автографи зарубіжних (переважно німецькомовних) письменників.

Приватна бібліотека **Тамари Севернюк** – поетеси, журналіста. Її бібліотека нараховує майже 3 000 книг. Свою бібліотеку Тамара Артемівна почала формувати ще під час навчання у школі. Тому приїхала вступати до Чернівецького університету з валізою книжок. Упродовж навчання збирала книги, які вже займали цілу етажерку.

Бібліотека Севернюк – це українська і світова художня література, літературознавство, мистецтво (особливо – музика, живопис). Досить повно зібрана мемуаристика, починаючи з античної філософії („Скарбничка античної мудрості”) і завершуючи сучасною філософією.

Майже тисяча видань мають автографи, у тому числі й відомих літераторів: Валерії Врублевської, Бориса Олійника, Михайла Слабошпицького, Любові Голоти, Павла Мовчана, Фазиля Іскандера, Расула Гамзатова, Михайла Чичеріна та ін.

Олександр Юхимович Романенко – колега Анатолія Добрянського по кафедрі української мови та літератури ЧНУ. Одразу після відкриття Муніципальної бібліотеки науковець

передав свою гарно впорядковану приватну книгозбірню української літератури та літературознавства. Серед цих видань багато тих, що охоплюють період давньої та середньовічної української літератури і культури. Згодом до Муніципальної бібліотеки потрапили і книги світової літератури із книгозбірні Олександра Юхимовича, яку передала родина науковця.

Вартісну частину своєї домашньої книжкової колекції передав Муніципальній бібліотеці – культуролог, професор, доктор філологічних наук **Володимир Антофійчук** – вдячний студент Анатолія Добрянського, під чийм керівництвом він захопився створенням власної книгозбірні. Подарунок являє собою бібліотеку світової літератури.

Культуролог, літературознавець, доктор філологічних наук, **професор Семен Дмитрович Абрамович** передав в дар Муніципальній бібліотеці ім. А. Добрянського багаті скарби своєї домашньої книгозбірні та доньки **Марії Тілло**: видання світової художньої літератури, мистецтва, філософії, релігії, культурології, наукові вісники.

Політолог, кандидат історичних наук **Ігор Буркут** поповнив фонди Муніципальної бібліотеки ім. А. Добрянського художніми творами європейських авторів, життя країн, яких він вивчає до сьогоднішніх днів. А також історико-документальні книги, які входили і входять в коло його зацікавлень.

Бібліотека піаніста, композитора **Йосипа Ельгісера**, який відзначений ЮНЕСКО званням „Золоте ім'я світової культури” – це книги з мистецтва та художні альбоми, а також старі розкішні нотні видання, завдяки яким в Чернівцях звучала вишукана салонна музика.

Для презентації місту приватних бібліотек колектив бібліотеки підготував довідник: Книжкові скарби міста : приватні бібліотеки чернівчан : довідник / Чернівецька міська рада, Управління культури, Муніципальна бібліотека ім. А. Добрянського. – Чернівці, 2013. – 36 с., де зібрано інформацію про відомі й забуті приватні книжкові колекції чернівчан, і які позитивно впливають на духовну ауру Чернівців.

Видання нараховує 63 наявні сьогодні або ж зниклі бібліотеки, починаючи від першої половини XIX століття й завершуючи наймолодшими колекціонерами початку XXI століття, а саме: колекція колишнього ректора університету К. Томащука, В. Сімовича, О. Кобилянської та інші. Є серед них і ті, про які збереглися тільки відомості (втрачена бібліотека Юрія Федьковича, колекції громадських діячів братів Георгі й Александру Гурмузакі, зачинателя румунського літературознавства Арона Пумнула). Представлені в довіднику й сучасні книголюби – науковці, письменники різних поколінь, від патріархів чернівецького бібліофільського істеблішменту до наймолодших нині суцх. Із представлених книг, які були в приватних книгозбірнях цих достойних чернівчан одразу постає такий відомий факт, що більшість мешканців в австро-угорські часи вільно послуговувалися п'ятьма мовами: українською і румунською (мовами найбільшої кількості носіїв краю), польською (поляки, хоч і осіли на Буковині відносно пізно – наприкінці XVIII сторіччя, зате були найбільш згуртованими), німецькою (мовою всієї документації й засобом порозуміння в державних установах), а також їдиш (у сфері торгівлі). Очевидно, що картина світу в очах чернівчан була непересічною.

Для того, щоб зберегти любов до книги, з перших кроків роботи Муніципальної бібліотеки ім. А.Добрянського визначено три напрямки роботи:

- музейна робота: експозиція життя та діяльності Анатолія Добрянського, дослідження його наукового і творчого шляху, проведення екскурсій;
- українська і світова література, українське літературознавство, мовознавство та українська й світова культура;
- краєзнавство (історія, культура, література міста Чернівців).

Бібліотечне краєзнавство складає золотий фонд бібліотеки. На сайті бібліотеки www.dobrabilioteka.cv.ua розміщено список краєзнавчої літератури, який постійно

поповнюється. Книги з історії міста користуються незмінним авторитетом у його мешканців.

Аби продовжити славу традицію наших попередників, і Анатолія Добрянського зокрема, одразу з відкриттям бібліотеки було започатковано різноманітні творчі проекти та авторські програми.

Серед знакових, які дуже люблять чернівчани:

„Книга в житті відомих чернівчан”, гостями якої були професор Надія Бабич, викладачі Валентина Чолкан і Ніна Козачук, соліст Іван Дерда, будівельник і громадський діяч Дмитро Сірман, письменниця і видавець Христя Венгринюк і викладач Олег Горбатюк. Всі вони приносили з собою ті книги, які в їхньому житті виявилися найдорожчими і знаковими. Про свої улюблені книги розповідають і презентують учні чернівецьких шкіл.

„Інтелектуальне життя Чернівців продовжується...” із відомим істориком і політологом І. Буркутом.

„Історія вулиць та їх жителів” (керівник – відомий архівіст і досвідчений краєзнавець **Марія Никирса**).

„Вечірні зустрічі в Муніципальній” з **Т. Севернюк** (керівник програми – лауреат Міжнародної премії ім. В. Винниченка, обласної літературно-мистецької премії імені С. Воробкевича, премії імені В. Бабляка і Д. Загула, Заслужений діяч мистецтв України, авторка 35 поетичних збірок, перекладачка, поетеса **Тамара Севернюк**).

„Творці культурних Чернівців” з тележурналісткою **Жанною Одинською**.

Проект „Зростаємо разом”, на якому дітям читають нові книги і показують пізнавальні мультфільми.

Всі ці зустрічі та проекти мають одну-єдину мету – повернути читача до книги, щоб і в ХХІ столітті книга зберегла своє гідне місце в житті мешканців. І чернівчани з гордістю, слідом за Гайнценом, могли називати своє місто „негласною культурною столицею Європи” саме за прихильність і

приналежність його мешканців до високої європейської культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авторська програма Т. Севернюк „О, що то є поезія землі... ” у всеукраїнському конкурсі „Моя Батьківщина: Україна очима дітей” URL: [https:// pogliad.ua/news/ chernivtsi/u-biblioteci-chnu-predstavleno-cikl-vistavok-z-privatnoyi-kolekciyi-a-zhukovskogo-322568](https://pogliad.ua/news/chernivtsi/u-biblioteci-chnu-predstavleno-cikl-vistavok-z-privatnoyi-kolekciyi-a-zhukovskogo-322568).
2. Бабух В. Довге повернення Пітера Деманта до Чернівців. *Чернівці*. 2008. 25 квіт. (№ 17). С. 1, 16.
3. Булега І. Автограф від Ксенії Гапій : [для бібліотеки]. Буковинське віче. 2009. 3 черв. (№ 42). С. 3.
4. Вишневська М. У Чернівцях представили... таємниці приватних бібліотек. *День*. 2013. 8 жовт. С. 9.
5. Книжкові скарби міста : приватні бібліотеки чернівчан : довідник / Чернівецька міська рада, Управління культури, Муніципальна бібліотека ім. А. Добрянського. Чернівці, 2013. 36 с.
6. Місто потребує любові та уваги : [36 сесія Чернівецької міської ради IV скликання від 29.09.2005 р. № 845, про створення муніципальної бібліотеки ім. А. Добрянського]. *Чернівці*. 2005. 7 жовт. (№ 40). С. 4.
7. Муніципальна бібліотека імені Анатолія Добрянського організувала вечір портрет з нагоди незабутньої художниці Наталки Ярмольчук. Гусар Ю. *Буковинський літопис*. Чернівці : Захист, 2010. Січ. С. 28–29.
8. У кав'ярні „Габсбург” був читальний зал, а в Ратуші – помешкання бургомістра / підготув. В. Чорней, фото Т. Чайки : [авторська програма М. Никирси]. *Молодий буковинець*. 2008. 24 квіт. (№ 47). Додаток „Місто”. С. 4, 5.
9. Щербанюк Л., Заславець Г. Автографи заговорили... Українська культура і життя. 2009. 4 верес. (№ 34). С. 34.

**ПРАЦІ ІММАНУЇЛА КАНТА У ФОНДАХ НАУКОВОЇ
БІБЛІОТЕКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Іммануїл Кант – один із найвизначніших мислителів 18-го століття, засновник німецької класичної філософії. Значення цієї постаті для розвитку світової культури важко переоцінити. Вплив його наукових і філософських ідей вийшов далеко за рамки епохи, в якій він жив.

Іммануїл Кант народився 22 квітня 1724 р. в столиці Східної Пруссії м. Кенігсберзі в родині ремісника (шорника) Йогана Канта. Родина Канта була не дуже заможною, але знайшла кошти для того, щоб дати сину гарну освіту. У 8 років його віддали у Фрірдіхс-Колегіум (найпрестижнішу гімназію міста), де він вивчав грецьку мову, латину, логіку, твори античних авторів, історію релігії, метафізику. В 1740 р. Кант вступив до Кенігсберзького університету на теологічний факультет, оскільки батько мріяв побачити сина пастором. Але в університеті Кант захопився філософськими дисциплінами і не побажав стати священиком. Крім того університетська програма передбачала вивчення математики, природознавства, історії, риторики, поезії, стародавніх мов та інших дисциплін. Все це зробило Іммануїла Канта людиною енциклопедичних знань і високої духовної культури.

Після закінчення університету він 9 років працював домашнім учителем і одночасно займався філософськими дослідженнями. У 1755 р. захистив дві дисертації, що дало можливість викладати в рідному університеті курси математики, фізики, логіки, філософської антропології, механіки, фізичної географії, мінералогії, педагогіки.

В цей же час з'являються перші друковані праці філософа.

Наукова спадщина І. Канта широко представлена в фондах бібліотеки Чернівецького університету.

Найцікавіші з цих книг – це, звісно, прижиттєві видання творів мислителя. В фондах зберігається понад 30 таких книг і бібліотека пишається тим, що володіє такою унікальною колекцією.

Одна з книг цього зібрання – головна праця Канта „**Kritik der reinen Vernunft**” (Критика чистого розуму) (написана в 1781 р.). В фондах є 2-ге ризьке видання цієї книги, яке вийшло в світ у 1787 р. у видавництві Йогана Фрідріха Харткноха, відомого німецького видавця, особисто знайомого з Кантом, який публікував майже всі твори філософа. У нього вперше побачили світ такі всесвітньовідомі праці І. Канта, як „Критика чистого розуму” і „Критика практичного розуму”.

Ще одне видання „Критики чистого розуму” – 3-тє франкфуртсько-лейпцизьке видання 1791 р. – з колекції Йозефа фон Піпіца.

Друга велика робота „критичного” періоду філософської творчості Канта „**Kritik der praktischen Vernunft**” (Критика практичного розуму) побачила світ в 1788 р. В нашій колекції є 4-тє ризьке видання цього твору 1797 р.

Цікаво, що німецькі книги цього періоду представлені в бібліотеці зазвичай публікаціями видавництв Берліна, Франкфурта, Лейпцига – центрів книгодрукування того часу. А твори І. Канта – це в основному видання Кенігсберга та Риги. Це пов'язано з тим, що філософ, практично, все життя прожив у столиці Східної Прусії.

Предметом нашої особливої гордості є перші видання книг філософа.

Одна з книг цього зібрання „**Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik**” (Пролегомени до кожної майбутньої метафізики) – це короткий виклад „Критики чистого розуму” – головної праці Канта з теорії пізнання. Книга вийшла друком в Ризі у Харткноха в 1783 р.

„**Anthropologie in pragmatischer Hinsicht**” (Антропологія з прагматичної точки зору) – перше кенігсберзьке видання 1798 р. Книга з печаткою Празької Академії потрапила до нас за книгообміном в 1882 р.

Ще одне цікаве прижиттєве видання – відомий філософський трактат Канта „**Zum ewigen Frieden**” (До вічного миру), де вперше були прописані філософські і культурні основи майбутнього об’єднання народів Європи. В бібліотеці зберігається перше кенігсберзьке видання 1795 р., подарунок професора Фрідріха Кляйнвехтера. Коли книга вийшла в світ, вона була настільки популярною, що дуже швидко зникала з прилавків книгарень. Тому ця праця багато разів перевидавалася і в книгозбірні університету є ще одне прижиттєве видання цього трактату 1797 р.

Особливе місце серед прижиттєвих видань творів І. Канта займають книги з **колекції Габсбургів** відділу рідкісних книг і рукописів бібліотеки. Ці книги – колекція імператорського дому Габсбургів, які зараз зберігаються окремим зібранням в Національній бібліотеці Австрії. Дублети цих видань дарувались публічним бібліотекам Австро-Угорської імперії. Габсбурзька колекція бібліотеки нараховує 1056 томів, подарованих кайзером Францем Йосифом, з них 773 – дублети Празької університетської бібліотеки. Ці книги – частина особистого зібрання кайзера Фердинанда I, який після зречення від престолу в 1848 р. на користь племінника Франца Йосифа, залишок життя прожив у Празі. Після його смерті в 1875 р. дублети з цієї колекції були передані бібліотеці Празького університету, а до нас потрапили в 1878 р., як подарунок Франца Йосифа і за рішенням Міністерства освіти Австро-

Угорщини від 1 січня 1876 р. з нагоди відкриття Чернівецького університету для доукомплектування фонду бібліотеки. Чотири із цих книг – прижиттєві видання творів Канта. В тому числі перше видання книги „**Versuch den Begriff der negativen Grössen in die Weltweisheit einzuführen**”. – Königsberg : Johann Jacob Kanter, 1763. (Досвід залучення до філософії поняття від’ємних величин) – найбільш раннє з наявних в бібліотеці прижиттєвих видань Канта. Серед них також перше Кенігсберзьке видання книги „**Der Streit der Facultäten**” (Суперечка факультетів), яке вийшло в світ у 1798 р. у видавництві Фрідріха Ніколовіуса.

Після відкриття в 1875 р. Чернівецького університету крайова бібліотека набула статусу університетської. На залик допомогти забезпечити бібліотеку науковими виданнями відгукнулося багато громадян краю. До бібліотеки почали надходити подарунки приватних осіб. Серед них і прижиттєві видання книг Іммануїла Канта. Два з них „**Kritik der Urteilskraft**” (Критика здатності суджень) і „**Kleine Schriften**” – з дарчим написом професора **Фрідріха фон Кляйнвехтера**, видатного вченого, приват-доцента політекономії Празького університету, який читав лекції в багатьох вищих навчальних закладах Європи, з 1875 р. – професора Чернівецького університету, який двічі обирався ректором, єдиний, кому дозволили в румунський період історії закладу читати лекції і приймати екзамени німецькою мовою.

Книга „**Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft**” (Метафізичні основи природознавства), видана в Ризі у видавництві Йогана Фрідріха Харткноха у 1786 р. – подарунок протестантського священника з Леонберга (пригорода Штутгарта), почесного громадянина цього міста Отто Абеля. Це одне з 862 видань, переданих в подарунок бібліотеці у 1876 р. (в основному це книги з теології та про географічні подорожі).

Ще одне з прижиттєвих видань творів І. Канта „**Die Metaphysik der Sitten**” (Метафізика вдач) 1797 р. – книга з колекції керівника Австрійського національного банку **Йозефа**

фон Піпіца, одна з 728 (в основному з юриспруденції), переданих бібліотеці в 1878 р.

Твори Канта багато перевидавалися у всі часи.

Серед більш пізніх видань творів філософа у фондах нашої бібліотеки слід назвати „**Sämmtliche Werke**” (Зібрання творів) в 10 томах, видане в Лейпцигу у 1838 р. за редакцією Карла Розенкранца і Фрідріха Вільгельма Шуберта та „**Sämtliche Werke**” (Зібрання творів) 1922 р. також видане в Лейпцигу за редакцією **Карла Форлендера** (Karl Vorländer), відомого дослідника філософської творчості І. Канта, автора монографії про нього.

Книги Канта видавалися в різних серіях. Наприклад, в серії „Allgemeine Deutsche Bibliothek” (Загальна німецька бібліотека), яка виходила ще у 18 столітті. В серії „Philosophische Bibliothek oder Sammlung der Hauptwerke der Philosophie alter und neuer Zeit” (Філософська бібліотека, або Зібрання головних творів філософії минулого і нового часу), що видавалась в 1860-70 рр., вийшли всі найбільш значимі твори філософа. Другий том серії – „Критика чистого розуму” Канта. Інша серія „Universal-Bibliothek” видавництва Phillip Reclam – дуже популярне масове видання, де публікувались твори найбільш відомих письменників, також видавала твори видатного мислителя. В нашій бібліотеці є „**Kritik der Urteilskraft**” (Критика здатності суджень) та ряд інших творів філософа з цієї серії.

Серед окремих видань книг філософа заслуговує на увагу книга з колекції професора **Василя Сімовича** – видатного українського філолога, діяча культури, який навчався в Чернівецькому університеті, колишнього редактора газети „Буковина”, ректора Львівського університету. В бібліотеці зберігається його архів і бібліотека. Книга „**Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels**” (Загальна природна історія і теорія неба) – перша значна робота Канта (1755 р.) докритичного періоду з космогонії, лейпцизьке видання 1884 р., потрапила в його бібліотеку із іншого приватного зібрання – **Софії Парфанович** – львівського лікаря, громадської діячки,

письменниці, якій належать ряд художніх творів і книг з медицини.

Твори І. Канта видавалися і видаються в багатьох країнах світу різними мовами. В фонді бібліотеки, крім видань творів філософа німецькою та латиною, якими вони були написані, є видання англійською, французькою, румунською, російською мовами. Видань українською мовою, нажаль, тільки два: „**Критика чистого розуму**” – київське видання 2000 р. та „**Пролегомени до кожної майбутньої метафізики**” – видання Українського вільного університету, яке вийшло в Мюнхені у перекладі українською мовою за редакцією ректора цього університету, українського філософа Івана Мірчука у 2004 р. до 200-ліття з дня смерті Канта.

Література про Канта та його філософську спадщину також широко представлена в фондах бібліотеки ЧНУ і може служити темою окремого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Păunel E. Contribuția a 2-a la istoria Bibliotecii Țării și a Bibliotecii universitare din Cernăuți. Cernăuți : [s. n.], 1934. 8 p. Extras din revista „Junimea literară”, An. 23, № 1–6.
2. Reifenkugel K. Die Universitäts-Bibliothek in Czernowitz, 1885-1895. Czernowitz : In Commission bei H. Pardini, 1896. 32 S.
3. Reifenkugel K. Die Bukowinaer Landesbibliothek und die k. k. Universitäts-Bibliothek in Czernowitz : Geschichte und Statistik. Czernowitz : Im Selbstverl. des Verfassers, 1885. 65 S.
4. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Імена славетних сучасників / авт.-упоряд.: Неоніла Струк, Олена Матвійчук. Київ : Світ успіху, 2005. 281, [6] с.
5. Чернівецький університет, 1875-1995: сторінки історії / ред. рада: С. С. Костишин (голова) та ін. Чернівці : Рута, 1995. 208 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Акатріні Володимир Михайлович – бібліограф інформаційно-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Бабюк Оксана Іллівна – учений секретар Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Ворнік Лариса Дмитрівна – завідувач сектору читального залу наукової літератури відділу обслуговування науковою літературою Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Дячук Марія Петрівна – завідувач сектору відділу зберігання фондів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Загородна Настасія Миколаївна – заступник директора з наукової роботи Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Зушман Михайло Богданович – доцент, кандидат філологічних наук, директор Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Калуш Юлія Ігорівна – методист відділу освіти Козлівської селищної ради Козівського району Тернопільської області.

Косташ Марія Михайлівна – завідувач відділу культурно-просвітницької роботи Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Махмутова Марія Іванівна – завідувач інформаційно-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Медведь Марія Миколаївна – кандидатка філологічних наук, директорка Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету (м. Ужгород).

Мурашевич Тетяна Дем'янівна – завідувач науково-методичного відділу Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Назаровець Сергій Андрійович – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри соціальної комунікації та інформаційних наук Київського національного університету культури і мистецтв (м. Київ).

Панчук Наталія Олегівна – бібліотекар 1 категорії Австрійської бібліотеки Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Сарафінчан Лілія Іордакіївна – завідувач відділу обслуговування навчальною літературою Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Січкач-Цимбалюк Оксана Богданівна – завідувач відділу рідкісних книг та рукописів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Трачук Галина Іванівна – провідний бібліотекар відділу комплектування документів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Шилюк Олег Іванович – кандидат історичних наук, заступник директора з питань інформаційних технологій Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

Щербанюк Леся Ілярівна – директор Муніципальної бібліотеки імені Анатолія Добрянського (м. Чернівці).

Югансон Наталія Ернстівна – завідувач відділу наукової обробки документів і організації каталогів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці).

ДОДАТКИ

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

**Mesajul Bibliotecii Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava
adresat
Bibliotecii Științifice a Universității Naționale „Yuriy Fedkovych”
din Cernăuți**

Aniversarea a 165 de ani de la fondarea Bibliotecii Științifice a Universității Naționale „Yuriy Fedkovych” din Cernăuți, marcată prin Conferința Națională a Bibliotecilor, trebuie raportată la bogăția de istorii ascunse în fiecare carte păstrată cu sfințenie pentru cei care învață și cercetează.

La frumoasa aniversare a instituției, Colectivul Bibliotecii Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava adresează calde felicitări și urări de bine, noi realizări și continuitate profesională tuturor celor care au contribuit prin entuziasm, competență și dăruire la dezvoltarea și păstrarea numeroaselor colecții de tipărituri care sunt puse la dispoziția cititorilor dornici de a descoperi, de a făuri și de a progresa.

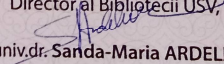
Apreciem în mod special parteneriatul dintre instituțiile noastre care, prin schimbul de publicații științifice și schimbul de experiență profesională, susține procesul de învățământ și de cercetare a celor două Universități din partea de nord și de sud a regiunii istorice Bucovina.

Exprimându-ne satisfacția pentru relația apropiată și rodnică pe care o cultivați cu Biblioteca USV, vă adresăm cele mai sincere urări de prosperitate și vă dorim să vă bucurați mulți ani înainte de cititori fideli, curioși, dornici să descopere lumi necunoscute, să exploreze universul cărții și să fie parteneri adevărați pe sinuoasa cale a cunoașterii.

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

18 septembrie 2017

Director al Bibliotecii USV,

Prof. univ. dr. Sanda-Maria ARDELEANU

Наукове видання

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВУЗІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Колективна монографія

Редакційна колегія:
канд. філол. наук., доц. **М.Б. Зушман,**
Н.М. Загородна, Т.Д. Мурашевич, В.І. Ряба

Відповідальний за випуск
М.Б. Зушман